

Det danske mindretals politiske historie 1945-2014

Af Martin Klatt
og
Jørgen Kühl

SSW

**Det danske mindretals
politiske historie 1945-2014**

Af Martin Klatt

og

Jørgen Kühl

Studieafdelingen
ved Dansk Centralbibliotek
for Sydslesvig, Flensborg

Klatt, Martin og Kühl, Jørgen.

SSW - Det danske mindretals
politiske historie 1945-2014

Flensborg: Studieafdelingen ved Dansk
Centralbibliotek for Sydslesvig, nr. 69, 2014
ISBN 978-87-92994-17-2
ISSN 1397-4343

© Forfatterne og Studieafdelingen ved
Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig,
Flensborg

Illustrationer: Arkivet ved Dansk Central-
bibliotek for Sydslesvig, Flensborg, Deut-
scher Bundestag og Flensborg Avis
Sats og layout: Andree Hagel, Bov
Tryk: Flensborg Avis 2014
Forsidefoto: Det danske mindretals de-
monstration i Flensborg den 21. april 2012

Udgivelsen er støttet af
Sydslesvigudvalget

Indhold

Dansk politik i Sydslesvig 1945-48 _____	7
SSW grundlægges som vælgerforening _____	8
SSW i landdagen 1947-1954 _____	9
Kiel-erklæringen _____	11
Kiel-erklæringen af 26. september 1949 _____	12
SSW i Forbundsdagen i Bonn 1949-1953 _____	14
Chikanernes tid _____	15
Landdagsvalget 1954: mandaterne går tabt _____	18
Bonn-erklæringen af 29. marts 1955 _____	20
Efter Bonn-erklæringen _____	22
SSW/SSF i Bonn _____	23
SSW tilbage i landdagen _____	24
Kontaktudvalget i Bonn _____	25
SSW bliver en ”voksen” organisation _____	26
En ny mand i landdagen _____	27
Fortsat et mindretalsparti _____	30
Barschel-affæren _____	31
Samarbejdet med skiftende landsregeringer _____	33
SSW får medvind _____	36
SSW i kommunalpolitikken _____	41
Borgmestervalg _____	44

Den europæiske dimension _____	48
Mindretalspolitik på forbundsplan _____	49
50 år med København-Bonn Erklæringerne _____	50
Landdagsvalget 2009 _____	51
Mindretalsmodel i krise _____	52
Landdagsvalget 2012 _____	57
Regeringsaftale _____	61
SSW som regeringsparti _____	62
Ligestilling med kompromis _____	65
Skolelov med mindretalsforpligtelser _____	68
Retssag om SSW's mandater _____	68
Forfatningsdomstolen bekræfter SSW's status _____	71
Mindretalsskoler i landsforfatningen _____	75
Midtvejsstatus: Lyse tider for mindretallene _____	75
Europapolitik – European Free Alliance – det grænseoverskridende samarbejde _____	77
Jubilæumsåret 2014 _____	79
Friserne i SSW _____	80
SSW's politiske udvikling: Programmer og princippapirer _____	84
Det danske mindretals politiske historie 1945-2014 _____	95
Politiske valg 1946-2013 _____	100
Centrale personligheder i mindretallets politiske historie _____	104
Litteratur _____	106

Dansk politik i Sydslesvig 1945-48

Da Tyskland kapitulerede, og dermed også Sydslesvig blev befriet fra nazismen i maj 1945, søgte store dele af regionens hjemmehørende befolkning ud fra mange forskellige motiver over i det danske mindretal. Nogle steder blev mindretallet til et danskorienteret flertal, der forventede eller håbede på genforening med Danmark. Det danske mindretals hidtidige hovedorganisation, den Slesvigske Forening (grundlagt i 1920), havde før krigen også arbejdet politisk. De britiske besættelsesmyndigheder ville imidlertid ikke anerkende denne side af arbejdet. I 1946 blev Sydslesvigsk Forening (SSF) nygrundlagt som kulturel forening, som samtidig var paraplyorganisation for hele mindretallet. SSF måtte dog ikke arbejde politisk for at virkeliggøre sin målsætning: genforeningen med Danmark. Ved

Plakater i
Flensborg fra
byrådsvalget
13.10.1946.

kommunal- og kredsdaysvalget i 1946 opstillede det danske mindretal ikke desto mindre uafhængige og “upolitiske” kandidater, der repræsenterede SSF. I 1947 deltog SSF også i det første landdagsvalg med egne kandidater.

Den første landdag udpeges i februar 1946

I februar 1946 blev Slesvig-Holstens første landdag udpeget af de britiske militærmyndigheder. Første overpræsident/ministerpræsident blev Theodor Steltzer. Det danske mindretal blev først repræsenteret i april 1946, da advokat Willi Johannsen fra Flensborg blev udpeget som medlem. Mindretallets repræsentation blev

Sydslesvigsk Forenings konstituerende møde på Flensborghus den 15.11.1946. Stående Samuel Münchow, til højre for ham Cornelius Hansen, Frantz Thygesen og Jakob Kronika.

Den danske overborgmester I.C. Møller taler til den danske fraktion i Flensborg byråd. I 1946 talte den danske gruppe 32 af byrådets i alt 39 medlemmer.

snart fordoblet, da Glücksborg-borgmesteren Victor greve Reventlow-Criminil også tilsluttede sig mindretallet. Den danske gruppe

krævede omgående, at Sydslesvig skulle adskilles fra Holsten, og at der skulle afholdes en folkeafstemning om områdets status.

Kredsdaysvalget 13. oktober 1946

Ved kredsdaysvalget 13. oktober 1946 stemte

godt 80.000 sydslesvigere på uafhængige kandidater. En ud af tre stemmer i Sydslesvig faldt på danske kandidater. Foruden sydslesvigerne måtte også tyske flygtninge deltage i dette valg. Det nød de tyske kandidater godt af. Blandt den hjemmehørende befolkning havde 60 % stemt på "Unabh. SSV"-kandidater. Som sådan blev den danske bevægelses kandidater bakket op af flertallet i den hjemmehørende befolkning i Sydslesvig. Mindretallet blev valgt ind i alle amtsråd i Sydslesvig - undtagen i Rendsborg nord.

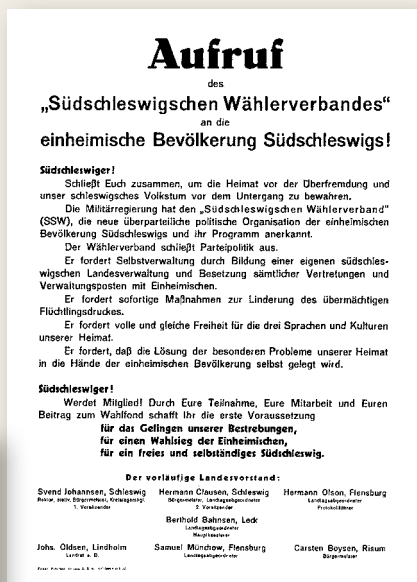
Den danske gruppe i Kiel

Efter valget i efteråret 1946 udpegede de britiske besættelsesmyndigheder en ny landdag. Her sad nu 4 repræsentanter for SSF: Samuel Münchow overtog Willi Johannsens plads. Denne ønskede ikke at fortsætte landdagsarbejdet. Desuden blev friseren Johannes Oldsen og Slesvigs borgmester Hermann Clausen udpeget sammen med Reventlow-Criminil. De dannede den første danske SSF-gruppe i Kiel. I landdagen kom det til adskillige principielle sammenstød mellem SSF-gruppen og de tyske partier.

SSW grundlægges som vælgerforening

I 1947 blev det efterhånden klart, at der måtte findes en løsning på mindretallets politiske repræsentation. De britiske besættelsesmyndig-

*Det første
opråb til
dannelsen
af SSW.*

*SSF-plakat
fra
landdags-
valget
i 1947.*

Skoleleder Svend Johannsen (SSW-formand 1948-49) og daværende borgmester i Slesvig Hermann Clausen (SSW-formand 1950-56) fotograferet under et besøg i Danmark i 1946.

heder meddelte, at såfremt SSF ønskede politisk anerkendelse, måtte foreningen fungere som alle andre tyske partier. De kulturelle forbindelser til Danmark måtte derfor ophøre. Dette krav var uacceptabelt for mindretallets hovedorganisation. I stedet gik udviklingen henimod dannelsen af et særskilt parti, der skulle arbejde politisk, mens SSF så fortsat kunne stå for de kulturelle bånd til Danmark. Selve ordet "parti" blev bevidst ikke brugt. Der skulle være tale om en forening af hjemmehørende sydslesvigere (tyske, danske og frisiske), der arbejdede for selvbestemmelsesretten og Sydslesvigs adskillelse fra Holsten.

Den politiske organisation fik navnet *Südschleswigscher Wählerverband* • *Sydslesvigsk Vælgerforening*. SSW blev grundlagt i sommeren 1948, ikke som dansk mindretalsparti, men som en politisk organisation for alle hjemmehørende i Sydslesvig. Partiets program blev skrevet af SSF, hvis daværende generalsekretær Frants Thygesen formulerede målsætningen bl.a. på baggrund af tidligere politiske programerklæringer. SSW's hovedkrav var, at der skulle etableres en separat delstat Sydslesvig, adskilt fra Holsten. Imidlertid var der ikke åbent tale om separatisme. Det tilstræbte, men det ikke åbent forfægtede krav om tilslutning til Danmark skulle opnås via virkeliggørelsen af princippet om folkenes selvbestemmelsesret.

Svend Johannsen blev valgt til SSW's første

landsformand. I 1949 blev Samuel Münchow hans efterfølger, der allerede i 1950 blev efterfulgt af forbunds-dagsmedlemmet Hermann Clausen. Første landssekretær blev W.L. Christiansen, der i 1950 efterfulgtes af Hermann Bornholdt.

SSW i landdagen 1947-1954

Det danske mindretal var repræsenteret i alle valgte landdage i Slesvig-Holsten i 1947-1954. I den første landdag talte SSF-, fra 1948 SSW-gruppen 6 medlemmer. Gruppeformanden

Fælles valgplakat for SSF og det dansk-orienterede SPF (Sozialdemokratische Partei Flensburg) fra kommunevalget 13.10.1946.

SSF-plakat fra landdagsvalget i 1947.

Den seks mand store danske landdagsgruppe i Kiel. Første række fra venstre: Reventlow-Criminil og Hermann Olson; anden række fra venstre: Hermann Clausen, Samuel Münchow, Christian Mahler og Berthold Bahnsen.

Samuel Münchow krydsede her hyppigt klinger med tyske politikere - især om kravet om et land Sydslesvig, diskriminering af SSF-medlemmer i det offentlige og flygtningespørgsmålet. SSW krævede igen og igen, at de tyske flygtninge skulle fjernes fra Sydslesvig. Ved landdagsvalget i 1950 blev SSW-gruppen reduceret til 4. Samtidig mistede SPD regeringsmagten i Kiel. Herefter førte CDU-regeringerne under Walter Bartram (1950-51) og navnlig Friedrich Wilhelm Lübke (1951-54) en aggressiv kurs mod det danske mindretal. Det prægede arbejdet i Kiel med hyppige konfrontationer og principielle opgør. SSW-gruppen afviste kategorisk ethvert krav fra Lübke om at afgive en loyalitetserklæring i lighed med dén, som

det tyske mindretal havde afgivet i Danmark ved befrielsen i maj 1945.

Landdagsvalget 1947

Det første landdagsvalg blev holdt den 20. april 1947. Her deltog SSF med et politisk partis rettigheder. Selv om målet var løsrivelse og genforening med Danmark, kunne kravet pga. den britiske censur ikke udtrykkes åbent. Alligevel fik SSF et overvældende valg og næsten 100.000 stemmer. I byerne stemte over 70 %, på landet 40 % af den hjemmehørende befolkning på SSF. Godt 55 % af de hjemmehørende stemte på SSF. Landdagsgruppen voksede nu fra 4 til 6. Ny var Hermann Olson fra de dansksindede flensborgske socialdemokraters parti SPF, friseren Berthold Bahnsen (i stedet for Oldsen) og Christian Mahler.

Den vesttyske grundlov 1949

I maj 1949 fik Vesttyskland sin grundlov. For at den kunne træde i kraft, måtte de tyske "landes" parlamenter godkende den. I Kiel stemte landdagen om grundloven den 20.5.1949. SSW stemte imod. Gruppeformanden Münchows begrundelse var klar: Grundloven indeholdt ingen bestemmelser om de nationale mindretals rettigheder. Desuden blev den nationale selvbestemmelsesret ikke anerkendt. Det var centrale programpunkter for SSW - og derfor kunne partiet ikke godkende grundloven. Det fik dog

Fire SSW-politikere i landdagen i Kiel. Fra venstre: Hermann Olson, Hermann Clausen og Christian Mahler, mens Reventlow-Criminil er på vej op ad trappen.

ingen indflydelse på, at det store flertal i landdagen godkendte den.

Kiel-erklæringen

Den danske bevægelse havde størst styrke i 1947. Ved landdagsvalget opnåede SSF 99.500 stemmer. Ved kommunalvalget i 1948 faldt antallet af danske stemmer til 92.000. Det syntes, som om tilbagegangen var begyndt. Samtidig var det klart, at der ikke ville blive tale om nogen grænsesforskydning mod syd. De britiske besættelsesmyndigheder i Slesvig-Holsten pressede på for at finde en holdbar ordening for det danske mindretal. Samtidig pressede den danske regering mindretallet til forhandlingsbordet. Der blev indledt forhandlinger mellem SPD-landsregeringen og SSF.

I september 1949 afgav delstatsregeringen i Kiel en erklæring om mindretallets rettigheder. Heri blev det bl.a. bestemt, at det stod enhver frit selv at identificere sig med et mindretal. Det sammenfattes ofte i udsagnet: "Minderheit ist, wer will." Desuden blev der nedsat et særligt kontaktudvalg, der skulle lette samarbejdet mellem det danske mindretal og de tyske myndigheder og finde løsninger på akutte problemer. Udvalget bestod af tre repræsentanter for mindretallet, tre repræsentanter for landsregeringen samt en lønnet, men ikke stemmeberettiget sekretær, der

Frants Thygesen var generalsekretær for SSF i årene 1945-56. Det var ham, der skrev SSW's første partiprogram i 1948.

blev valgt efter forslag fra det danske mindretal. Med dette udvalg blev der skabt et forum for en vedholdende dialog, der på trods af alle konflikter mellem landsregering og mindretal kom til at fungere helt frem til 1958. Formelt gjaldt Kiel-erklæringens indhold også for friserne. Reelt var det på intet tidspunkt tilfældet. Landdagen bakkede næsten enstemmigt op om erklæringen - med to undtagelser. Den senere CDU-ministerpræsident og daværende landråd i Flensborg land: Friedrich Wilhelm Lübke var afgjort imod.

Hans Ronald Jørgensen var som amtssekretær i Slesvig med til at opbygge det kulturelle og politiske arbejde i det sydligste Sydslesvig. I årene 1956-82 var han generalsekretær for SSF, i tiden 1982-1987 også generalsekretær for den europæiske mindretalsunion FUEV.

SSW-
valgopråb
fra 1948

Valgplakater godkendt af
den britiske censur i 1948.

Plakat fra kommune-
valget i 1948, der
siden blev genbrugt
med forskellig tekst.

Kiel-erklæringen af 26. september 1949

Den slesvig-holstenske landsregering, opfyldt af ønsket om at sikre et fredeligt samliv mellem det danske mindretal og den tyske befolkning, at tilsikre det danske mindretal i Slesvig-Holsten dets berettigede forhold af vigtighed og at hidføre et godt naboforhold til det danske folk, erklærer med den slesvig-holstenske landdags godkendelse og i bestemt forventning om, at den danske regering indrømmer og tilsikrer det tyske mindretal i Danmark de selv samme rettigheder og friheder, følgende:

I.

Forbundsrepublikken Tysklands grundlov af 23. maj 1949 garanterer enhver og dermed også ethvert medlem af det danske mindretal uden hensyn til det af vedkommende benyttede sprog

- retten til frit at udfolde sin personlighed og den personlige friheds ukrænkelighed (artikel 2),
- lighed for loven (artikel 3, 1),
- forbud mod at forfordede eller begunstige nogen pga. afstamning, sprog, oprindelse eller politiske anskuelser (artikel 3, 3),

- tros- og samvittighedsfrihed (artikel 4),
- ytrings- og pressefrihed (artikel 5),
- forsamlings- og foreningsfrihed (artikel 8 og 9)
- ret til frit at vælge erhverv og arbejdssted (artikel 12)
- boligens ukrænkelighed (artikel 13),
- ret til frit at grundlægge politiske partier og disses aktiviteter i henhold til artikel 21,
- lige adgang til enhver offentlig stilling efter evner, egnethed og faglige kvalifikationer (artikel 33, 2), dvs. at der med hensyn til embedsmænd, funktionærer og arbejdere i offentlig tjeneste ikke må gøres forskel på personer, der tilhører det danske mindretal, og alle andre,
- almindelig, umiddelbar, fri og hemmelig valgret, der også gælder ved landdagsvalg og kommunale valg (artikel 28, 1)
- ret til at påkalde domstolenes beskyttelse, hvis nogen anser sig for at være krænket i sin ret af myndighederne (artikel 19, 4).

Ingen må derfor grundet gyldig forbundsret, som jvf. artikel 31 i grundloven nyde

ubetinget forrang, forfordedes eller begunstiges pga. sit tilhørsforhold til det danske mindretal.

II.

Som en følge af disse retsprincipper fastslås hermed:

- Bekendelsen til dansk nationalitet og dansk kultur er fri. Den må ikke bestrides eller efterprøves af myndighederne.
- Det danske mindretal, dets organisationer og medlemmer må ikke hindres i brugen af det ønskede sprog i ord, skrift eller på tryk. Anvendelsen af det danske sprog for domstolene og over for forvaltningsmyndighederne retter sig efter den almindelige lovgivning.
- Børnehaver, almindennende skoler og folkehøjskoler (også faglige) kan oprettes af det danske mindretal i overensstemmelse med lovgivningen. I skoler med dansk som undervisningssprog skal tilstrækkelig undervisning i tysk finde sted. Forældre og værger kan frit afgøre, om deres børn skal besøge skoler med dansk undervisningssprog.
- Landsregeringen anser det for selvfølgeligt, at den parlamentariske sædvane

Plakat fra forbunds- dagsvalget 4.8.1949.

Disse plakater skulle være brugt op til kommunevalget i 1948, men blev ikke godkendt af den britiske censur.

Plakat med de slesvigske løver brugt op til forbunds- dagsvalget i 1949 og landdagsvalget året efter.

- at inddrage alle politiske grupper i udvalgsarbejdet i kommunernes, amter- nes, kredsene og landets repræsentative råd, finder sted uden hensyntagen til de pågældende flertalsforhold.
5. Landsregeringen anser det for ønske- ligt, at radioen gøres tilgængelig for det danske mindretal ligesom for andre po- litiske og kulturelle sammenslutninger.
6. Landsregeringen anser det for ønskeligt, at danske præster og kirkelige menig- heder efter forudgående aftale med de respektive kirkelige hhv. menighedsin- stitutioner kan benytte kirker, kirkegår- de og lignende faciliteter med valgfri brug af det ønskede sprog.
7. Med hensyn til understøttelser og øvrige ydelser af offentlige midler, som tilstås efter frit skøn, vil der ikke blive taget hensyn til tilhørsforholdet til det danske mindretal.
8. Offentlige bekendtgørelser må ikke nægtes det danske mindretals aviser.
9. Det danske mindretals særlige inte- resse i at pleje sine religiøse, kulturelle og faglige forbindelser med Danmark anerkendes.
10. Danske statsborgere, som af landsrege- ringen har fået tilladelse til at virke som religiøse, kulturelle eller faglige rådgive-

- re (f.eks. præster, lærere, landbrugskon- sulenter osv.) må ikke forfordes over for andre i tilsvarende profession ved tildelingen af tilflytningstilladelse og tildeling af boliger i de kommuner, de gør tjeneste. De må ikke udøve nogen politisk virksomhed.
11. For så vidt der i de foregående punkter ikke skulle være tillagt landet kompe- tence, vil landsregeringen gøre sit for godkendelsen og gennemførslen ved de pågældende myndigheder.

III.

Der dannes et udvalg for at efterprøve og afklare forslag, klager og andre indberet- ninger fra det danske mindretal. Dette består af tre medlemmer af det danske mindretal og tre medlemmer, der udpeges af landets kommitterede for Slesvig.

Udvalgets forretninger føres af en sekretær, der af udvalget vælges med flertal og an- sættes af landsregeringen på grundlag af tre forslag, som gives af det danske mindretal. Det er sekretærens opgave i første omgang at ekspedere indberetninger sammen med landets kommitterede for Slesvig eller de stedlige myndigheder ved hjælp af forhandlinger. For så vidt det ikke er

muligt, skal han forelægge dem udvalget til sagkyndig udtalelse. Landets kommitterede for Slesvig kan rekvirere disse og andre sagkyndige udtalelser hos udvalget. Skulle en sagkyndig udtalelse ikke finde noget flertal i udvalget, så kan der fremlægges to forskellige udtalelser.

Udvalgets sagkyndige udtalelser tilsen- des landsregeringen til endelig afgørelse. Såfremt forholdsregler fra selvforvaltnings- korporationerne måtte være nødvendige, foranlediger landsregeringen det nødven- dige inden for rammerne af sine kompe- tencer.

Nærmere bestemmes af forretningsorde- nen, der også bestemmer valget af formand og skifte i formandssædet mellem de to grupper i udvalget. Udvalget beslutter forretningsordenen. Den skal godkendes af landsregeringen.

IV.

De her opstillede principper har tilsvaren- de gyldighed for den frisiske befolkning i Slesvig-Holsten.

Den danske landdagsgruppe i Kiel, fotograferet under et gruppemøde i 1950. Fra venstre ses Berthold Bahnsen, Samuel Münchow, Hermann Clausen, Hermann Olson og Christian Mahler.

SSW i Forbunds- dagen i Bonn 1949-1953

SSW deltog i det første forbundsdagsvalg i 1949.

Her lykkedes det at få Hermann Clausen valgt via landslisten. Derimod kunne SSW ikke vinde nogen direkte valgkreds i Flensburg, hvilket mindretallet ellers havde håbet på. I Bonn blev Hermann Clausen fulgt i sit arbejde af Jacob Kronika, der var korrespondent for bl.a. *Flensburg Avis* og den tysksprogede *Südschleswigsche Heimatzeitung*, som var SSW's partiavis. Som enemand stod Hermann Clausen i en meget vanskelig position. Han kunne ikke få sæde i de for SSW vigtige udvalg - frem for alt det særlige grænselandsudvalg og udvalget for nyordningen af de indre forbundsgrænser i Vesttyskland. Desuden var arbejdsbyrden umulig at overkomme for en enkeltmandsgruppe. I januar 1952 blev han derfor tilknyttet *Föderalistische Union* som "hospitant". *Föderalistische Union* var et funktionelt fællesskab af det katolske Zentrum-parti og de bayerske regionalister Bayernpartei. Dermed sikrede han, at FU fik gruppestatus. I Sydslesvig

protesterede de dansksindede flensborg-socialdemokrater i SPF energisk imod denne afgørelse. De havde ønsket en tilknytning til SPD-gruppen i stedet.

Hermann Clausens jomfrutale

Hermann Clausen benyttede enhver lejlighed til at redegøre for SSW's program og fremsatte SSW's politik i Bonn. I sin jomfrutale den 22.9.1949 formulerede han 3 krav:

1. Flygtningespørgsmålet i Sydslesvig skulle løses.
2. Selvbestemmelsesretten måtte også gælde i Sydslesvig.
3. Sydslesvig skulle adskilles fra Holsten med egen forvaltning.

Til sidst understregede han, at de danske sydslesvigere gik ind for demokratiet.

Imod vesttysk genoprustning

Hermann Clausens tid som forbundsdagsmedlem blev afbrudt af lange sygdomsperioder. Alligevel lykkedes det for ham at sætte sit præg på politikken. Han udtalte sig bl.a. kategorisk imod vesttysk genoprustning.

Hermann Clausen og redaktør Jacob Kronika fotograferet foran Forbundsdagen i Bonn.

Dette emne optog mindretallet meget. Mange unge protesterede energisk og ville ikke aftjene vesttysk værnepligt. En af de meget kritiske unge var Karl Otto Meyer.

Hans protest i en tale i Danmark blev omgående straffet af det slesvig-holstenske undervisningsministerium, der fratog ham undervisningstilladelsen. Der var reelt tale om et "Berufsverbot". Først efter en årrække med langvarige retssager blev forbuddet ophævet, og Karl Otto Meyer kunne igen undervise i mindretallets skoler. Mindretallets ledelse forhandlede forgæves om en fritagelse af unge danske sydslesvigere fra værnepligten af nationale grunde.

Forbundsvalgloven 1953

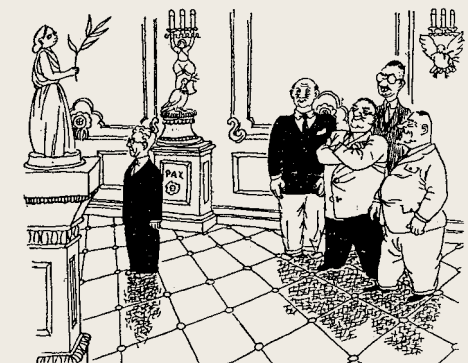
Hermann Clausens største sejr i Forbundsdagen blev vundet i 1953. Efter at han var blevet tilknyttet Föderalistische Union som permanent gæst, kunne han koncentrere sig om udvalgte arbejdsområder, alt imens arbejdsdelingen i gruppefællesskabet sikrede information om alle andre sager af betydning. Hermann Clausen deltog især i udarbejdelsen af den ny forbundsvalglov. Her kunne han trænge igennem med argumenter over for de andre partier om en særlig status for de nationale mindretals partier. Resultatet var, at nationale mindretalspartier blev fritaget fra 5 %-spærregrensen ved forbundsdagsvalg. Denne undtagelse gælder frem til i dag. Den skabte samtidig grundlag for SSW's krav om, at

en tilsvarende undtagelse også måtte gælde på delstatsplan i Slesvig-Holsten. Det afviste landsregeringen imidlertid.

Chikanernes tid

Kiel-erklæringen afstedkom en mindretalsordning, der på papiret havde skabt gode vilkår for mindretalsarbejdet. Alligevel fungerede den ikke helt efter hensigten. Hurtigt blev det klart, at der fra tysk side fortsat blev skelnet mellem et "ægte" og et "uægte" mindretal. Dermed blev princippet om "Minderheit ist, wer will" underkendt i praksis. I 1950 overtog det konservative CDU ledelsen af landsregeringen. Ministerpræsident Walter Bartram markerede en hårdere kurs over for mindretallet. Allerede i 1951 blev han afløst af Friedrich Wilhelm Lübke. Denne iværksatte omgående en offensiv over for mindretallet, der sigtede på at inddæmme den danske bevægelse og at reducere dens størrelse. Han forsøgte - forgæves - at presse forbundsregeringen i Bonn til at erklære Kiel-erklæringen ugyldig.

KRIGSHETZER ELLER DEMOKRAT?

Den vordende tyske forbundskansler dr. Adenauer mener ikke, at den ene danske repræsentant i forbundsdagen i Bonn vil fremkalde krig. Kan man nu stole paa, at det er en ægte demokrat og fredsven, vi der har faaet i vor midte?

Fire slesvig-holstenske ministerpræsidenter, der regerede i årene april 1947 - oktober 1954. Fra venstre: Hermann Lüdemann, Friedrich Wilhelm Lübke, Bruno Diekmann og Walter Bartram.

individuelle klager, som blev behandlet i det særlige Kontaktudvalg for Sydslesvig. Mindretallet oplevede Lübkes regeringstid 1951-54 som chikanernes tid. Dette bidrog sammen med en række andre konkrete sager til, at ethvert samarbejde mellem mindretal og landsregering efterhånden syntes umuliggjort. Mindretallets ledelse klagede to gange over Lübke-regeringen til forbundspræsidenten Theodor Heuss (FDP). Forbundspræsidenten lod imidlertid klagerne gå videre til Lübke-regeringen, der ikke kunne se

På lokalt plan kom det til omfattende chikaner over for det danske mindretal. Det førte til alvorlige spændinger, men også til en lang række

nogen gyldig grund til klager fra mindretallets side. Set i bakspejlet havde Lübke imidlertid kun begrænset succes med sin politik. Faktisk

bidrog hans uforsonlige konfrontationskurs over for mindretallet snarere til en stabilisering og konsolidering end til svækkelse. SSW kunne mobilisere mange sympatier i denne langvarige konflikt og kunne dermed delvist imødegå det massive frafald, der var påbegyndt i SSF's medlemstal og SSW's stemmetal tilbage i 1948.

Flygtningevalget 1951

Fra første færd havde SSW både været talerør for en regionalistisk bevægelse og et mindretalsparti. Der har på intet tidspunkt været tale om et enten-eller, men altid om et både-og. Det kom til udtryk i valgkampene, hvor der dog til tider blev satset mere på den ene end den anden funktion. Kommunevalget i 1951 var således et flygtningevalg, der fokuserede på, hvilken rolle det store antal tyske flygtninge, der enten var flygtet eller fordrevet fra Centraleuropa, skulle spille i det slesvig-holstenske politiske liv. SSW nævnte slet ikke det danske element i sin agitation. Partiet markerede sig frem for alt som de hjemmehørende parti og krævede flygtningene fjernet. Berthold Bahnsen opfordrede under valgkampen med en elegant retorisk formulering til at danne en "Block der Heimatbedrohten und Entrechteten" som modstykke til flygtningepartiet "Block der Heimatvertriebenen und Entrechteten". Alligevel gik flertallet i Flensborg byråd tabt - til stor begejstring hos tyske politikere og journalister.

Denne vogn blev under landdagsvalget i 1950 brugt til den såkaldte „slæbetjeneste“, der bragte dansksindede vælgere til stemmeurnerne.

En diskriminerende valglov

I 1951 blev der vedtaget en ny valglov for Slesvig-Holsten. Spærregrænsen blev hævet fra 5 % til 7,5 % af stemmerne. Den officielle begrundelse var, at den høje minimumsprocent skulle forhindre en opsplætning af det politiske landskab. I denne sammenhæng tjente erfaringerne fra Weimarrepublikkens Tyskland som skræmmende og legitimerende eksempel. Det danske mindretal tolkede derimod lovændringen som et bevidst forsøg på at forhindre SSW i at blive repræsenteret i Kiel. I mindretallets øjne forsøgte Lübke således at opnå dét, hans chikanepolitik ikke havde formået. SSW klagede til forbundsforfatningsdomstolen i Karlsruhe - og fik medhold i april 1952. Loven måtte revideres og spærregrænsen sættes ned til 5 % igen. Det var et svigende nederlag for Lübke-regeringen.

Ny klage i Karlsruhe

SSW havde i 1952 fået medhold i sin klage over 7,5 %-spærregrænsen. I 1953 var mindretalspartier tilmed blevet fritaget for spærregrænsen ved forbundsdagsvalg. Da det blev tydeligt, at SSW næppe ville kunne klare 5 %-spærregrænsen ved landdagsvalget i 1954, opfordrede SSW-gruppen landdagen til en tilsvarende fritagelse ved landdagsvalg. Det afviste flertallet i Kiel. SSW klagede igen til Karlsruhe. Denne gang gik afgø-

relsen mindretallet imod: SSW havde intet krav på en fritagelse - men det var tilladt at give den. Netop dét var den CDU-ledede regering dog ikke indstillet på.

”Programm Nord”

SSW var såvel mindretallenes som regionens talerør. SSW krævede derfor vedholdende, at der skulle ydes særlig økonomisk støtte til udviklingen af Sydslesvig. Lübke kunne se en mening i et egnsudviklingsprogram. Intentionen var dog den modsatte af SSW's: Han tolkede en del af mindretallet som protestbevægelse. Ved at udvikle Sydslesvig, ville SSW og mindretallet blive reduceret til sin egentlige kerne. Derfor iværksattes ”Programm Nord”. SSW var principielt for, men krævede, at det først og fremmest måtte tilgode-se den hjemmehørende befolkning.

Hærværk mod danske institutioner i Slesvig

I årene 1950-54 blev forholdet mellem dansk og tysk stadig mere spændingsfyldt. Det kom til hyppige chikaner og nålestik over for mindretallet. Undertiden kom det lokalt endog til hærværk. Den 20.-21. september 1952 blev danske bygninger i Slesvig således overmalet med aggressive antidanske paroler. Det

Natten mellem 20. og 21.9.1952 begik „Deutsche Jungenschaft“ hærværk på en række danske bygninger i Slesvig. Her er det gået ud over præsteboligen i Slesvig-Frederiksbjerg.

Mere hærværk mod danske bygninger i Slesvig 20.-21.9. 1952. Gerningsmændene blev pågrebet og stillet for domstolen.

gik ud over de tre danske skoler, landbrugs-konsulentens hus og en præstebolig. Det var "Deutsche Jungenschaft",

der stod bag. Gerningsmændene blev pågrebet og straffet. Mindretallet protesterede omgående med et dansk stormøde med 700 deltagere i Slesvig.

Landdagsvalget 1954: mandaterne går tabt

Det lykkedes ikke at få 5 %-spærregrænsen ophævet ved forbundsforfatningsdomstolen i Karlsruhe. SSW valgte dog alligevel at gå til valg i 1954 - om ikke andet, så for at demonstrere over for den slesvig-holstenske, men især offentligheden i Danmark, at det danske mindretal fortsat fandtes og kunne mønstre store dele af den sydslesvigske befolkning. Det lykkedes for mindretallet at mobilisere sine tilhængere - og SSW opnåede over 42.000 stemmer. Det var alligevel for lidt til at opnå genvalg. Det danske og national-frisiske mindretal stod således uden for landdagen i Kiel.

Ved landdagsvalget i 1954 mistede SSW sin repræsentation i landdagen. Her følger Hermann Clausen og Samuel Münchow forhandlingerne fra tilhørerpladserne.

Umiddelbart syntes CDU-regeringen at have opnået sit hovedmål. Det skulle dog vise sig at blive en Pyrrhussejr for den ny slesvig-holstenske ministerpræsident Kai-Uwe von Hassel, der tidligere havde været borgmester i Glücksborg. Mindretallet havde markeret sin eksistens, så det ikke kunne forties eller bortforklares. I Danmark stod opinionen uforstående over for den ny situation - ikke mindst i lyset af, at det tyske mindretal året forinden havde opnået sæde i Folketinget med under en fjerdedel af SSW's stemmetal. Herefter understregede SSW gang på gang misforholdet mellem 9.700 tyske stemmer i Nordslesvig og ét folketingsmedlem over for 42.000 danske stemmer i Sydslesvig, men intet landdagsmedlem. Hassel søgte efter en forhandlingsløsning og tilbød nedsættelsen af et særligt nævn. SSW krævede derimod ultimativt to rådgivende landdagsmedlemmer - og ophævelsen af spærregrænsen. Von Hassel ville kun gå med til en omfattende løsning, såfremt der blev indgået en bilateral aftale mellem København og Bonn, der tillige sikrede det tyske mindretals status i Danmark. Først da Danmark bragte mindretals-spørgsmålet på banen under NATO-forhandlingerne om Vesttysklands optagelse i oktober 1954, kunne der findes en løsning.

Forhandlinger mellem SSW og landsregeringen

Efter valget i 1954 stod SSW uden for landdagen.

Von Hasselregeringen tilbød i stedet dannelsen af et nævn, men SSW krævede to rådgivende landdagsmedlemmer. Det kaldtes Berlin-modellen. Forbundsdaysmedlemmerne fra Berlin var nemlig kun rådgivende uden stemmeret. I begyndelsen bakkede SPD op om SSW's krav. Da det kom til forhandlinger mellem Bonn og København, ændrede SPD imidlertid standpunkt og foreslog et landdagsudvalg med SSW-rådgivere i stedet.

Forhandlinger mellem København og Bonn

Da Vesttysklands ansøgning om optagelse i NATO skulle drøftes, blev det af det danske Folketing pålagt den danske regering at tage Sydslesvig-spørgsmålet op på NATO-minister-rådsmødet i Paris i oktober 1954, selv om statsminister Hans Hedtoft personligt var særdeles skeptisk. Efter udenrigsminister H.C. Hansens indlæg i Paris kom der en omgående imødekomende reaktion fra den vesttyske kansler Konrad Adenauers side. I februar 1955 kunne der således efter en række forudgående manøvrer indledes forhandlinger mellem Bonn og København om en mindretalsordning. Danmark ville ikke acceptere nogen bilateral aftale, nogen loyalitetserklæring eller nogen erklæring om grænsen - hvilket imidlertid den slesvig-holstenske landsregering insisterede på. Derimod accepterede Danmark, at forhandlingerne kom til at omfatte

både det danske mindretal i Sydslesvig og det tyske i Nordslesvig.

Dette betød en faktisk anerkendelse af gensidighedsprincippet inden for mindretalspolitikken.

Det danske mindretal blev orienteret om forhandlingerne og fremsatte selv ønsker over for København, men ingen af mindretallene sad med ved forhandlingsbordet. For SSW var det centrale problem repræsentationen i landdagen: Spærregrænsen skulle fjernes. Et andet centralt spørgsmål omhandlede eksamensretten for de to mindretals skoler. Desuden skulle sindelagsprincippet garanteres som fundament for mindretalsordningerne - og forældrenes suveræne ret til at vælge en mindretalsskolegang for deres børn skulle anerkendes. Løsningen blev fundet med to ensidige, men i indholdet synkrone og parallelle erklæringer, afgivet i Bonn den 29. marts 1955 af hhv. forbundskansler Konrad Adenauer og den nye danske statsminister H.C. Hansen: Bonn garanterede det danske mindretals, København det tyske mindretals rettigheder. Erklæringerne skulle sætte gang i en efterfølgende langvarig,

Denne karikatur i Kieler Nachrichten, 17.1.1955, illustrerer mindretallets holdning til det „Beirat“, som ministerpræsident Kai-Uwe von Hassel forsøgte at gøre spiselig.

Friseren Berthold Bahnsen sad som landdagsmand for SSF og SSW i årene 1947-54 og 1958-71.

Stats- og udenrigsminister H.C. Hansen hilser på den vesttyske kansler Konrad Adenauer den 29.3.1955 umiddelbart før offentliggørelsen af Bonn-København-erklæringerne.

men samlet set positiv udvikling i forholdet mellem dansk og tysk.

Det dansk-tyske resultatpapir

I selve Bonn-erklæringen står der intet om SSW's fritagelse fra spærregrænsen. Det gør der derimod i det fælles dansk-tyske resultatpapir af 28. marts 1955, hvor fritagelsen fra 5 %-spærregrænserne ved forbundsdaysvalg og ved landdagsvalg blev lovet. Her fastlægges det også, at alle relevante instanser vil bestræbe sig på at agte og værne mindretallets rettigheder i overensstemmelse med ånden i Bonn-erklæringen. Dermed forpligter erklæringen ikke blot forbundsregeringen og landsregeringen, men tillige kredsene og kommunerne. Mens selve København-Bonn Erklæringerne formelt set er ensidige, er det forudgående resultatpapir, der henviser til erklæringerne, en bilateral aftale, som er underskrevet af de to regerings forhandlere. Derfor kan fritagelsen fra spærregrænsen ved både forbundsdays- og landdagsvalg ikke uden videre ensidigt ophæves uden konsekvenser for det dansk-tyske forhold.

Håndgjort, udateret plakat med Istedløven.

Bonn-erklæringen af 29. marts 1955

I ønsket om at fremme det fredelige samliv i befolkningen på begge sider af den dansk-tyske grænse og dermed tillige i almindelighed at fremme udviklingen af venskabelige forbindelser mellem forbundsrepublikken Tyskland og kongeriget Danmark og i betragtning af den folkeretlige forpligtelse, som forbundsrepublikken ved sin tiltrædelse af den europæiske konvention om menneskerettigheder har påtaget sig til ikke at undergive nationale mindretal forskelsbehandling (artikel 14), erklærer forbundsrepublikken Tysklands regering i overensstemmelse med de også i forbundsrepublikken Tysklands grundlov fastlagte grundsætninger, hvortil den slesvig-holstenske landsregering henviste i sin erklæring af 26. september 1949, følgende:

Personer, der tilhører mindretallet, nyder ligesom alle andre statsborgere de rettigheder, som er garanteret ved forbundsrepublikken Tysklands grundlov af 23. maj 1949. Særligt tilkommer der dem inden for grundlovens rammer følgende rettigheder:

Vikingskibet med løvesejlet blev første gang brugt op til valget i 1951 og de følgende 20 år. I 1958 blev sejlet forsynet med våbenskjold fra de respektive amter, her Husum amt.

Plakat fra landdagsvalget i 1950 med entydig regionalistisk appel til den hjemmehørende befolkning.

SSW-plakat fra kommunevalget 24.4.1955.

I.

1. Den personlige friheds ukrænkelighed,
2. lighed for loven,
3. tros- og samvittighedsfrihed,
4. ytrings- og pressefrihed,
5. forsamlings- og foreningsfrihed,
6. ret til frit at vælge erhverv og arbejdssted,
7. boligens ukrænkelighed,
8. ret til frit at danne politiske partier,
9. lige adgang til enhver offentlig stilling efter evner, egnethed, og faglige kvalifikationer; med hensyn til embedsmænd, funktionærer og arbejdere i offentlig tjeneste må der ikke gøres forskel mellem personer, der tilhører det danske mindretal, og andre statsborgere,
10. almindelig, umiddelbar, fri, lige og hemmelig valgret, der også gælder ved landdagsvalg og kommunale valg,
11. ret til at påkalde domstolenes beskyttelse, hvis nogen anser sig for at være krænket i sin ret af myndighederne,
12. ret til ligelig behandling, hvorefter ingen må forfordes eller begunstiges på grund af sin afstamning, sit sprog, sin herkomst eller sin politiske anskuelse.

II.

Som en følge af disse retsprincipper fastslås hermed:

1. Bekendelsen til dansk nationalitet og dansk kultur er fri og må ikke af myndighederne bestrides eller efterprøves.
2. Personer, der tilhører det danske mindretal og deres organisationer, må ikke hindres i, i tale og skrift, at benytte det sprog, de foretrækker. Anvendelsen af det danske sprog for domstolene og over for forvaltningsmyndighederne retter sig efter de herom i lovgivningen fastsatte forskrifter.
3. Med hensyn til understøttelser og andre ydelser af offentlige midler, som tilstås efter frit skøn, må der ikke gøres forskel mellem personer, der tilhører det danske mindretal og andre statsborgere.
4. Det danske mindretals særlige interesse i at pleje sine religiøse, kulturelle og faglige forbindelser med Danmark anerkendes.

III.

Forbundsregeringen tilkendegiver herved, at den slesvig-holstenske landsregering har meddelt den følgende:

1. Da forholdstalsvalgmåden i henhold til kommunallovgivningen anvendes ved nedsættelse af kommunale udvalg, deltager repræsentanter for det danske mindretal i udvalgsarbejdet i forhold til deres antal.
2. Landsregeringen anbefaler, at der inden for rammerne af de til enhver tid gældende regler for radioens benyttelse tages rimeligt hensyn til det danske mindretal.
3. Ved offentlige bekendtgørelser skal der tages rimeligt hensyn til det danske mindretals dagblade.
4. I landet Slesvig-Holsten kan der af det danske mindretal oprettes almen- og folkehøjskoler (også faglige) samt børnehaver i overensstemmelse med lovene. I skoler med dansk undervisningssprog skal der gives tilstrækkelig undervisning i tysk. Forældre og værger kan frit afgøre, om deres børn skal besøge skoler med dansk undervisningssprog.

Højskoleforstander Niels Bøgh Andersen var formand for SSF i to perioder 1949-57 og 1964-65. Han var samtidig aktiv SSW-politiker. Her taler han ved årsmødet i 1957 under Dannebrog. Dannebrog måtte ikke vises offentligt efter 1945. Først efter Bonn-erklæringen måtte det igen hejses ved årsmøderne.

Efter Bonn-erklæringen

København-Bonn Erklæringerne skabte forudsætningerne for en afspænding i forholdet mellem dansk og tysk i grænselandet. De viste, at Vesttyskland og Danmark ikke havde nogen interesse i at lade mindretalsspørgsmålet udgøre noget negativt element i det indbyrdes forhold. Det var således regeringerne, der fastlagde mindretalsordningerne. Samtidig blev sindelagsprincippet: „Minderheit ist, wer will“ og det tyske statsborgerskab fastlagt som eneste kriterier for tilhørsforhold til det danske mindretal. Der blev ikke knyttet krav om såkaldt „objektive“ kendetegn til mindretallet. Imidlertid ændrede situationen sig ikke fundamentalt fra den ene dag til den næste. Selv om spærregrænsen ved landdagsvalg var blevet ophævet, ville det følgende landdagsvalg først finde sted i 1958. SSW og det øvrige danske mindretal krævede derfor en overgangsløsning. Den skulle i SSW's øjne fortsat bestå i to rådgivende landdagsmedlemmer med tale-, men uden stemmeret i Kiel. Slesvig-Holstens ministerpræsident Kai-Uwe von Hassel fortolkede den ny situation således, at Bonn-erklæringen havde gjort Kiel-erklæringen overflødig. Derfor ville CDU-landsregeringen ophæve Kiel-erklæringen. Det var SSW og SSF kategorisk imod - ikke mindst, fordi friserne slet ikke var tilgodeset i Bonn-erklæringen. Desuden indeholdt Kiel-erklæringen bestemmelser, der

ikke indgik i Bonn-erklæringen. Trods ihærdige protester fra det danske og frisiske mindretals side vedtog landdagen den 13. september 1955 at ophæve Kiel-erklæringen. Kun Kontaktudvalget fik lov til at bestå frem til 31. oktober 1958. Samme 13. september blev der dannet et landdagsudvalg for mindretalsanliggender med Berthold Bahnsen og Samuel Münchow som rådgivere. SSW fik således ingen rådgivende landdagsmedlemmer, men kun rådgivende stemmer i et landdagsudvalg, der kun måtte drøfte mindretalsanliggender. SSW kunne derfor ikke tage stilling til principielle samfundspolitiske spørgsmål. Udvalget kunne på ingen måde erstatte nogen fuldgyltig landdagsrepræsentation. Det var blot en overgangsløsning.

Landdagsudvalg i Kiel 1955-1958

Samuel Münchow og Berthold Bahnsen var SSW's rådgivende medlemmer af landdagsudvalget for mindretalsanliggender i årene 1955-58. I begyndelsen arbejdede landdagsudvalget for mindretalsanliggender efter hensigten - og Münchow kunne præsentere mindretallets "ønskeliste". Udvalget kunne dog ikke erstatte landdagsrepræsentationen. I slutningen af 1957 så SSW ikke længere nogen grund til at afholde møder. I stedet vendte mindretallet blikket mod Bonn.

I 1958 fik SSW påny en tomandsfraktion i landdagen. Her ses fra venstre Berthold Bahnsen, Samuel Münchow og SSW's landssekretær Hermann Bornholdt i fortrolig samtale sidst i 1950'erne.

SSW/SSF i Bonn

Med Bonn-erklæringen havde mindretalsspørgsmålet i 1955 fået forbundspolitisk betydning. SSW havde ikke været repræsenteret i Bonn siden 1953. På trods af fritagelse fra spærregrænsen kunne SSW ikke mobilisere tilstrækkeligt med stemmer til at opnå blot ét mandat i forbundsdagen. Og siden 1954 stod partiet uden for landdagen i Kiel. I 1958 tog mindretallets ledelse i SSF og SSW kontakt til regeringen i Bonn. SSF/SSW ønskede at lodde stemningen over for en formel mindretalsrepræsentant i den vesttyske hovedstad. Oprindeligt var der tænkt på en egentlig repræsentation. Det blev i begyndelsen støttet af den danske regering. I 1959 havde København dog ændret opfattelse. Det skyldtes formentlig et ønske om at undgå tilsvarende krav fra det tyske mindretal i Danmark. Den ville nu kun gå med til en pressekorrespondent. SSW/SSF afbrød derpå forhandlingerne med Bonn og meddelte, at der i stedet var blevet udpeget en presserepræsentant. Denne skulle formelt skrive for den dansksindede sydslesvigske presse, men var reelt ansat og lønnet af SSW og SSF i fællesskab.

Mindretallet var på denne måde repræsenteret i Bonn i årene 1959-1963. Første repræsentant var Jacob Kronika, der allerede havde fulgt Hermann Clausen i dennes tid som medlem af forbundsdagen 1949-53. Da Kronika blev chefredaktør

for Flensburg Avis, blev journalisten Karl Christiansen udpeget til at varetage denne funktion.

Jacob Kronika i Bonn 1959-1960

Jacob Kronika tiltrådte sin stilling som SSF/SSW-repræsentant i Bonn den 15. august 1959. Han befandt sig i en særlig position. Formelt skulle han være korrespondent for Flensburg Avis og den tysksprogede Südschleswigsche Heimatzeitung. Kronika var dog ansat og lønnet af SSF og SSW i fællesskab - og han skulle som sådan varetage mindretallets interesser. Han havde imidlertid ingen politisk kompetence. Hele arrangementet blev betalt af den danske stat.

Karl Christiansen 1960-1963

Jacob Kronika blev i 1960 udpeget til ny chefredaktør for Flensburg Avis efter L.P. Christensens død. SSW og SSF besluttede at udnævne journalisten Karl Christiansen til ny repræsentant i Bonn. Han havde hidtil bl.a. været formand for SSW i Flensburg by. Hans funktion var den samme som Kronikas. I foråret 1963 opsagde han af helbredsgrunde sin stilling. Det blev besluttet ikke at genbesætte stillingen, selv om den formelt aldrig er blevet nedlagt.

Jacob Kronika fotograferet i chefredaktørstolen på Flensburg Avis i 1963.

*Efter landdagsvalget i 1962 sad
Berthold Bahnsen som eneste SSW-
medlem i landdagen.*

SSW tilbage i landdagen

Forhandlingerne forud for København-Bonn Erklæringerne havde ført til, at SSW var blevet fritaget for spærregrænsen ved landdagsvalg i Slesvig-Holsten. Forud for landdagsvalget i 1958 satsede mindretallet på et positivt resultat, der skulle vise, at mindretallet stadig var en væsentlig faktor i det politiske landskab i Sydslesvig. Det gjaldt således om at markere mindretallets styrke. Det lykkedes, idet SSW opnåede over 34.000 stemmer. Det sikrede to medlemmer af delstatsparlamentet i Kiel. De to garvede politikere Samuel Münchow og Berthold Bahnsen kunne herefter igen deltage i det politiske liv som ligeberettigede landdagsmedlemmer, der havde tale- og stemmeret på samme vis som alle andre valgte landdagsmedlemmer. Det politiske klima i Kiel havde forandret sig meget: Såvel CDU/FDP-regeringen som oppositionspartiet SPD var venligt stemte over for SSW-gruppen og gav den gruppestatus.

Fortsat tilbagegang

Tilbagegangen i stemmetallet kunne imidlertid ikke stoppes. Nedgangen fortsatte også i de følgende år: Mindretallet mistede vedholdende medlemmer og stemmer ved kommune- og landdagsvalg. Allerede i 1962 blev SSW-gruppen derfor halveret: Nu sad kun Berthold Bahnsen

tilbage som talsmand for danskerne og friserne i Slesvig-Holsten. Han blev en særdeles anset politiker, der opnåede større anseelse, end stemmetallet ellers ville have skabt grundlag for. Frem til sin død i 1971 forstod han at skabe respekt om sit arbejde og bidrog til afspænding og et forbedret forhold mellem mindretal og flertal i Slesvig-Holsten. Til gengæld kunne han ikke standse nedgangen i absolutte SSW-stemmer. I 1971 nåede SSW et lavpunkt med under 20.000 stemmer ved landdagsvalget.

Berthold Bahnsen enemand i Kiel 1962-1971

Berthold Bahnsen var friser, moderat borgerlig og tilhænger af europæisk samarbejde. Hans politik gik ud på at øve indflydelse, hvor det var muligt - uden dog at udnytte en fordelagtig politisk konstellation til det yderste. Da han i 1962 fik muligheden for at vælte den siddende borgerlige regering, efter at FDP havde forladt koalitionen med CDU, valgte han at forholde sig neutralt. Han ville „hverken støtte eller omstyrte“ landets politiske ledelse. Han stemte ud fra SSW's og Sydslesvigs interesser. Som sådan begyndte Bahnsen også at tale med CDU-politikere. Efterhånden fik han etableret et godt, konstruktivt og tillidsfuldt forhold til en

*Landdagspræsident
Paul Rohloff og
Berthold Bahnsen i
koncentreret, fortrolig
samtale. Rohloff var
landdagspræsident
1964-71 og deltog i
1965 som den første
tyske toppolitiker
i SSW's
landsmøde.*

*Samuel Münchow
tilbage i landdagen igen
i 1958.*

række konservative toppolitikere, der omvendt blev mere imødekomende over for SSW's ønsker om tilskud til det danske mindretalsarbejde. I Bahnsens tid som enemand blev forholdet mellem dansk og tysk stadig bedre. Man begyndte at tale om en forbilledlig situation - en europæisk model til efterfølgelse. Bahnsen blev dertil betegnet som ministeregnet af flere slesvig-holstenske politikere.

Kontaktudvalget i Bonn

SSW havde deltaget i forbundsdagsvalg siden 1949. Det var dog ikke lykkedes at opnå valg siden 1953. Forud for forbundsdagsvalget i 1961 blev det derfor kort diskuteret, om mindretallet skulle forsøge at få en anden, en "utraditionel repræsentation" i Bonn. Der skulle gå hele 3 år, førend spørgsmålet blev sat på den politiske dagsorden. Initiativet kom i første omgang fra SPD-formanden for indenrigsudvalget i Bonn. Han meddelte, at forbundsdagen ville nedsætte et mindretalsudvalg som modstykke til det Kontaktudvalg, som det tyske mindretal var i færd med at få i København. Udviklingen forløb imidlertid anderledes og havde til tider skær af improvisation og koordineringsproblemer i Bonn. Forbundsregeringen tog til sidst initiativet og nedsatte i sommeren 1965 et Kontaktudvalg mellem det danske mindretal og regeringen i Bonn. Det blev defineret som en erstatning

Først i september 1967 kom Kontaktudvalget for alvor i gang. Her er mindretallets delegation samlet i forbindelse med mødet i Bonn. Fra venstre ses SSFs generalsekretær H.R. Jørgensen, SSW-landssekretær Paul Hertrampf, landdagsmand Berthold Bahnsen, SSF-formand Ernst Meyer og SSW-formand Karl Otto Meyer.

for, at SSW ikke længere var repræsenteret i forbundsdagen. Det betyder omvendt, at Kontaktudvalget ophæves i

det øjeblik, SSW på ny måtte opnå valg af mindst ét forbundsdagsmedlem. Kontaktudvalget i Bonn har fungeret frem til i dag og mødes årligt. Det består af tre repræsentanter for SSW (heraf udpeges traditionelt ét medlem af den kulturelle forening SSF), repræsentanter for indenrigsministeriet i Bonn/Berlin, to repræsentanter for hvert af partierne i Forbundsdagen samt en repræsentant for delstatsregeringen i Kiel.

Kontaktudvalg i København og Bonn

I 1964 mistede det tyske mindretal sit mandat i Folketinget i København. Det førte til forhand-

Der forhandles om Kontaktudvalget i Bonn. Fra venstre ses SSFs formand Ernst Meyer, SPD-forbundsdagsmedlem Schmitt-Vockenhausen, SSW-formand Karl Otto Meyer, CDU-forbundsdagsmedlem Will Rasner samt forbundsindenrigsminister Hermann Höcherl.

*Hermann
Bornholdt
efterfulgte
W.L.Chri-
stiansen
som SSW's
landssekretær
i 1950 til
1966.*

linger om en anden form for politisk repræsentation. Endnu under forhandlingerne forud for København-Bonn-Erklæringerne havde den danske regering afvist

især slesvig-holstenske ønsker om et kontaktudvalg. Ti år senere var billedet et andet. I foråret 1965 blev Kontaktudvalget i København dannet som erstatning for folketingsrepræsentationen, idet Slesvigsk Partis kandidat ikke opnåede genvalg i 1964. SSW fik få måneder senere et tilsvarende udvalg i Bonn.

Krise i Kontaktudvalget

Da Kontaktudvalget blev konstitueret 1. juli 1965, udtalte den daværende vesttyske kansler Ludwig Erhard, at mindretalsordningen i grænselandet kunne fungere som europæisk model. Alle var glade - også det danske mindretalsrepræsentanter. Dernæst viste det sig, at Bonn ikke lagde megen vægt på udvalgets arbejde efter det første rigtige møde i 1966. Der opstod en alvorlig krise, da Bonn gang på gang aflyste berammede møder. I SSW blev der talt for i protest helt at opsiges samarbejdet. Først i september 1967 kom samarbejdet i gang for alvor.

SSW bliver en "voksen" organisation

Fra første færd fandtes der et meget nært samarbejde mellem SSW og SSF, der lignede en symbiose. Der blev afholdt fælles forretningsudvalgsmøder - og politiske beslutninger blev truffet i fællig. De to organisationer udgjorde tilsammen mindretallets ledelse; men det var reelt SSF, der bestemte. Det politiske blev i realiteten underordnet det kulturelle mindretalsarbejde. I 1958 blev der truffet en principbeslutning om, at SSF's formand var født næstformand i SSW - og omvendt. Denne ordning var vedtægtsbestemt frem til 1968. Samtidig med denne faste forankring af samarbejdet begyndte SSW's ledelse at stræbe efter øget selvstændighed. Friedrich Mommsen, der var formand i tiden 1956-60, iværksatte en reorganisation af partiet med en særlig kommunalpolitisk sekretær. Det skulle styrke partiet over for den kulturelle organisation.

I 1960 trak Friedrich (Frederik) Mommsen sig som landsformand for SSW. I sin afskedstale ønskede han større selvstændighed i det politiske arbejde. Umiddelbart gav formandsskiftet dog anledning til en meget håndfast principdiskussion om forholdet mellem SSW og SSF samt om

*Friedrich
Mommsen
var
formand
for SSW i
årene
1956-60.*

Berthold Bahnsen i samtale med den slesvig-holstenske ministerpræsident Helmut Lemke og forbundskansler Ludwig Erhard.

partiets fremtid som selvstændig organisation: SSF's formand Hermann Tychsen blev nemlig opstillet som kandidat til SSW-formandsposten. Det ville reelt have medført en fusion af SSW og SSF med et personsammenfald i toppen. Det skete ikke, idet flere kandidater opstillede. Efter tre valgrunder blev Karl Otto Meyer valgt til ny SSW-formand. Han ville fortsætte Mommsens kurs. Det skulle i løbet af 1960'erne vise sig, at formandsvalget i 1960 blev afgørende for SSW. Karl Otto Meyer kæmpede imod ethvert forsøg på en sammenlægning af partiet og den kulturelle forening - og forstod at hævde partiets interesser trods dets organisatoriske svagheder.

Fra 1960 førte Karl Otto Meyer en selvbevidst og selvstændighedssøgende politisk kurs. Den førte til, at det politiske arbejdes betydning blev opprioriteret. Genbesættelsen af landssekretærposten i 1966 står som markant vendepunkt i denne proces. Da den hidtidige landssekretær Hermann Bornholdt gik på pension, trak

det op til en organisatorisk fusion mellem SSF og SSW. Det kom til en principiel diskussion om forholdet mellem SSW og

den kulturelle forening SSF. Allerede forinden var det blevet drøftet, om der skulle foretages en reorganisation. Det mest vidtgående forslag gik ud på én fælles organisation med en politisk og kulturel arm, men ledet af én generalsekretær. Karl Otto Meyer stod dog fast på, at SSW skulle have sin egen organisation og egen landssekretær. Ny landssekretær blev Berthold Bahnsens hidtidige videnskabelige medarbejder Paul Hertrampf. I sidste ende var det den ny vesttyske partilov, der i 1968 førte til en klar adskillelse af de to foreninger. De fortsatte dog med at samarbejde til gavn for mindretallet.

En ny mand i landdagen

1960'erne var årene for mindretallets konsolidering. Mindretallets stilling i forhold til det slesvig-holstenske samfund var blevet afklaret.

Paul Hertrampf i samtale med hr. og fru Bahnsen. Hertrampf blev i 1966 SSW's tredje landssekretær efter Hermann Bornholdt, der gik på pension.

Efter kampafstemning blev Karl Otto Meyer valgt til ny formand for SSW i 1960.

En grænserevision stod ikke længere på dagsordenen, og i Bonn-erklæringen var fri kulturel udfoldelse og sindelagsprincippet blevet sikret. Mindretallets stabilisering og afspændingen i grænselandet betød imidlertid en stadig tilbagegang for SSW's stemmetal. Selvom Berthold Bahnsen var en kompetent politiker, som blev respekteret fra alle sider, var SSW's fortsatte repræsentation i landdagen ved udgangen af 1960'erne i fare. Tabet af landdagsmandatet ville have betydet en væsentlig formindskelse af SSW's politiske betydning.

Med det nye rammeprogram fra 1966 prøvede SSW at vende nedgangen til fremgang. SSW's formand fra 1960-1975, Karl Otto Meyer, håbede på, at programmet igen ville føre SSW i offensiven. Hovedvægten lå på en ny-definition af SSW som rent mindretalsparti og en politisk linje, der orienterede sig efter det danske og de andre nordiske samfund. Vedtagelsen af det nye program førte imidlertid ikke i sig selv til en kovending.

Efter at det kun lige akkurat var lykkedes at genvinde landdagsmandatet ved valget i april 1971, døde Berthold Bahnsen uventet den 14. oktober 1971. Bahnsen havde repræsenteret SSW i landdagen siden 1947, kun afbrudt af årene 1954-1958, hvor SSW stod uden landdagsmandat.

Efter en kort betænkningstid overtog Karl Otto Meyer, der var suppleant, landdagsmandatet.

Karl Otto Meyer var læreruddannet og siden 1963 chefredaktør for Sydslesvigs to danske aviser Flensborg Avis og den tysksprogede Südschleswigsche Heimatzeitung. Da han derudover frem til 1975 også var SSW's landsformand, stod han på en central position både i mindretallet og i offentligheden. Denne position medførte, at SSW's ydre image i de følgende 25 år blev præget væsentligt af Karl Otto Meyers person.

En anden politisk stil

Da Karl Otto Meyer trådte ind på den landspolitiske scene, var det tyske samfund i opbrud. I Bonn regerede siden 1969 en social-liberal koalitionsregering under forbundskansler Willy Brandt, der havde store indenrigs- og udenrigspolitiske reformer på sit regeringsprogram. Den nordiske samfundsmodel, velfærdsstaten og et demokrati tæt på borgerne vandt også mange sympatisører i Tyskland. Det var en fordel for det danske mindretal og SSW. Med Karl Otto Meyer kom derudover en ny politisk stil fra SSW's side ind i landdagen. Meyer satte, ofte kompromisløst og provokerende, nordiske, demokratiske principper i forgrunden. Karl Otto Meyer passede ind i 1970'ernes radikaliserede politiske klima, da nye værdier og ideer gjorde sig gældende, og da det vesttyske samfund samtidig intensiverede debatten om perioden 1933-1945.

Karl Otto Meyer, SSW-formand 1960-1975, SSW-landdagsmedlem 1971-1996, og Gerhard Wehlitz, SSW-formand 1975-1989. I SSW er der tradition for at adskille partiposter og mandater i politiske råd. Det medførte siden 1970'erne, at det i høj grad har været de folkevalgte SSW-politikere, der tegnede SSW's politik udadtil, mens partiformændene har prioriteret partiets indre organisation. Derfor optrådte sidstnævnte ikke så meget i offentligheden.

Willy Brandt, 1913-1992, vesttysk forbundskansler 1969-1974. SSW støttede Brandts øst-politik, men kritiserede samtidig Brandt-regeringens foranstaltninger for at forhindre ansættelse af såkaldte radikale, dvs. politiske ekstremister, i offentlig tjeneste.

SSW tager stilling til 'tysk' storpolitik

I modsætning til sin forgænger, der havde været mere tilbageholdende i tysk "stor"-politik, tøvede Karl Otto Meyer i de følgende år ikke med klart at tage stilling til kontroversielle politiske emner. Offentligheden fik derved ofte det indtryk, at Karl Otto Meyers holdning var udtryk for hele SSW's eller endda hele mindretallets holdning til en bestemt sag. Dette var imidlertid ikke

altid tilfældet. Det vigtigste spørgsmål i tysk udenrigspolitik i begyndelsen af 1970'erne var Willy Brandts nye østpolitik, der gik ud på at anerkende de grænser, som var blevet skabt efter

Anden Verdenskrig. Politikken var

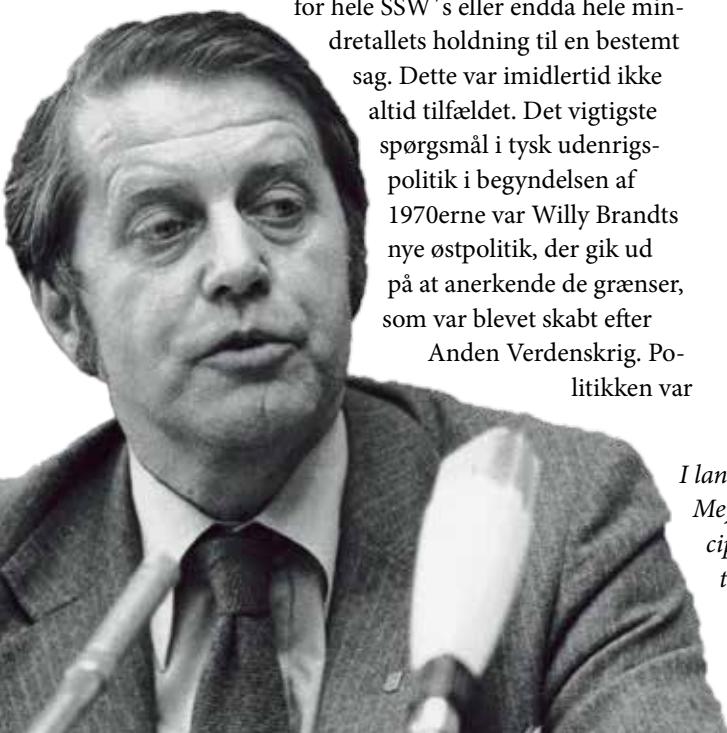
meget omstridt, især det konservative CDU, der udgjorde landsregeringen i Kiel, stod kritisk overfor østpoli-

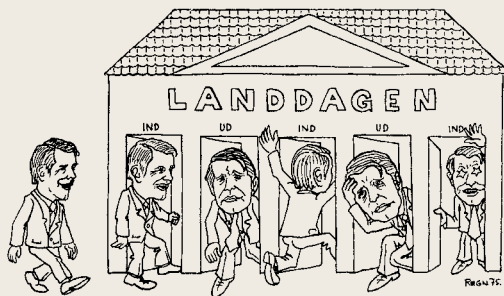
tikken. Karl Otto Meyer tøvede ikke med at tage entydigt stilling for østpolitikken. Han udtalte sig også klart i 1970'ernes to andre politiske mærkesager, nemlig imod ekstremistforordningen, der skulle forhindre ansættelsen af kommunister i det offentlige, og imod atomkraft. Især i konservative kredse blev Karl Otto Meyers "indblanding" i "tysk" politik set kritisk. Efter deres opfattelse burde SSW begrænse sig til at repræsentere mindretallets kulturelle interesser i landdagen. Karl Otto Meyer retfærdiggjorde dog sin optræden ud fra en nordisk præget demokratiopfattelse: som tyske statsborgere var de danske sydslesvigere medansvarlige for udviklingen af det samfund, de levede i. Med Karl Otto Meyer fik SSW også i den tyske flertalsbefolknings øjne et nyt image, der gjorde partiet attraktivt for vælgere udenfor det danske og det frisiske mindretal.

I landdagen var Karl Otto Meyer tro mod sine principper og en skarptunget taler. Dermed fik han også mange tilhængere udenfor mindretallet.

SSW-landdagsmedlem i perioden 1971-1996, Karl Otto Meyer opfattede sig selv som folkelig politiker, der også ved demonstrationer søgte dialogen med vælgerne.

Efter de første prognoser på valgaftenen i 1975 var det usikkert, om SSW igen ville blive repræsenteret i landdagen. Først sent om aften blev det bekræftet, at Karl Otto Meyer kunne beholde sit mandat.

Fortsat et mindretalsparti

SSW's voksende tiltrækningskraft i den tyske flertalsbefolkning betød imidlertid ikke, at SSW ikke længere varetog mindretallets interesser i landdagen. Lige fra han overtog mandatet, kæmpede Karl Otto Meyer for de danske skolers finansielle ligestilling med de offentlige skoler. Denne kamp varede længe. Under ministerpræsident Gerhard Stoltenberg var CDU, der havde absolut flertal i landdagen, ikke villig til at gå ind på Karl Otto Meyers argumentation. Først da Uwe Barschel blev ministerpræsident i 1982, blev problemet løst, så at ligestillingen blev opnået i 1985 med hensyn

til driftsomkostningerne. Dette var dog ikke en faktisk ligestilling: Slesvig-Holsten dækkede der ved ca. halvdelen af de danske skolers omkostninger. På grund af Slesvig-Holstens økonomiske vanskeligheder blev der i 1997-1998 fra de tyske partiers side igen sat spørgsmålstegn ved denne ligestilling. Tilskuddet blev således indefrosset. Ligestillingen fortsatte med at være et ømt emne: den blev genindført i 2008, ophævet igen med et pennestrøg i 2010 og så genindført i 2012.

Sydslesvigs advokat

SSW har i hele sin historie ikke bare været mindretalsparti, men også sydslesvigsk regionalparti, "landsdelens advokat". På grund af partiets regionale karakter fremhævede det sin særlige tilknytning til Sydslesvig. SSW fremstillede sig selv som mere jordnært end de tyske partier, der ofte var nødt til at tage hensyn til overordnede beslutninger og interesser. Som parti, der begrænsede sig til Sydslesvig, gjorde SSW sig med sin særlige lokale kompetence til talsmand for regionens problemer. Da "Sydslesvig" imidlertid aldrig fandtes som region hverken i regionalplanlægning eller i forvaltningsinddelingen, var en indsats for hele Sydslesvig ikke altid nogen let opgave. Alligevel satte SSW i landdagen noget i gang eller var med til at støtte regionalpolitiske initiativer fra andre partier. SSW's vedholdende "rykkere" hjalp med til at fremskynde anlæggelsen af motorvejen fra Hamborg til den dansk-tyske grænse,

I december 1978 gæstede forbundskansler Helmut Schmidt det danske mindretal og SSW. I 1970'erne syntes SSW at ligge tæt på SPD. Dette var naturligt, da SPD dengang støttede det danske mindretals anliggender. Helmut Schmidt var den første kansler, der besøgte det danske mindretal i sin embedsperiode.

og 1980ernes regionale udviklingsprogrammer for Sydslesvig og andre svage regioner bar også SSW's håndskrift. I forbindelse med regionale udviklingsprogrammer tog SSW ofte afsæt i Danmark. Især ved kommunalvalgene pointerede SSW, at det som eneste parti udelukkende havde forpligtelser overfor regionen. I Flensborg by lå SSW's absolutte stemmetal i 1970erne derfor tydeligt højere ved kommunalvalg end ved landdagsvalg. Her havde SSW tillige en vigtig funktion som regionalparti.

Danmark og SSW er 'in'

SSW's nye politiske profil, der fandt udtryk i partiets rammeprogram fra 1981, førte sammen med den nordiske samfundsmodels øgede popularitet blandt mange tyskere til stigende SSW-stemmetal. Mens det i 1975 endnu var usikkert, om SSW kunne opnå de nødvendige stemmer til et landdagsmandat, var det SSW's placering mellem de tyske fløje, der stod i centrum forud for landdagsvalget i 1979. Her lykkedes det nemlig næsten for SSW at vinde det afgørende mandat mellem de to blokke, så SSW kunne have væltet CDU-regeringen sammen med SPD og FDP. Denne mulighed medførte, at CDU på trods af de andre partiers protester ændrede valgloven og øgede landdagens mandattal fra 73 til 74. Ét enkelt SSW-landdagsmedlem kunne nu ikke længere afgøre landsregeringens fremtid, troede CDU. Med denne valglovsæn-

dring satte CDU imidlertid spørgsmålstegn ved SSW-mandatets ligeberettigelse. Det forværrede forholdet mellem SSW og CDU.

Danmark er ikke kun et attraktivt ferieland for tyskerne. Siden 1970'erne er der flere og flere i Tyskland, der viser sympati for det danske samfundsmodel. Heraf profiterede indirekte også SSW.

Barschel-affæren

I september 1987 blev Slesvig-Holsten scenen for Vesttysklands hidtil største politiske skandale. I et forsøg på at hindre oppositionens valgsejr blev der iværksat en smudskkampagne mod SPD's spidskandidat Björn Engholm udgående fra ministerpræsident Uwe Barschels kontor i Kiel. Kampagnen blev imidlertid afsløret af nyhedsmagasinet Der Spiegel, og ministerpræsidenten

Karl Otto Meyer som "den ubestikkelige". Med dette image opnåede SSW siden udgangen af 1980'erne et tiltagende antal sympati-stemmer fra vælgere udenfor det organiserede danske mindretal.

måtte træde tilbage. Siden døde han under aldrig helt opklarede omstændigheder på et hotelværelse i Geneve.

SSW i nøgleposition

Landdagsvalget i september 1987 førte til dødt løb mellem de to fløje i landdagen. De borgerlige partier CDU og FDP rådede over 37 mandater, SPD over 36 og SSW over 1. Uden Karl Otto Meyers stemme - eller hvis han i det mindste undlod at stemme i tredje valgomgang - kunne CDU og FDP ikke vælge en ny borgerlig ministerpræsident. Karl Otto Meyer havde allerede få dage efter valget erklæret, at han kun ville stemme på SPD's kandidat Björn Engholm. Alle

Karl Otto Meyer sammen med Slesvig-Holstens ministerpræsident fra 1971-1982, Gerhard Stoltenberg. Karl Otto Meyers personlige og politiske forhold til Stoltenberg var dårligt.

relevante SSW-organer inklusive et ekstraordinært landsmøde bakkede ham enstemmigt op i denne beslutning. På trods af det personlige tryk udøvet imod ham, der også omfattede anonyme mordtrusler, og på trods af vidtgående løfter fra borgerlig side, stod Karl Otto Meyer fast. Det blev derfor nødvendigt at udskrive et nyt landdagsvalg. Ved dette valg vandt SPD et absolut flertal og afsluttede dermed 38 års uafbrudt CDU-styre i Slesvig-Holsten.

SSW bliver kendt i hele Vesttyskland

Karl Otto Meyers nøgleposition i ugerne efter Barschel-skandalens afsløring medførte et hidtil ukendt fokus på SSW i de vesttyske medier. Disse berettede overvejende positivt, ja næsten sværmende om det lille eksotiske parti ved den danske grænse. Medierne skabte et helte-image af Karl Otto Meyer: retlinjet, ærlig, jordnær, folkelig og fri for korruption og forfængelighed. En overgang fortrængte Karl Otto Meyer endog Dronning Margrethe II. og Hans Christian Andersen som de mest kendte danskere i Vesttyskland.

Ved det ekstraordinære landdagsvalg i maj 1988 kunne SSW forøge stemmetallet i forhold til valget året før med godt 3.000 til over 26.600

SSW's formand i perioden 1975-1989, Gerhard Wehlitz, blev i 1983 udmærket med Bundesverdienstkreuz af ministerpræsident Uwe Barschel. Barschels forhold til mindretallet var bedre end sin forgængers. I hans embedsperiode opnåede mindretallet bl.a. de danske skolers finansielle ligestilling med de offentlige skoler.

stemmer. I SSW gik man dengang ud fra, at det drejede sig om engangs-proteststemmer. Siden Barschel-affæren, og især siden den såkaldte „skuffe-affære“, voksede SSW's stemmetal i det følgende tiår fra valg til valg. SSW har etableret sig som regionens tredje politiske kraft og kunne på trods af udsving knytte en stabil vælgergruppe til sig, der ikke er organiseret i det danske mindretal. Tilslutningen til SSW har hidtil konstant ligget omkring de 30-35.000 stemmer i Sydslesvig, selv om der fra 2003 kunne registreres tilbagegang ved nogle kommunal- og landdagsvalg.

Samarbejdet med skiftende landsregeringer

SSW har traditionelt opfattet sig som en neutral, men ikke upolitisk kraft imellem de tyske politiske fløje. Det betød, at SSW ganske vist frem til 2012 ikke ville indgå i et direkte regeringssamarbejde, men alligevel ønskede at være med til at præge landspolitikken. Her var SSW i teorien åben for et samarbejde med begge tyske fløje. Dette princip fungerede godt i 1960'erne. I 1970'ernes politiske praksis så det imidlertid anderledes ud.

SSW's forhold til CDU-regeringen under ministerpræsident Gerhard Stoltenberg (1971-1982) var dårligt. Det var ikke kun begrundet i det dårlige personlige forhold mellem Karl Otto

Meyer og Stoltenberg. Især CDU's daværende stejle holdning til mindretallets vigtige anliggender som f.eks. de danske skolers finansielle ligestilling gjorde samarbejdet vanskeligt.

Da Uwe Barschel blev ministerpræsident i 1982, blev SSW's forhold til landsregeringen bedre. Barschel prioriterede mindretalspolitikken højt: de danske skolers finansielle ligestilling blev opnået i 1985, regionale støtteprogrammer blev vedtaget, og landsregeringen aflagde som noget nyt rapport om mindretallenes situation en gang i hver valgperiode. Alligevel var der stadigvæk meget som politisk skilte SSW fra CDU og dettes nye partner i regeringen, det liberale FDP. Programmatisk lå SSW tættere på SPD og De Grønne. Dette hang nok sammen med det danske samfunds mere „socialdemokratiske“ karakter i almindelighed og dets forestillinger om lige muligheder for alle og velfærdsstaten.

SSW i politisk reformarbejde

Med SPD's overtagelse af regeringsmagten i Kiel i 1988 skete der en

Wilhelm Klüver, SSW-formand 1989-1997.

Artikel 5

Nationale Minderheiten und Volksgruppen

(1) Das Bekenntnis zu einer nationalen Minderheit ist frei; es entbindet nicht von den allgemeinen staatsbürgerlichen Pflichten.

(2) Die kulturelle Eigenständigkeit und die politische Mitwirkung nationaler Minderheiten und Volksgruppen stehen unter dem Schutz des Landes, der Gemeinden und Gemeindeverbände. Die nationale dänische Minderheit und die friesische Volksgruppe haben Anspruch auf Schutz und Förderung.

SSW var med til at formulere mindretalsartiklen i den slesvig-holstenske forfatning. Den nævner udtrykkeligt det danske mindretals og den frisiske folkegruppes krav på støtte og beskyttelse.

Med SPDs magtovertagelse i Slesvig-Holsten blev udnyttelsen af vedvarende energikilder fremmet. Dette havde allerede længe efter dansk forbillede stået på SSW's program.

frem til et samarbejde med SPD-landsregeringen. I de første år efter 1988 kom det da også til væsentlige reformer med deltagelse af SSW. Her må især nævnes den nye landsforfatning fra 1990, der med sin mindretalsartikel og med mulighederne for folkeafstemninger tydeligt viste SSW's påvirkning. Også landsregeringens initiativer til fremme af brugen af vedvarende energi blev støttet af SSW. Vedtagelsen af en forskningsvenlig arkivlov blev ligeledes først mulig, efter at slesvig-holstenske historikere havde henvendt sig til Karl Otto Meyer: SSW indbragte nemlig det af fagfolkene udarbejdede lovudkast i landdagen, hvorefter landsregeringen fremlagte et tilsvarende udkast, der så blev vedtaget.

SSW støttede således SPD-regeringen og i årene 1996-2005 den rød-grønne koalitionsregering med velvilje, om end ikke ukritisk. SSW fast-

ændring i SSW's forhold til landsregeringen. På grund af ligheder i partiprogrammerne så SSW optimistisk

holdt sin egen linje. Således prøvede SSW især i ideologisk prægede debatter om f.eks. trafikpolitik eller om en

udvidelse af fredningsområderne i Nationalparken Vadehavet at finde frem til pragmatiske kompromiser mellem regering og opposition, der skulle inkludere en vidtgående inddragelse af de berørte borgere i beslutningsprocessen.

SSW kritiserede dog også gentagne gange den rød-grønne regering for ikke at være modig nok til at gennemføre mere radikale reformer, f.eks. i det tredelte skolesystem. Selvom SSW i princippet støttede den rød-grønne regering, afviste mindretalspartiet på dette tidspunkt at indgå i et formelt regeringssamarbejde i en koalitionsregering. Dette havde den fordel, at SSW undgik at blive medansvarlig for upopulære beslutninger eller utilfredsstillende kompromiser, men havde samtidig den ulempe, at SSW's forslag kun sjældent blev direkte omsat i landspolitikken.

Björn Engholm, Slesvig-Holstens ministerpræsident 1988-1993, ved de danske årsmøder i 1989. SSW og mindretallet havde høje forventninger til samarbejdet med de SPD-ledede landsregeringer siden 1988. Engholm var den første ministerpræsident, der talte ved et dansk årsmøde.

I valgkampen til forbundsvalget i 1990 talte Karl Otto Meyer på et SPD-valgmøde med daværende kanslerkandidat Oskar Lafontaine. Dette blev kritiseret internt: officielt førte SSW en uafhængig politik og ville ikke binde sig til et af de tyske partier.

Efter landdagsvalget 2005

Efter landdagsvalget i februar 2005 kom SSW i en politisk nøgleposition. Den siddende rød-grønne regering under ministerpræsident Heide Simonis mistede sit flertal og kunne kun mønstre 33 mandater, mens den borgerlige opposition af CDU og FDP opnåede 34 af de 69 mandater. SSW var ligeledes gået tilbage til to mandater, men grundet den parlamentariske konstellation kunne det afgøre regeringsdannelsen. Efter drøftelser med alle partier besluttede landdagsgruppen at forhandle sig frem til en støtteaftale med en rød-grøn mindretalsregering efter nordisk forbillede. Støtteaftalen indebar bl.a. fornyet ligestilling af de danske skoler med de offentlige tyske skoler, særligt fokus på fri-serne og en række andre mærkesager såsom en styrkelse af Flensborgs universitet og det grænse-overskridende samarbejde med Sønderjylland. Et ekstraordinært landsmøde godkendte aftalen med stort flertal. Ved den afgørende, hemmelige afstemning i landdagen den 17. marts 2005 manglede der imidlertid i alle fire afstemningsrunder én stemme til Heide Simonis, formodentlig fra hendes egen socialdemokratiske landdagsgruppe.

Under forhandlingerne efter landdagsvalget var det kommet til alvorlige hændelser, der satte spørgsmålstegn ved den hidtidige opfattelse af grænselandet som europæisk model for løsnin-

gen af en mindretalskonflikt. Allerede inden valget havde FDP's gruppeformand i landdagen, Wolfgang Kubicki, advaret mod en regering støttet af SSW. Han mente, at en sådan konstellation ville åbne gamle sår og anbefalede derfor SSW at forholde sig neutralt. Flere andre borgerlige politikere både på forbundsplan og i delstaten sendte efter valget tilsvarende signaler. De mente ikke, at SSW som mindretalsparti havde ret til at blande sig i delstatens regeringsdannelse. Det kom til et stort antal smædebreve og e-mails mod SSW, en mordtrussel mod Anke Spoorendonk og en heftig læserbrevsdebat for og imod i grænseregionens tyske dagblade, i landsdækkende aviser og i mange tyske internet-fora. Dette lagde en

Da ministerpræsident Heide Simonis (SPD) også i sidste runde manglede en stemme fra sine egne, måtte Anke Spoorendonk konstatere, at den påtænkte model med en SSW-støttet mindretalsregering var slået fejl.

skygge over 50-året for København-Bonn Erklæringerne, der blev markeret med et dansk-tysk topmøde på Sønderborg Slot den 29. marts 2005. Efter at det ikke lykkedes at genvælge Heide Simonis, indgik CDU og SPD i april 2005 en stor koalition under CDU's Peter Harry Carstensen. De fleste lokale CDU-politikere gjorde derefter alt for at gyde olie over vandet og fremhævede, at SSW's landdagsmandater selvfølgelig var fuldt gyldige mandater, selvom de lige efter valget havde sagt noget andet.

SSW får medvind

Ved landdagsvalget i 1996 genopstillede Karl Otto Meyer ikke længere på landslisten. Samtidig måtte SSW efter de sidste valgs gode resultater regne med muligheden for at vinde et andet mandat. Partiet var dermed i den vanskelige situation, at det skulle leve op til dets større

betydning og de nye vælgeres forventninger, netop på et tidspunkt, hvor partiets mangeårige trækhest forlod den politiske scene. Allerede før valget

havde det vist sig, at det ikke var nemt at finde kandidater til landdagen. Anke Spoorendonk, lektor på Duborg-Skolen, blev med stort flertal valgt som nr.

1 på landslisten. Lærer Peter Gerckens, Husum, der blev valgt på plads 2, havde derimod kun tøvende sagt ja til at opstille. Han agtede fortsat at lægge hovedvægten på sine politiske mandater i Husum byråd og Nordfrislands kredsday. Derudover gjorde man sig forhåbninger om at vinde et kredsmandat i Flensborg Vest eller endda i Sydtønder, hvor Karl Otto Meyer opstillede som kreds-kandidat. En tilstrækkelig forberedelse på det fremtidige gruppearbejde i tilfælde af mandatfordoblingen, da både Anke Spoorendonk og Peter Gerckens faktisk blev indvalgt i landdagen, havde ikke fundet sted, hvilket hurtigt skulle vise sig efter valget.

Krise i landdagsgruppen

Omstillingen til gruppearbejde i landdagen viste sig at være vanskelig. Forskellige opfattelser om landdagsarbejdets prioritering førte det succesvante SSW ud i en dyb krise. Peter Gerckens havde som kommunal- og kreds-politiker i Nordfrisland bidraget afgørende til SSW's fremgang på vestkysten. At han så efter landdagsvalget beholdt sine mandater i kredsdayen og i Husum byråd medførte, at han efter flere SSW-medlemmers opfattelse ikke ydede den forventede indsats i landdagen. Fra forskellig side i SSW blev der mere eller mindre åbent fremsat krav om, at Gerckens skulle nedlægge sit mandat. Til sidst blev personkonflikten, der for første gang siden 1950'erne havde bragt SSW negativt på

“SSW-Spitzenteam” til landdagsvalget i 1996. Ved siden af Anke Spoorendonk og Peter Gerckens på plads et og to på landslisten håbede også Gerhard Maas og Karl Otto Meyer som kreds-kandidater i hhv. Flensborg-Vest og Sydtønder på at opnå valg ved at vinde et kredsmandat.

Slesvig-Holstens avis-forsider, bilagt i en fælleserklæring underskrevet af landsstyrelsen og landdagsgruppen. Peter Gerckens gav samtidig afkald på genopstilling i år 2000. Hans politiske indsats i landdagen i den tilbageværende valgperiode var dog beskeden.

Nye udfordringer

På trods af problemerne tog SSW's landdagsgruppe dog fat på opgaverne. I efteråret 1997 fremlagde landsregeringen på grund af Slesvig-Holstens økonomiske vanskeligheder ekstraordinære besparelser i tilskuddet til de danske skoler. Det ville have betydet et brud med princippet om finansiel ligestilling med de offentlige skoler. Det lykkedes landdagsgruppen gennem en mobilisering af store dele af det danske mindretal og en stor demonstration foran landdagsbygningen i Kiel den 10. december 1997 at opnå et kompromis. Det gik ud på at fastfryse tilskuddene i tre år, hvorefter der skulle udarbejdes et nyt tilskudsgrundlag. Fortsættelsen af ligestillingsprincippet kunne SSW derimod ikke opnå. Selv om Dansk Skoleforening for Sydslesvig og den slesvig-holstenske landsregering efter flerårige forhandlinger i november 2004

aftalte, at de danske skoler på ny skulle ligestilles med de offentlige fra og med 2006, udsatte den nye koalitionsregering mellem CDU og SPD

efter regeringsdannelsen i april 2005 ligestillingen til 2008. Derfor måtte Dansk Skoleforening for Sydslesvig i efteråret 2005 drøfte besparelser og besluttede sammenlægningen af Gulde Danske Skole med skolen i Kappel.

Europæisk integration på regionalt plan

Indtil 1990erne undgik SSW at tage klart stilling til europapolitikken og især til spørgsmålet om europæisk integration i form af EF/EU. Siden Danmark og danskernes holdning i spørgsmålet var delt, ville det danske mindretals parti heller ikke fremlægge en officiel partilinje. Planerne om at oprette den grænseoverskridende europæiske Region Sønderjylland/Slesvig i det dansk-tyske grænseland vedkom dog også SSW. Partiet var nødt til at tage stilling til spørgsmålet om en institutionalisering af det grænseoverskridende samarbejde. Flertallet af de berørte folkevalgte SSW-kredsdays- og kommunalpolitikere og sandsynligvis også et flertal af SSW's medlem-

Demonstrationen ved den dansk-tyske grænse i maj 1997 imod Danmarks indtræden i Schengen-samarbejdet og imod den planlagte Euroregion. Også forhenværende SSW-politikere deltog, deriblandt Karl Otto Meyer.

Landsregeringens ekstraordinære sparekrav overfor de danske skoler mobiliserede store dele af mindretallet til en demonstration foran landdagen i december 1997.

*Gerda
Eichhorn,
SSW's for-
mand
fra 1997 til
2005.*

mer så planerne som en god mulighed for at øge samarbejdet med Danmark og dermed styrke hele regionen. På nær Flemming Meyer, søn af Karl Otto Meyer, stemte alle

SSW-kredsmedlemmer i de berørte kredse for oprettelsen af regionen.

Den i offentligheden mest kendte SSW-politiker var imidlertid i 1997 stadigvæk Karl Otto Meyer, selvom han ikke længere sad på ledende poster hverken i SSW eller i mindretallet. Karl Otto Meyer kæmpede imod regionsplanerne, fordi han frygtede en suverænitetsafgivelse fra de folkevalgte organer til det nydannede grænseoverskridende regionalråd. Derudover krævede han befolkningens direkte inddragelse i planlægningen. I medierne blev dette tolket, som om hele SSW eller hele mindretallet var imod regionsplanerne.

Her er der dog siden sket en holdningsændring. Efter at Region Sønderjylland-Schleswig kom i gang, støttede SSW både på kredsplan og i landdagen regionssamarbejdet. I november 2005 afgav SSW endog en fælleserklæring med det tyske mindretalsparti Slesvigsk Parti, der krævede en udbygning af samarbejdet, så det kommer på samme højde som delstatssamarbejdet mellem Slesvig-Holsten og Hamborg. Siden har SSW i

samarbejde med Slesvigsk Parti løbende fokuseret på det grænseoverskridende samarbejde

Fra år 2000 valgbar i hele Slesvig-Holsten

Et led i koalitionsaftalen mellem SPD og De Grønne ved dannelsen af den rød-grønne landsregering i 1996 var indførelsen af tostemmers-valgret i Slesvig-Holsten fra landdagsvalget i år 2000: en listestemme og en kandidatstemme. SSW stemte imod den nye valgret ud fra det grundprincip, at hver vælger kun bør have én stemme. Den nye valglov medførte, at SSW herefter blev valgbar i hele Slesvig-Holsten ved landdagsvalg via listestemmen. Hidtil kunne der kun stemmes på SSW i de valgkredse, hvor partiet havde opstillet kredskandidater, og det gjorde SSW kun i de valgkredse, der helt eller delvis ligger i Sydslesvig. Allerede ved kommunalvalget i 1998 opstillede SSW dog kandidater i de holstenske dele af Rendsborg-Egernførde kreds for derved at opnå repræsentation i kredsdagen. Ved kommunalvalgene er SSW nemlig ikke fritaget for 5 %-spærregrænsen. Udvidelsen var en succes: SSW fik over 2.000 holstenske stemmer og sikrede sig således for første gang repræsentation i Rendsborg-Egernførde kreds dag. Den gik dog tabt igen ved det følgende valg i 2003. Ved landdagsvalget i 2000 opnåede SSW et kanonvalg med i alt 62.000 stemmer, hvoraf mellem 25.000 og 30.000 kom fra Holsten. Det gav tre mandater

Ved landdagsvalget i 2012 markedsførte SSW sig selv som regionalt kvalitetsprodukt, fremstillet og afprøvet i Slesvig-Holsten.

i landdagen. I 2005 gik stemmetallet dog tilbage til 52.000 og to mandater.

Retssag om fritagelse fra spærregrænsen

Efter landdagsvalget i 2000 anlagde yderligtgående og konservative tyske borgere sag mod SSW's fritagelse fra 5 %-spærregrænsen. Klagerne mente, at fritagelsen ikke længere var begrundet, fordi SSW nu var valgbar i hele delstaten. Overforvaltningsretten i Slesvig godkendte principielt klagen og sendte den i september 2002 til afgørelse ved Tysklands højeste domstol, Forfatningsdomstolen i Karlsruhe. Denne afviste i november 2004 at tage sagen op. Derpå fremsendte overforvaltningsretten sagen på ny og fastholdt i januar 2005, at fritagelsen fra spærregrænsen var i strid med forfatningen. Forfatningsdomstolen fastslog derpå endegyldigt i februar 2005, at delstaten havde ret til at privilegere et nationalt mindretalsparti i valgloven. Derpå afviste den sagen, der efterfølgende blev henlagt. Det skulle dog siden vise sig, at spørgsmålet om fritagelsen fra spærregrænsen skulle blive aktuelt igen efter valget i 2012.

Hvem stemmer på SSW i Holsten?

SSW har kunnet glæde sig over de holstenske stemmer, der har styrket dets landdagsgruppe. Der findes dog ikke noget entydigt bud på, hvilken type vælgergruppe det handler sig om. Stemmefordelingen i Holsten viser en koncen-

tration om byerne og Hamborgs oplandskommuner, hvor SSW ved landdagsvalget i 2000 fik mellem 3-4 % af stemmerne, mens tilslutningen i landområderne kun lå mellem

1-2 %. Et umiddelbart resultat var en stærkere slesvig-holstensk dimension i partiets valgkamp forud for landdagsvalget i 2005, der blev gentaget i 2009 og 2012. På tysk var SSW ikke længere „Anwalt des Landesteils Schleswig“, men ville arbejde „Für uns im Norden“. I 2012 brugtes desuden en kopi af det regionale fødevareremærke ”fremstillet i Slesvig-Holsten”, ”ohne Berliner Zusätze” (uden berlinske tilsætningsstoffer), for at fremhæve at SSW var fri for at tage hensyn til overordnet tysk politik.

I tysk forstand omfatter Norden hele Nordtyskland, altså også Holsten, Hamborg og det nordlige Niedersachsen. Det var dog tvivlsomt, om SSW med sin specielle sydslesvigske identitet i længden vil være i stand til at blive et slesvig-holstensk parti.

Ikke desto mindre kunne SSW tiltrække og fastholde et betydeligt stemmetal i Holsten også ved de to følgende landdagsvalg i 2009 og 2012. I slutningen af april 2014 fastholdt SSW på sit hovedudvalgsmøde i Slesvig, at det ikke vil oprette SSW-distrikter i Holsten. Det vil heller ikke

Bærende kræfter i SSW's valgkamp er de talrige kommunalpolitikere og de øvrige partimedlemmer.

opstille egne kandidater ved kommunalvalg i Holsten på nær Pinneberg Nord, som Helgoland henhører til. Desuden vil SSW være tilbageholdende med aktiviteter i Holsten i forbindelse med landdagsvalg.

Opstilling ved forbundsdagsvalg?

Med de høje stemmetal stod også en eventuel deltagelse i forbundsdagsvalg igen til debat. Især Karl Otto Meyer arbejdede for at revidere beslutningen fra 1960'erne om ikke mere at deltage i forbundsdagsvalg. Hans argumentation gik ud på, at man siden 1965 ikke havde deltaget i forbundsdagsvalg, fordi der ikke længere var udsigt til at vinde et mandat. Fra forbundsdagsvalget i 1994 var et forbundsdagsmandat med 40.000 stemmer kommet inden for rækkevidde, derfor skulle SSW igen deltage i forbundsdagsvalg. Karl Otto Meyer blev støttet af amtsforeningerne i Nordfrisland og Rendsborg-Egernfælde, mens amtsforeningerne med høje medlemstal, nemlig Gottorp, Flensborg amt og Flensborg by, overvejende var afvisende. Modstandere af en deltagelse frygtede, at den ville betyde en for stor udfordring til programmet i et parti, der som SSW definerede sig som mindretals- og regionalparti. I øvrigt er det jo også SSW's status som et nationalt mindretalsparti, der begrunder fritagelsen for 5 %-spærregrænsen ved landdags- og forbundsdagsvalg. Derudover tvivlede modstanderne på, at én SSW'er blandt de ca. 600 forbundsdagsmedlemmer kunne bevirke noget væsentligt.

Tilhængere af en opstilling henviste til det faktum, at de væsentlige beslutninger også om Sydslesvig i stigende grad blev truffet på

Det stigende stemmetal muliggør i teorien SSW's repræsentation i forbundsdagen i Berlin, men partiet har bevidst fravalgt at opstille til forbundsdagsvalg. Her ses ridsdagsbygningen efter ombygningen 1994-1998.

forbundsplan. Derfor ville en SSW-repræsentation være ønskelig. I juni 1998 afviste et ekstraordinært landsmøde SSW's deltagelse i forbundsdagsvalget. Det samme skete forud for de følgende forbundsdagsvalg i 2002, 2005, 2009 og 2013. Men siden SSW i det i februar 1999 vedtagne partiprogram udtrykkeligt har udvidet sit virkeområde fra landet (Slesvig-Holsten) til staten (Forbundsrepublikken Tyskland), må det antages, at emnet ad åre vil blive aktuelt igen, hvis SSW kan fastholde sit høje stemmetal ved landdagsvalg.

SSW i kommunalpolitikken

SSW's politik er i denne fremstilling hidtil i høj grad blevet beskrevet ud fra partiets lands- og til dels også forbundspolitiske betydning. Af den grund kunne der opstå det indtryk, at partiet overvejende har været aktivt inden for den „store politik“. Det er imidlertid langt fra tilfældet. Arbejdet i lokalsamfundene, i de stedlige distrikter, i kommunalbestyrelser og kredsde har været mindst lige så vigtigt. Det var her, at SSW tog stilling tæt på borgerne og indgik aftaler på tværs af partiskel.

Partiprogrammerne dannede rammen for den praktiske politik på kommunalt plan, men der fandtes et betydeligt spillerum i lokalsamfundet. Den lokale politik måtte nødvendigvis forholde sig til de stedlige forhold og problemer - og føl-

Også i Flensborg er kommunalpolitik overvejende præget af konkrete lokal-spørgsmål. Her undersøger flensborgske SSWere byens cykelstier.

gelig blev den praktiske og konkrete SSW-politik formuleret og formet lokalt. Her kunne det nogle gange dog også komme til håndfaste konflikter. Det gjaldt navnlig i tiåret 1945-55, da de øvrige partier i en række lokale råd ved forhåndsaftaler forhindrede, at SSW blev repræsenteret i de forskellige udvalg. Det udgjorde en effektiv hindring for, at SSW kunne arbejde for gennemførelsen af sine politiske mål. Disse erfaringer førte til gengæld på landsplan til krav fra SSW's side om ligeberettigelse og retfærdighed i det politiske liv.

I den første tid efter 1945 udgjorde den danske bevægelse ofte flertallet i lokalsamfundene, i nogle tilfælde sad først SSF og siden SSW endog på det absolutte flertal i kommunalbestyrelserne.

Således var der flere SSF- hhv. SSW-borgmestre i efterkrigstiden, f.eks. 1945-1948 Hermann Clausen i Slesvig og 1945-1951 I.C. Møller i Flensborg. Ligeledes i Flensborg sad de dansksindede byrådsmedlemmer for SSF, SSW og det selvstændige socialdemokratiske parti i Flensborg SPF på det absolutte byrådsflertal frem til 1951. SSW var også repræsenteret med større grupper i andre kommuner og kredsde.

Da SSW inden for ét år 1953-54 mistede først forbundsmedlemmet i Bonn og siden landsdagsrepræsentationen i Kiel, var det udelukkende på det kommunale område, at partiet kunne gøre sig politisk gældende. Derfor prioriterede landsforbundet det kommunale arbejde højt. Det førte bl.a. til ansættelsen af en kommunalpolitisk sekretær, der sammen med partiets kommunalpolitiske udvalg bl.a. skulle støtte partidistrikterne i lokalsamfundene og gennemføre en skoling af kandidater og kommunerådsmedlemmer. Den overordnede nationale konjunktur satte også sit præg på arbejdet i lokalsamfundene. Tilbagegangen i stemmetallene medførte en svækkelse af partiets indflydelse på alle niveauer. Desto vigtigere blev dermed det praktiske

arbejde i de små SSW-grupper, der tilmed i en del tilfælde kun bestod af en enkelt eller to personer. For ikke desto mindre alligevel at kunne arbejde konstruktivt indgik SSW-repræsentanter en del steder i et formaliseret samarbejde med andre lister. Nogle gange opstillede SSW-politikere simpelthen også på lokale, tværpolitiske vælgerlister. Ad denne vej blev en række lokale SSW-politikere siden 1990'erne valgt til ulønnede borgmestre i deres hjemkommuner: Dres Lorenzen (Havetoftlojt), Gerd Voß (Wees), Gudrun Lemke (Jardelund).

Broget billede

Imidlertid var billedet ved nærmere eftersyn uensartet. Tilbagegangen var ikke lige udpræget overalt. Valgresultaterne afspejlede nemlig både den generelle konjunktur og lokale faktorer. Ansete og populære SSW-politikere kunne derfor opnå højere stemmetal i nogle kommuner, selv om SSW's samlede resultat i hele Sydslesvig var for nedadgående. SSW's massive stemmefremgang i 1990'erne gav SSW større politisk vægt og øgede stemmetal i de kommuner, hvor der var opstillet kandidater. Partiet blev således på ny repræsenteret i en række kommuner, og kredsdegrupperne blev styrket, selvom det ofte havde været vanskeligt at finde det nødvendige antal kandidater for at fylde valglisten. I disse tilfælde må der tales om en kombination af den generelle politiske udvikling og et mere personfikeret popularitetsfænomen.

Politisk talkshow i Egernfærde i valgkampen forud for kommunalvalget i 1994, f.v. Hans Jørg Petersen, Karl Otto Meyer, Sven Engel, Hartwig Lau. Ved kommunalvalget i 1994, der var påvirket af den såkaldte "skuffe-affære", nærmede SSW sig for første gang siden efterkrigstiden de 40.000 stemmer. Dette resultat blev stabiliseret ved de næste to valg. Især i Kiels opland har SSW fået adskillige sympati-vælgere.

Selvom løsningen af lokale, praktiske problemer dominerer det kommunalpolitiske arbejde, er også varetagelsen af mindretallenes finansielle interesser en vigtig opgave for SSW's kommunalpolitikere. Efter kommunalvalget i 2003 fandtes der SSW-grupper i Flensborg byråd, i kreds dagene for Slesvig-Flensborg amt og Nordfrisland amt samt i 82 sydslesvigske kommuner.

Kommunalvalget i 2008

Mens kommunalvalget i 2003 havde betydet en markant stemmenedgang i kredsene fra 38.713 stemmer i 1998 til 30.481 stemmer i 2003, lykkedes det for SSW at genvinde en del af de tabte stemmer ved det efterfølgende valg i 2008. Her opnåede SSW i alt 33.799 stemmer ved kreds dagsvalget og vandt bl.a. for første gang et mandat i Kiels byråd. I Flensborg mistede det imidlertid 2 byrådspadser. I kommunerne gik SSW massivt frem og opnåede 178 mandater. Det samlede mandattal nåede således op over 200.

Kommunalvalget 2013

Den 26. maj 2013, blev der afholdt kommunal- og kreds dagsvalg i Slesvig-Holsten. Her kunne for første gang unge, som var fyldt 16 år, afgive deres stemme. Selv om kommunalvalg handler om politiske beslutninger, som er meget tæt på borgerne, viste det sig, at de fleste slesvig-holstener foretrak sofaen eller andre gøremål frem for

turen til stemmeurnerne. Valgdeltagelsen blev derfor blot 46,7 %. Lands gennemsnittet dækker imidlertid over betydelige udsving. Således tegnede mindretallets traditionelle højborg Flensborg sig for en stemmeprocent på blot 35,9 %. I Kiel lå den på 37,2 %.

Landkredsene tiltrak flere vælgere: Nordfrisland havde således en valgdeltagelse på 51,2 %. Slesvig-Flensborgs var på 53,1 %, mens den i Rendsborg-Egernfælde-kredsen lå på 54,2 %.

Det danske mindretals parti mistede både absolutte stemmer og promilleandele: SSW gik marginalt tilbage fra 3,0 til 2,9 % og kunne således stort set bevare mandattallet og dermed den politiske indflydelse i de sydslesvigske kommuner. SSW opstillede kun i Sydslesvig. Her opnåede SSW ca. 12 % af stemmerne. Antallet af stemmer faldt dog markant fra 33.799 i 2008 til 30.725 i 2013.

Dermed opnåede SSW et stemmetal på niveau med det forrige

SSW-mandater i kommunale forsamlinger 1998-2013

Kommunalvalg	1998	2003	2008	2013
Kommunalbestyrelse	137	134	178*	172*
Kreds dag	12	10	16	13
Flensborgs byråd	12	11	9	8
Kiels byråd	0	0	1	2
I alt	161	155	204	195

* Enkelte kommunalbestyrelsesmandater er opnået ved valg på tværp politiske lokallister

»SSW - hvad ellers«, lød mindretalspartiets ny slogan, og kommunalvalget den 26. maj 2013 var i centrum, da SSW havde ekstraordinært landsmøde i Tarp i marts samme år. Partiet opstillede 750 kandidater i 62 kommuner, byer og amter.

Trods nedgangen var det samlede mandattal for SSW takket være den lave valgdeltagelse stabilt, selv om det fx mistede et mandat i Flensborg byråd.

SSW's ledelse meldte hurtigt ud med, at nedgangen i stemmetallet næppe skyldtes partiets deltagelse i landsregeringen, men måtte forklares ud fra lokale forhold. Dette kan aflæses ved, at SSW faktisk er gået frem i nogle kredse og kommuner. Tolkningen er relevant, da kommunalvalg netop tager afsæt i særdeles lokale udfordringer. Her spiller personligheder og kommunale forhold en stor rolle for stemmeafgivelsen. Da SPD og De Grønne i øvrigt gik frem, og SSW holdt skansen, syntes landspolitikken ikke at have spillet nogen negativ rolle for mindretalspartiet. Ikke desto mindre er det bemærkelsesværdigt, at SSW åbenbart heller ikke ved dette valg var i stand til at mobilisere alle kerne- og

valg i 2003, men meget langt fra kanonvalgene i 1994 og 1998, da ca. 38.000 sydslesviske vælgere stemte på SSW.

sympativælgere i sit kerneområde. Det viser således, at mindretallets vælgeradfærd åbenbart ikke adskiller sig grundlæggende fra det omkringliggende samfunds: Interessen for stemmeafgivning synes at være lige beskeden blandt danske og andre sydslesvigere. Dette kan tolkes som udtryk for et særdeles velintegreret mindretal, der følger den generelle udvikling i befolkningen. Dette kan igen tages som endnu et udtryk for, at grænselandet er blevet eftertrykkeligt fredeliggjort, og at mindretalsinteresser reelt ikke spiller den afgørende rolle for vælgerne adfærd.

Borgmestervalg

I Slesvig-Holsten vælges siden 1998 borgmestrene i de større byer og overborgmestrene i de fire såkaldt kredsfrige byer Flensborg, Kiel, Neumünster og Lübeck direkte af vælgerne. Tidligere var det byrådene og kommunalbestyrelserne, som valgte såkaldt lønnede borgmestere. Borgmestrene er valgte, men fuldtidslønnede ledere af forvaltningen og kombinerer således en dansk kommunaldirektør med de opgaver, som en dansk borgmester

SSW's tidligere landdagsmand Karl Otto Meyer (t.v.) sammen med den unge kandidat Claas Johannsen, som i Flensborgs valgkreds 9 kun manglede syv stemmer for at snuppe mandatet fra SPD's kandidat.

varetager. I Slesvig-Holsten er de valgte borgmestre ikke samtidig medlemmer af byrådene. Byrådene vælger desuden en formand, som i de store byer benævnes bypræsident, i de mindre borgerforstander. SSW's kandidater til lønnede borgmesterposter må således konkurrere med andre partiers eller uafhængige kandidater om vælernes gunst.

Første danske overborgmester i Flensborg siden 1950

Mens det danske mindretal befandt sig midt i den største mindretalspolitiske krise i forbindelse med den såkaldte skolesag (se s.52), kunne SSW for første gang i 60 år vinde overborgmesterposten i Flensborg, da Simon Faber i anden valgrunde den 21. november 2010 opnåede 54,8 % af de afgivne stemmer. Han vandt mod forvaltningsjuristen Elfi Heesch, der var opstillet i fællesskab af De Grønne og CDU. Valgdeltagelsen var rekordlav med blot 23,3 % af de stemmeberettigede, som faktisk gik til valgurnerne i anden runde. I første runde opnåede SPD's kandidat Thede Boysen, der var national friser, student fra Duborg-Skolen og frem til sit kandidatur og igen siden sad i Dansk Skoleforening for Sydslesvigs styrelse, ikke tilstrækkeligt med stemmer til at gå videre til anden stemmerunde. Imidlertid afgav Boysen ikke nogen anbefaling til sine vælgere om at stemme på SSW's

kandidat i den afgørende valgrunde.

Simon Fabers valgsejr var på flere måder overraskende:

Han var i politisk henseende en helt ny aktør, som hidtil havde arbejdet som kulturkonsulent og repræsentant på Christiansborg for Sydslesvigsk Forening. Han tilførte SSW et helt nyt pust, som åbenbart kunne tiltrække stemmer fra de over trefjerdedele af Flensborgs befolkning, som ikke var dansksindet. Dertil kommer, at SSW ved det umiddelbart forudgående kommunalvalg i 2008 havde opnået 22 % af stemmerne. Som sådan er SSW et af de store partier i Flensborg; men det fandtes ingen tradition for, at de ikke-danske flensborgske vælgere stemte på SSW-kandidater ved overborgmestervalg.

Som dansksindet overborgmester i en overvejende tysksindet by, der samtidig grundet grænsehandelen og et markant dansk mindretal er blevet stadig mere to-sproget, måtte Simon Faber forsøge at

SSW's kandidat til overborgmesterposten i Flensborg Simon Faber førte bl.a. valgkamp med sin veteranbil, en gul folkevogns-boble.

holde balancen i sin politik. Han måtte hele tiden fremstå som overborgmester for hele Flensborg og derfor ikke optræde "for dansk". Nogle gange skabte det akavede situationer, som da Istedløven den 10. september 2011 officielt blev genindviet på den gamle kirkegård i Flensborg. Her holdt SSW's overborgmester i overensstemmelse med protokollen sin tale på tysk. Dette skal formentlig også ses på baggrund af, at den dominerende lokale tysksprogede avis Flensburger Tageblatt og navnlig læserbrevsskribenter i samme dagblad allerede før Simon Fabers tiltrædelse førte en kampagne imod ham.

SSW-støttet borgmester i Slesvig

I oktober 2013 skulle borgerne i Slesvig til borgmestervalg. Fælles kandidat for SPD, De Grønne og SSW var den hidtidige borgmester i Hanved, Arthur Christiansen, der samtidig opgav sit medlemskab i CDU. I anden og afgørende valggrunde den 20. oktober 2013 opnåede Christiansen 61,4 % af stemmerne, vandt 13 af 14 distrikter og besejrede således klart CDU's kandidat

Frank Neubauer, der gennem en årrække havde været fremtrædende byrådspolitiker og CDU-formand i Slesvig. Selv om Christiansen

ikke var SSW-mand, var det alligevel med klar SSW-op-

bakning, at han blev opstillet og siden valgt. Som sådan opfattede SSW ham også som "sin" borgmester i Slesvig. Omvendt plejede Christiansen kontakten til SSW.

SSW støtter SPD-kandidat i Kiel

I efteråret 2013 trådte SPD-overborgmesteren i Kiel efter mindre end et år nødtvungen tilbage grundet en dårlig politisk sag, og der blev udskrevet nyvalg til posten den 23. marts 2014. En fælles kandidatudpegningskommission for SPD, De Grønne og SSW i Kiels byråd pegede på SPD-politikeren Ulf Kämpfer som fælles borgmesterkandidat. Han havde i Torsten Albig's kabinet hidtil været statssekretær (viceminister) i energi- og miljøministeriet og i øvrigt gift med et landdagsmedlem for De Grønne. Kämpfers kandidatur blev godkendt af de tre partiers lokale medlemsforsamlinger. Den 23. marts 2014 blev han med 63,1 % af stemmerne med en rekordhøj valgdeltagelse på 45 % valgt til ny overborgmester i Kiel. SPD-formanden i Slesvig-Holsten, Ralf Stegner, tolkede omgående valget som positivt signal for landsregeringen bestående af de samme tre partier. I sin tiltrædelsestale den 14. april 2014 nævnte Kämpfer imidlertid hverken SSW eller det danske mindretal med et ord.

At SSW aktivt indgik i at opstille en fælles kandidat til posten skal ses på baggrund af, at SSW siden 2008 havde haft et velfungerende politisk samarbejde med SPD og De Grønne i Kiels byråd.

I oktober 2013 blev Arthur Christiansen valgt til ny borgmester i Slesvig. Hans kandidatur blev støttet af SSW, SPD og De Grønne.

Ved det seneste kommunalvalg i 2013 kunne SSW fordoble sin stemmeandel fra 1,7 til 3,4 % og sit mandattal til to og opnåede dermed for første gang status som gruppe. Selv om SPD og De Grønne med hhv. 19 og 9 mandater nu havde et flertal i det 53 mandater store byråd, indgik de to partier og SSW en samarbejdsaftale den 15. juni 2013. I den 34 sider tykke samarbejdsaftale nævnes mindretalsforhold blot med enkelte spredte sætninger: Partierne anerkender det mindretalspolitiske ansvar over for det danske mindretal; de ser de anerkendte mindretals kulturelle, sociale og finansielle ligestilling som en selvfølge, nævner det danske mindretal sammen med sinti og roma som hjemmehørende i Kiel samt anfører de to mindretal som eksempler under afsnittet tolerance. Med aftalen skulle det gode samarbejde mellem de tre partier fra den foregående valgperiode, hvor SSW's enekvinde Antje Danker sikrede flertallet for dette trekløver, videreføres.

Imidlertid ragede de to SSW-byrådsmedlemmer Antje Danker og den nyvalgte Susanna Swoboda, hvoraf den første nu både var gruppeformand og ansat som lønnet sekretær for gruppen, hurtigt uens og mødtes i arbejdsretten vedr. ansættelsesforholdet. Dette betød, at SSW-gruppen i Kiels byråd i april 2014 blev karakteriseret i pressen på en mindre venlig måde: Kieler Nachrichten skrev om "istid i SSW-gruppen", mens Flensborg Avis oplyste, at de to SSW-kvinder skulle i "samtaletterapi", da de kommunikerede dårligt og bl.a. ikke længe-

re sad sammen i byrådssalen. Som sådan havde SSW pludselig fået et negativt image i Kiel. SSW's landsstyrelse nedsatte derfor hurtigt en følgegruppe, som skulle arbejde for at re-etablere gruppens samarbejde og SSW's renommé i Kiel. Det hjalp imidlertid ikke: I begyndelsen af maj 2014 meldte Swoboda sig ud af SSW-gruppen og blev løsgænger. Dermed mistede SSW den vigtige status som gruppe, som havde udløst både den lønnede sekretærpost og et antal såkaldt borgerlige medlemmer i udvalgene. SSW krævede omgående, at Swoboda skulle nedlægge sit mandat, så en anden SSW'er kunne indtræde i byrådet i stedet og dermed genskabe gruppestatus. Fra SPD's side blev udviklingen kommenteret med, at samarbejdsaftalen var indgået mellem partierne, ikke byrådsmedlemmerne, og at SPD og De Grønne sammen med Danker som eneste SSW-medlem fortsat havde et flertal i byrådssalen. Det kunne dog ikke ændre ved det faktum, at SSW i Kiel fremstod som et parti i strid med sig selv. I oktober 2014 tog situationen en ny drejning, da to byrådsmedlemmer for Piratpartiet forlod deres parti og skiftede til SSW, men der skulle yderlige forhandlinger til, før SSW kort før jul 2014 kunne præsentere en ny gruppe på 4 SSW-byrådsmedlemmer med den tidligere Piratpolitiker Marcel Schmidt som formand.

Björn Ulleseit stillede forgæves op til borgmestervalget i Harreslev i 2012.

Mindre held i Harreslev

Mens SSW således stiller eller har andel i tre direkte valgte borgmestre i Slesvig-Holsten, måtte

mindretalspartiet i 2012 sande, at det ikke kunne vinde en borgmesterpost i Harreslev kommune. Her bor der ikke blot mange dansksindede sydslesvigere, men også mange tilflyttere fra Danmark, og er formentlig den kommune i Sydslesvig med den højeste andel af mindretalsdanskere. Ved kommunalvalg har SSW således opnået særdeles høje stemmetal i Harreslev med 39,6 % af stemmerne i 2008 og 33,8 % i 2013. Som sådan burde der være grundlag for at få valgt en SSW-borgmester. Ved borgmestervalget den 2. september 2012 opstillede SSW således en egen kandidat: Björn Ulleseit, der samtidig var lokal SSW-formand. Borgmestervalget blev dog til et svigende nederlag til SSW: Björn Ulleseit opnåede blot 17,6 % af stemmerne, mens SPD's kandidat fik 31,9 %. I stedet blev Martin Ellermann fra Bielefeld, som ikke tilhørte noget parti,

men blev støttet af CDU, valgt til ny borgmester i kommunen med et absolut flertal på 50,4 % af stemmerne i første valgrunde, hvor 46 % af de stemmeberettigede gik til valg.

Den europæiske dimension

Omkring årtusindskiftet blev der føjet en ny, international dimension til mindretalsordningerne i det dansk-tyske grænseland. I 1995 tilsluttede Tyskland sig Europarådets Rammekonvention om beskyttelsen af nationale mindretal. I 1998 trådte desuden Europarådets Pakt om regionale sprog eller mindretalssprog i kraft. Begge disse aftaler omfatter fire mindretal i Tyskland: Ud over danskerne og friserne gælder de også for sorberne og roma/sinti med tysk statsborgerskab. Selv om de nye internationale mindretalsaftaler ikke umiddelbart afstedkom nye rettigheder for det danske mindretal, har de ikke desto mindre fået konkret betydning i grænselandet. For nordfrisernes vedkommende har de endog betydet, at de også har fået en status som nationalt mindretal på forbundsplan i Tyskland. Desuden er der knyttet en opfølgningsmekanisme på aftalerne. Det betyder, at Tyskland med jævne mellemrum skal aflægge en rapport til Europarådet, der efterfølgende evaluerer oplysningerne og kommer med konkrete anbefalinger til, hvorledes mindretalsordningerne kan udvides eller forbedres.

Europa spiller en stadig større rolle for både mindretals- og regionalpolitik.

Mindretalspolitik på forbundsplan

Med Bonn-erklæringen blev mindretalspolitikken knyttet til forbundsregeringen. Dette blev ti år senere bekræftet ved dannelsen af Kontaktudvalget for det danske mindretal. Ikke desto mindre var det i Slesvig-Holsten, at den konkrete mindretalspolitik blev udformet. Efter år 2000 skete der dog en vis forskydning, hvilket ikke mindst skyldtes den nye internationale dimension. Initiativet kom fra de fire mindretal i Tyskland: Ved årsskiftet 2001/02 tog de kontakt til forbundsregeringen og ønskede en fast repræsentation enten ved Forbundsdagen eller ved forbundsregeringen i form af et mindretalsråd. Efter forbundsdagsvalget i 2002 udnævnte den tyske regering en særlig forbundskommitteret for nationale mindretal. Den socialdemokratiske politiker Jochen Welt blev udnævnt til posten. I 2004 blev han afløst af Hans-Peter Kemper, ligeledes SPD, der blev efterfulgt af Christoph Bergner (CDU) i 2006. Efter forbundsdagsvalget i 2013 blev Hartmut Koschyk (CSU) ny mindretalskommitteret, som samtidig er forbundsregeringens kommitterede for etniske tyskere fra Østeuropa (de såkaldte Aussiedler).

Repræsentation i Berlin

De 4 anerkendte mindretal fortsatte bestræbelserne på at få etableret en fast repræsentation ved forbundsregeringen i Berlin. Her samarbej-

dede SSW og SSF om at repræsentere det danske mindretals interesser. I foråret 2004 dannedes der en „parlamentarisk arbejdskreds“ ved Forbundsdagen. Det blev aftalt, at mindretallene og arbejdskredsen mødes med jævne mellemrum, herunder med forbundsdagspræsidenten. I september 2004 grundlagde de fire mindretal et mindretalsråd, der skal arbejde for at sikre deres repræsentation i Berlin. I juni 2005 blev friseren Thede Boysen ansat på deltid som sekretær for mindretalsrådet i tilknytning til forbundsregeringens mindretalskommitterede. Mindretalssekretæren skal bl.a. støtte mindretalsrådets aktiviteter med henblik på bl.a. at opnå en særlig artikel i den tyske grundlov om mindretalsrettigheder.

Friserudvalg i Berlin

I 2005 blev der nedsat et særligt rådgivende udvalg for frisiske spørgsmål ved det tyske indenrigsministerium i Berlin. Dermed fik friserne i Slesvig-Holsten og Niedersachsen 40 år efter oprettelsen af kontaktudvalget for det danske mindretal et tilsvarende forum, hvor mindretalsspørgsmål kunne drøftes med forbundsregeringen. I udvalget indgår ud over

Statsministeren hilser på forbundskansleren.

friserne bl.a. politikere valgt i Slesvig-Holsten og Niedersachsen. Markeringen over for Berlin betød bl.a., at der blev givet forbundstilskud til frisiske projekter.

50 år med København-Bonn Erklæringerne

Den 29. marts 2005 markerede den tyske forbundskansler Gerhard Schröder og den danske statsminister Anders Fogh Rasmussen 50året for fremsættelsen af København-Bonn Erklæringerne om mindretallenes rettigheder i det dansk-tyske grænseland. Erklæringerne har fungeret som både milepæl og pejlemærke for mindretalsordningerne. I anledning af jubilæet blev der lagt op til omfattende markeringer på alle niveauer med det dansk-tyske topmøde på Sønderborg Slot på selve jubilæumsdagen som kulmination. Begivenhederne i Slesvig-Holsten efter landdagsvalget i februar måned slog imidlertid skår i feststemningen og lagde sig som en skygge over markeringen. I det danske mindretal var der en del, som syntes, at der ingen grund var til at markere jubilæet, fordi tyske politikeres udmeldinger om SSW-mandaterne og massive angreb på det danske mindretal og SSW i form af læserbreve, lederartikler og e-mails, men også i private

sammenhæng reelt havde devalueret deres betydning.

Ikke desto mindre blev topmødet afholdt med deltagelse fra flertallene og mindretallene. De to regeringschefer enedes desuden om en tipunktserklæring, der både fremhæver mindretalsordningernes betydning også i en international sammenhæng og peger på at udbygge det dansk-tyske samarbejde i grænseregionen. Desuden blev der nedsat en dansk-tysk arbejdsgruppe, der skulle afdække og fremsætte løsningsforslag for at fremme interaktionen på tværs af grænsen.

Ny formand

I september 2005 trak den hidtidige SSW-formand Gerda Eichhorn sig tilbage. Hun blev

afløst af Flemming Meyer, der siden 2003 havde været næstformand. Han er Karl Otto Meyers søn og havde hidtil især været aktiv i lokalpolitisk sammenhæng, herunder som medlem af en kommunalbestyrelse og af kredsagen for Slesvig-Flensborg. Flemming Meyer fastslog i forbindelse med sit valg til landsformand, at han udtrykkeligt ville videreføre sin fars politiske linje i partiet. Især vil han fokusere på basisarbejdet i SSW og samtidig give partiet en mere klar profil i offentligheden inden for områderne mindretallets ligestilling med flertallet, regional erhvervspolitik og en strukturreform i Slesvig-Holsten. Kort tid efter mødtes SSW og det tyske mindretals Slesvigsk Parti - Schleswigsche Partei for første gang officielt i november 2005. De to mindretalspartier vedtog en fælles erklæring, der fastholdt, at de to mindretal vil sikre Region Sønderjylland-Schleswig og udvide det grænseoverskridende samarbejde. Samtidig fastslog de to partier, at de opfatter sig selv som både mindretals- og regionalpartier.

Landdagsvalget 2009

I Slesvig-Holsten har vælgerne som tidligere nævnt fra og med landdagsvalget 2000 haft mulighed for at afgive to stemmer: Den ene stemme afgives på en kandidat i valgkredsen. Den kandidat, der opnår

flertallet af stemmerne i en valgkreds, er direkte valgt til landdagen. Den anden stemme afgives på en partiliste. Partilister skal opstilles i hele Slesvig-Holsten, selv om et parti udelukkende måtte have et regionalt sigte. SSW kunne således få partilistestemmer i Holsten, selv om det kun opstiller kandidater i valgkredsene i Sydslesvig. Ligesom i 2000 blev disse regler igen til fordel for SSW ved landdagsvalget i 2009. På baggrund af listestemmerne i Holsten, der indgik i beregningen af tillægs- og udligningsmandater, opnåede SSW fire ud af i alt 95 mandater i landdagen frem for de tre, som ellers ville være blevet valgt. SSW opnåede i alt 69.701 stemmer eller 4,3 % af alle gyldige stemmer i Slesvig-Holsten. Det var SSW's bedste resultat siden 1950, og landdagsgruppen blev fordoblet, idet Silke Hinrichsen og SSW's partiformand Flemming Meyer sluttede sig til Anke Spoorendonk og Lars Harms. Samtidig blev antallet af landdagsmedlemmer øget fra 69 til 95. Som følge af valget dannede

CDU og
FDP rege-
ring.

Lars Harms, Silke Hinrichsen, Anke Spoorendonk og Flemming Meyer blev SSW's team i Landdagen efter valget 2009.

Mindretalsmodel i krise

I 2000'erne satte Slesvig-Holstens og hele Tysklands vanskelige økonomiske situation sit klare præg på den regionaløkonomiske udvikling i Sydslesvig og på mindretalspolitikken. Forbundsregeringens omstridte reform af socialpolitikken, den såkaldte agenda 2010, de stadig stigende slesvig-holstenske pensions- og renteudgifter samt en stadigvæk høj arbejdsløshed ramte især Sydslesvig. Det skulle siden med den verdensomspændende finanskrisen fra 2008 vise sig, at situationen ville blive endnu mere udsat med dybdegående nedskæringer til følge. I jubilæumsåret for København-Bonn Erklæringen aftegnede der sig derfor vanskelige tider for det danske og frisiske mindretal, selv om der kan peges på principiel velvilje og symbolsk imødekommethed. Den nye slesvig-holstenske ministerpræsident Peter Harry Carstensen udtalte ved flere lejligheder, at mindretalspolitikken hos ham var i trygge hænder. Andre politikere talte ligeledes positivt om mindretalspolitikken.

Bespargelser

Ikke desto mindre ramte nedskæringerne i det offentlige også tilskuddene fra offentlige myndigheder til mindretallene. I 2005 blev der i kredse og kommuner fremsat forslag om og til dels besluttet vidtgående nedskæringer i tilskud til bl.a. danske skoler og børnehaver. I

december 2005 skete der dog en opblødning fra offentlig side i Slesvig-Holsten med hensyn til nedskæringer i tilskud til mindretalsarbejde. Ved årsskiftet 2005-06 drøftede Dansk Skoleforening for Sydslesvig ikke desto mindre nedlæggelsen af tre danske skoler og to børnehaver. Det blev begrundet med, at der ikke var tilvejebragt økonomisk ligestilling for mindretalsskolerne, og fordi udgifterne vokser hurtigere end tilskuddet fra Danmark. Krisen i den offentlige økonomi i Tyskland satte således fortsat sit præg på mindretallet.

Regeringsskiftet ved landdagsvalget i efteråret 2009 fra en CDU/SPD-koalitionsregering til en CDU/FDP-regering under fortsat ledelse af ministerpræsident Peter Harry Carstensen førte imidlertid ikke umiddelbart til nogen koven-ding i mindretalspolitikken. Den ny regering fandt i begyndelsen ofte lovord til mindretallet. Samtidig fokuserede den på budgetmæssige udfordringer begrundet i følgevirkningerne af den internationale finanskrisen.

Ensidede nedskæringer

Den 26. maj 2010 fik den dansk-tyske mindretalsmodel et overraskende grundskud: Som led i en generel økonomisk genopretningspolitik præsenterede den slesvig-holstenske delstatsregering en budgetkonsolideringsplan, som blandt mange andre nedskæringstiltag indeholdt en ophævelse

I Bertha Wulff-børnehaven i Flensborg hængte forældrene dette banner op for at markere deres utilfredshed med forslaget om eventuelt at lukke deres børnehave i 2005. Protesterne hjalp dog ikke, og i 2006 blev den lagt sammen med Riddergade Børnehaven til Duborg Børnehaven og flyttede sammen i Riddergade.

af ligestillingen. Frem for 100 % skulle de danske skoler fremdeles kun modtage 85 % i støtte set i forhold til gennemsnitsudgifterne pr. elev i offentlige skoler. Dermed blev tilskudsniveauet skruet tilbage til situationen, som gjaldt tilbage i 1978. Konkret beløb besparelserne sig til 4,7 millioner euro pr. år. Nedskæringerne indgik i en generel budgetkonsolidering, hvor der skulle spares 125 millioner årligt på den slesvig-holstenske finanslov. Besparelserne i elevtilskudssatsen ramte dog kun de danske skoleelever, mens elever i offentlige og andre private skoler ikke blev beskåret på tilsvarende vis. Der var således tale om ensidige og asymmetriske besparelser. Dette opfattede mindretallet som forskelsbehandling og diskriminering – og som et fundamentalt brud med mindretalspolitikken.

Omgående protester

Offentliggørelsen af nedskæringstiltaget afstedkom omgående energiske protester, der siden medførte, at spørgsmålet blev et bilateralt problem i forholdet mellem Danmark og Tyskland. Det officielle Danmark engagerede sig så tydeligt og målrettet for at påvirke sagen, som det næppe var set før. Den dansk-tyske mindretalsmodel blev kastet ud i den hidtil største krise med en tungtvejende belastning af mindretalspolitikken og et tillidsbrud i forholdet mellem mindretallet og delstatsregeringen til følge.

Krisens forløb

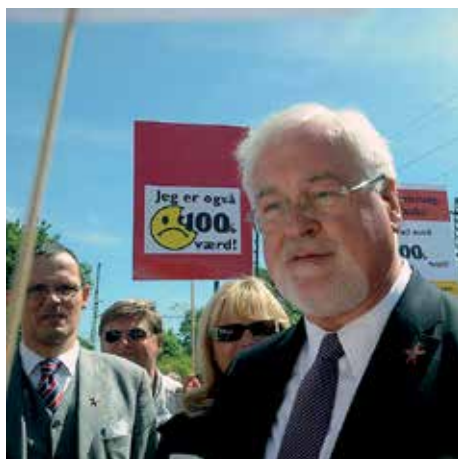
I løbet af de to år, krisen varede, pågik der kontinuerlig, til tider hektisk aktivitet med mindretallet, delstats-

regeringen, den danske regering og den tyske forbundsregering som aktører. I hovedtræk kan forløbet sammenfattes i følgende hovedpunkter:

- Konflikten blev udløst den 26. maj 2010 med fremsættelsen af de asymmetriske besparelser
- Det danske mindretals reaktion fulgte omgående med kategorisk afvisning og krav om fortsat ligestilling i form af en protestresolution vedtaget af et enigt Samråd.
- I løbet af få dage fandt eskalationen sted med omfattende protester i forbindelse med de danske årsmøder i Sydslesvig. Her deltog en række danske politikere, som åbent tog afstand fra nedskæringerne og udtrykte solidaritet med mindretallet. Dette fortsatte i de følgende måneder. Navnlig formanden for den danske regering Sydslesvigudvalg Kim Andersen (Venstre) var under hele forløbet meget klar

3 dage efter landsregeringens annoncering af nedskæringerne begyndte de danske årsmøder, der kom til at stå i 100%-kampagnens tegn. Her ses den senere socialdemokratiske statsminister Helle Thorning-Schmidt på talerstolen i Egernførde den 29. maj 2010.

Også Slesvig-Holsten-Dagen 2010 blev flittigt benyttet til at demonstrere mod daværende ministerpræsident Peter Harry Carstensens ensidige spareplaner. "Hvis I vil have 100 procent, kan I bare sende jeres børn i en tysk skole", blev Carstensen citeret for at have sagt den gang.

i sin kritik af den slesvig-holstenske regerings ny diskriminering af mindretallet.

- Skolesagen blev til et udenrigspolitisk anliggende mellem Danmark og For-

bundsrepublikken. Mæglingsforsøg påbegyndtes lynhurtigt, idet den danske regering via udenrigsministeren og siden statsministeren tog emnet op med den tyske udenrigsminister hhv. forbundskansler. Dermed fik konflikten en bilateral dimension, som blev fastholdt igennem hele forløbet og involverede på dansk side regeringen i København, generalkonsulatet i Flensborg og ambassaden i Berlin. På tysk side blev både udenrigs- og indenrigsministeriet og landsregeringen i Kiel inddraget.

- Ministerpræsident Peter Harry Carstensen bidrog til en yderligere skærpende af situationen, da han over for dansksindede forældre i forbindelse med Slesvig-Holsten-Dagen i Rendsborg den 5. juni 2010 opfordrede dem til at flytte deres børn over i en tysk skole, hvis de ville have 100 % i tilskud. Dette afstedkom heftige reaktioner i mindretallet, der tolkede udsagnet som opfordring til assimilation.
- Carstensen forsøgte at deeskalere konflikten ved den 26. juni 2010 at kontakte den danske statsminister Lars Løkke Rasmussen. Det førte til nedsættelsen af en dansk-slesvig-holstensk embedsmandsgruppe med en repræsentant for forbundsregeringen som observatør, der skulle kortlægge tilskudspraksis for såvel det danske mindretal i Tyskland som det tyske i Danmark.
- Danske politikere, herunder statsminister Lars Løkke Rasmussen, udenrigsminister Lene Espersen, indenrigsminister Bertel Haarder, Folketingets formand Thor Pedersen og

Den 26. juni 2010 demonstrerede 14-15.000 i Sydslesvig mod nedskæringerne, her er det Flensborg.

Sydslesvigudvalgets formand Kim Andersen, kritiserede flere gange den ny politik og fremhævede ligestillingsprincippet som mindretalsspolitisk ledetråd.

- Mindretallet gennemførte omfattende demonstrationer med 14-15.000 deltagere den 26. juni 2010 og indsamlede hen over sommeren flere end 51.000 protestunderskrifter.
- Mindretallet gjorde sideløbende Europarådet og ekspertkomiteerne for hhv. Rammekonventionen om beskyttelsen af nationale mindretal og den Europæiske Pakt om regionale sprog eller mindretalssprog opmærksomme på situationen. Europarådets ministerråd offentliggjorde den 25. maj 2011 en anbefaling, hvori nedskæringerne i tilskuddet til de danske skoler beklages.
- Embedsmandsrapporten blev offentliggjort den 12. november 2010. Den redegjorde for finansieringen af de to mindretalsskolevæseners samt en bilagsdel, men vurderede ikke spørgsmålet om diskriminering. Samtidig foretog København og Berlin to væsentlige mindretalsspolitiske træk, der sigtede på en mindelig løsning: Den danske regering besluttede at sikre 100 % i tilskud til de tyske mindretalsskoler med virkning fra og med 2010. Forbundsrege-

ringen intervererede ved at yde et engangstilskud på 3,5 millioner euro til Dansk Skoleforening for Sydslesvig i 2011.

- Regeringen i Kiel fulgte ikke op ved at tilvejebringe de manglende 1,2 millioner euro, idet den formentlig antog, at konflikten nu var løst, da der i dens øjne var tilvejebragt "faktisk ligestilling" på 96 %.
- Mindretallet og Danmark fortsatte presset på den tyske side; konflikten ansås ikke som løst, skønt den var blevet deeskaleret som følge af Berlins intervention.
- Den 29. november 2010 blev der afholdt et åbent stormøde arrangeret af Samrådet på Duborg-Skolen i Flensborg for at drøfte den mindretalsspolitiske situation. Her deltog ca. 300 sydslesvigere. På mødet blev der vedtaget

Den 06.10.2010 blev de mange underskrifter afleveret til præsident for landdagen i Kiel, Torsten Geerdts (CDU). Regeringspartierne meldte afbud til at mødes.

Den 26. juni 2010 blev der dannet en menneskekæde i Egernførde med blandt andet Jette Waldinger-Thiering, formanden for Seksmandsudvalget, Kim Andersen, nummer et og to fra venstre.

Alvorlige miner på Samrådsmødet den 26. maj 2010, hvor der blev vedtaget en resolution, som opfordrede delstatsregeringen til ikke at følge spareforslagene over for de danske skoler. Fra venstre ses SSW's næstformand Rüdiger Schulze, SSW's landsformand Flemming Meyer, formanden for SSW's landdagsgruppe Anke Spoorendonk og Skoleforeningens direktør Anders Molt Ipsen.

en resolution imod nedskæringerne og med krav om fuld ligestilling.

- Det Sydslesvigske Samråd opfordrede den 24. januar 2011 i en resolution til en politisk løsning i form af et regeringsskifte i Kiel. CDU- og FDP-politikere reagerede heftigt og afviste de på mindretallets resolution.
- CDU's politiske kronprins Christian von Boetticher skærpede situationen yderligere, da han i et interview i det tyske mindretals avis "Der Nordschleswiger" den 14. maj 2011 betvivlede det danske tilhørsforhold hos en betydelig del af forældrene til børn i danske skoler. Samtidig udtalte han, at "tyskeren må ikke være den dumme".
- De danske årsmøder i dagene 27.-29. maj 2011 satte igen fokus på skolesagen. Folketingets formand Thor Pedersen betegnede nedskæringerne som i strid med København-Bonn Erklæringerne. Statsminister Lars Løkke Rasmussen fastholdt fuld ligestilling som centralt

princip for den danske regering.

- I sommeren 2011 besluttede Skoleforeningen at lukke den store flensborgske Christian Paulsen-Skolen pga. nødvendige besparelser.
- I efteråret 2011 pågik der på ny forhandlinger med fokus på at sikre et forbundstilskud også i 2012. Nu blev mindretallet bakket op af præsidenten for den slesvig-holstenske landdag Torsten Geerds (CDU) og af delstatens mindretalskommitterede Caroline Schwarz (ligeledes CDU), der opfordrede forbundsregeringen til at gøre tilskuddet til Skoleforeningen permanent.
- Efter folketingsvalget og regeringsskiftet i Danmark i efteråret 2011, bekræftede og videreførte den nye regering under statsminister Helle Thorning-Schmidt (Socialdemokratiet) det diplomatiske pres og opbakningen til det danske mindretal. Den 6. november 2011 drøftede den danske udenrigsminister Villy Søvndal (SF) i Berlin skolesagen med sin tyske kollega Guido Westerwelle (FDP). Siden besluttede forbundsdagens finansudvalg i november 2011 igen at yde et engangstilskud til Dansk Skoleforening for Sydslesvig.
- I forbindelse med fremlæggelsen af ministerpræsidentens mindretalsberetning og drøftelse i landdagen medio december 2011 eskalerede krisen på ny, da delstatsregeringen i den officielle beretning tog Danmark til indtægt for samtykke med nedskæringspolitikken. Efter

heftige danske politiske og diplomatiske reaktioner foretog delstatsregeringen en ændring af udsagnet begrundet i ”redaktionelle fejl”, men glemte at konsekvensrette påstanden begge steder, den optrådte. Skaden var sket, og oppositionen i Kiel udsatte i landdagsdebatten den 14. december 2011 beretningen for en sønderlemmende kritik, mens det danske mindretal viste sig rystet.

- Den 21. april 2012 afholdt Dansk Skoleforening for Sydslesvig i samarbejde med de andre mindretalsorganisationer en central aktionsdag for ligestilling i Flensborg. Ca.

12.000 fra alle dele af Sydslesvig deltog i demonstrations-optøget og i afslutningsarrangementet på havnespidsen.

Mindretallet satsede på, at landdagsvalget den 6. maj 2012 ville føre til et regeringsskifte, som kunne tilvejebringe en varig løsning.

Landdagsvalget 2012

Allerede den 6. maj 2012 var der igen landdagsvalg i Slesvig-Holsten. Valget var blevet udskrevet i utide midtvejs i valgperioden, efter at delstatens forfatningsdomstol den 30. august 2010 havde fastslået, at fordelingen af mandater efter landdagsvalget i 2009 var i strid med delstatsforfatningen. Baggrunden var, at den hidtidige valglov havde muliggjort, at regeringspartierne CDU og FDP kunne opnå et flertal af landdagsmandaterne via udignings- og tillægsmandater, selv om oppositionspartierne tilsammen havde opnået flere stemmer. Det betød igen, at CDU/

FDP's mandatlertal på ét var opnået ud fra en uholdbar fordelingsnøgle. Følgelig skulle en ny valglov vedtages, som garanterede

det "Danskerlyskurven", og den blev på plakater illustreret ved en bil i uføre. Desuden blev der trykt kampagnemateriale, der fremhævede farerne ved en sådan regerings angivelige program, herunder fremsatte uholdbare påstande om SSW's program, hvilket CDU siden med beklagelse måtte trække tilbage. CDU-spidskandidaten Jost de Jager fastholdt imidlertid den hårde tone over for SSW og insisterede på, at det skulle agere neutralt pga. dets status som mindretalsparti. SPD's spidskandidat Torsten Albig forsøgte i stedet for det for mange stødende begreb "Dänenampel" - der vakte negative associationer, såfremt "Dänen" blev erstattet med "Juden" eller "Türken" - at lancere begrebet "Schleswig-Holstein-Ampel"; men CDU og FDP samt den borgerligt dominerede presse i Slesvig-Holsten fastholdt konsekvent "Dänenampel" også i månederne efter regeringsskiftet.

Ved valget den 6. maj vandt CDU 22 af 35 valgkredse. SPD vandt de resterende 13 valgkredse. I henhold til andenstemmerne opnåede CDU i alt 22 mandater, SPD ligeledes 22, FDP 6, De Grønne 10, Piraterne 6 og SSW 3. Samtidig blev mandattallet i landdagen reduceret fra 95 til 69. Det betød igen, at SSW mistede et mandat, selv om dets stemmeandel voksede fra 4,3 % i 2009 til 4,6 % i 2012. Udtrykt i absolutte stemmer gik SSW imidlertid tilbage fra 69.701 i 2009 til nu 61.025. SSW mistede således hver ottende vælger. Forskellen mellem den relative og den

De sidste ti dage op til landdagsvalget 2012 agiterede CDU offensivt imod en trekløverregering bestående af SPD, De Grønne og SSW. CDU betegnede den som "Dänenampel", en dansker-lyskurv.

Advarslen blev illustreret med et trafikskilt, som viser en bil i uføre.

en fordeling af mandaterne i overensstemmelse med valgresultatet. Samtidig blev det fastlagt, at landdagen som udgangspunkt skal have 69 medlemmer. Forud for landdagsvalget i 2012 ændredes valglovens beregningsmåde, så det herefter kunne sikres, at mandatfordelingen i landdagen svarer til stemmefordelingen på partierne. Valgkampen bar præg af, at SSW klart meldte ud, at det agtede at danne en koalitionsregering med SPD og De Grønne, såfremt muligheden bød sig. SPD og De Grønne havde samme målsætning, så det gjaldt for de tre partier om at samle et flertal blandt stemmerne på valgdagen. Det førte til, at CDU og FDP udtalte, at SSW dermed var at opfatte som en almindelig politisk konkurrent og således også måtte finde sig i at blive gjort til genstand for politisk polemik. Tonen blev tilsvarende hård. CDU advarede skarpt mod en sådan trekløverregering, der blev betegnet som "Dänenampel". Ordret oversat betyder

absolutte andel skyldtes en rekordlav valgdeltagelse på blot 60,2 % i hele Slesvig-Holsten mod 73,6 % i 2009. Selv om mindretallet forud for valget havde fokuseret på et regeringsskifte, med kulmination i aktionsdagen i Flensborg fjorten dage før landdagsvalget, lykkedes det altså ikke for SSW at holde på sine vælgere fra 2009. Tilbagegangen i de absolutte SSW-stemmer var endog mest udpræget i mindretallets kerneområde Sydslesvig, hvor partiet samtidig mistede stemmeandele: I Sydtønder gik SSW fra 5.080 stemmer i 2009 tilbage til 4.033 i 2012. Tilbagegangen på en femtedel af stemmerne var så stor, at den relative andel på trods af en valgdeltagelse på blot 59 % faldt fra 11,6 til 11,2 %. I Flensborg land-kredsen gik SSW tilbage fra 6.451 til 5.392 stemmer og måtte samtidig notere en tilbagegang fra 16,8 til 16,4 % ved en valgdeltagelse på 65,5 %. I Egernførde-kredsen var billedet tilsvarende med en tilbagegang i stemmetallet fra 3.872 til 3.285 og en samtidig nedgang i stemmeandelen fra 7,0 til 6,7 %. I Rendsborg-Øst faldt stemmetallet fra 2.755 til 1.912, mens andelen faldt fra 4,8 til 3,7 %. I Rendsborg-kredsen faldt stemmetallet fra 2.832 til 2.271 og andelen fra 5,9 til 5,6 %. Også i Kiel-Nord faldt stemmetallet fra 2.745 til 1.883, mens stemmeandelen faldt fra 5,6 til 4,2 %. I Flensborg faldt stemmetallet fra 8.310 til 6.783, mens den relative andel voksede fra 18,2 til 18,6 % ved en valgdeltagelse på 52,9 %. I Slesvig-Nord gik SSW relativt set frem fra 11,2 % til

11,5 %, men stemmetallet også her faldt fra 4.252 til 3.767 ved en valgdeltagelse på 64,5 %. I Sles-

vig-kredsen mistede SSW stemmer fra 3.972 i 2009 til 3.507 i 2012, men kunne øge andelen fra 10,5 til 10,8 %. I Pinneberg-Nord – som øen Helgoland henføres til – kunne SSW holde skindet på næsen med en stemmenedgang på blot tre til 1.079 i 2012, mens stemmeandelen steg markant fra 2,3 til 2,8 %.

Mens SSW gik tilbage i absolutte stemmer i hele Sydslesvig og kun gik relativt frem i tre kredse i mindretallets kerneområde, kunne mindretalspartiet til gengæld notere en reel stemmefremgang i 13 holstenske stemmekredse. Den største relative fremgang fik SSW i Lauenburg-Syd-kredsen, hvor andelen blev fordoblet fra 1 til 2 %, mens selve stemmetallet voksede fra 514 i 2009 til 770 i 2012.

Det var bemærkelsesværdigt, at den samlede lave valgdeltagelse i Slesvig-Holsten åbenbart ikke kostede stemmer i store dele af Holsten, men

SSW's medlemsblads forside efter valgsejren. Konsekvensen blev et nyt kapitel i mindretallets historie: Regeringsdeltagelse og en minister for os i Syd-slesvig.

Den regionale fordeling af andenstemmer på SSW ved landdagsvalgene 2005-2012

Valgkreds*	Anden- stemmer 2005	I % a SSW's samlede stemmetal	Anden- stemmer 2009	I % af SSW's samlede stemmetal	Anden- stemmer 2012	I % af SSW's samlede stemmetal
Sydtønder	1.942	3,7	3.197	4,6	4.033	6,6
Husum**	4.082	7,9	6.861	9,8	3.982	6,5
Flensborg	5.836	11,2	8.310	11,9	6.783	11,1
Flensborg land	5.015	9,7	7.314	10,5	5.392	8,8
Slesvig nord	2.617	5,0	3.389	4,9	3.767	6,2
Slesvig	2.916	5,6	3.972	5,7	3.507	5,8
Egernførde	2.464	4,7	3.052	4,4	3.285	5,4
Rendsborg øst	1.973	3,8	2.403	3,5	1.912	3,1
Rendsborg	1.595	3,1	2.121	3,0	2.271	3,7
Kiel nord	2.065	4,0	2.745	3,9	1.883	3,1
Pinneberg nord m. Helgoland	762	1,5	1.082	1,6	1.079	1,8
Øvrige valgkredse i Holsten	20.653	39,8	25.255	36,1	23.131	37,9
I alt	51.920	100	69.701	100	61.025	100

* Ved landdagsvalget i 2012 blev antallet af valgkredse reduceret fra 40 til 35. Samtidig blev valgkredsene til dels lagt på en anden måde. Derfor kan valgresultaterne i valgkredsene for 2012 ikke umiddelbart sammenlignes med de foregående valg.

** 2005 og 2009: Husum land og Husum Ejdersted

samtidig medførte en nedgang i stemmetallet i Sydslesvig. Netop i en situation, hvor mindretallet med aktionsdagen den 21. april og omfattende kampagner i øvrigt havde forsøgt at mobilisere alle medlemmer og sympatisører, kunne SSW øjensynligt ikke udnytte hele potentialet. Netop ved den rekordlave valgdeltagelse ville en fuld mobilisering af mindretallets stemmepotentiale have haft ekstraordinær vægt. Det skete imidlertid ikke.

SSW's vælgere i Sydslesvig syntes simpelt sagt ikke at have adskilt sig væsentligt fra gennemsnitsvælgeren, der foretrak sofaen eller havearbejdet frem for turen til stemmeboksen. Skolesagen var åbenbart ikke tilstrækkelig til at mobilisere denne del af SSW-vælgerne fra 2009. Ville SSW have holdt stemmetallet fra 2009, ville det have klaret den regulære tærskel på 5 % af stemmerne. Uden de holstenske stemmer ville landdagsvalget have været ringe for SSW. Alt andet lige reddede den lave valgdeltagelse dog den relative styrke, så SSW opnåede sit bedste relative valgresultat siden 1950. Da mandaterne opgøres ud fra den relative fordeling af stemmerne, er det udelukkende den relative andel, som er afgørende, da de andre partier

undtagen SPD og Piratpartiet også mistede absolutte stemmer. Når SSW's kernevælgere opfører sig på nærmest samme vis som de andre partiers, kan det måske ses som udtryk for, at mindretallet i høj grad er velintegreret i Slesvig-Holsten. Ikke desto mindre er det bemærkelsesværdigt, at det midt i den største mindretalspolitiske krise siden 1955 og blot to uger efter massedemonstrationen i Flensborg ikke lykkedes at mobilisere hele mindretallet og dets sympatisører. Problemet blev diskuteret, men førte ikke umiddelbart til indlysende konklusioner. Imidlertid taler forskellen mellem vellykket mindretalsmobilisering på den ene og markant faldende stemmetal på den anden for, at en betydelig del af SSW's vælgere ikke har nogen tæt tilknytning til mindretallet.

Regeringsaftale

På baggrund af valgresultatet besluttede SPD, De Grønne og SSW at danne regering med Torsten Albig fra SPD som ministerpræsident. Det skete ud fra et regeringsgrundlag, som omhandler alle samfundspolitiske problemstillinger i delstaten. Koalitionsaftalen faldt på plads den 3. juni 2012 og blev vedtaget på de tre partiers landsmøder den 9. juni. Skønt mindretalspolitikken kun fyldte knap halvanden procent af regeringsgrundlaget (og dermed tilfældigvis omtrent lige så meget, som det danske mindretals andel i den

SSW's landsmøde den 9. juni 2012 i Idrætshallen i Flensborg stemmer for en regeringsdeltagelse

Nedskæringerne i tilskuddet til de danske skoler var årsag til at SSW gik efter et regeringsskifte i Slesvig-Holsten.

samlede befolkning i Slesvig-Holsten), blev der her fastholdt en række afgørende mindretalspolitiske målsætninger for den ny regering:

- SPD, De Grønne og SSW vil

sørge for, at Slesvig-Holsten igen lever op til sin funktion som internationalt forbillede med hensyn til mindretalspolitik, hvorved målestokken er ligebehandling af flertal og mindretal.

- Delstaten skal vende tilbage til en mindretalspolitisk konsensus på tværs af partierne.
- Embedet som mindretalskommitteret skal igen være et ulønnet hædershverv (i tiden 2005-12 var Caroline Schwarz som den første i embedet lønnet).
- Det anerkendes, at Dansk Skoleforenings skoler reelt er de offentlige skoler for det danske mindretal, og at der ikke findes noget alternativ for mindretallets medlemmer. Derfor skal de så vidt muligt ligestilles med offentlige skoler. Pr. 1. januar 2013 genoprettes ligestillingen med 100 % i tilskud pr. elev jf. skoleloven fra 2007. Desuden undersøges det, hvorvidt der kan tilvejebringes en ligestilling med hensyn til elevtransport.

- Delstaten skal fremme mindretallenes arbejde for deres sprog. Til dette formål styrkes undervisningen i frisisk i børnehaver og skoler i Nordfrisland og på Helgoland.
- Det fastslås, at Slesvig-Holstens sproglige mangfoldighed af dansk, frisisk og romanes samt nedertysk er enestående i hele Tyskland og en berigelse for hele delstaten. Regeringen vil synliggøre den sproglige mangfoldighed og sammen med kommunerne udarbejde en handlingsplan for sprogpolitikken.
- Der vil blive fremsat lovforslag med henblik på, at de tyske sinti og roma får samme status som dansk og frisisk i delstatsforfatningen.

SSW som regeringsparti

Det var en grundlæggende ny situation, at SSW aktivt valgte at indgå i en regering. Det skete på grundlag af Samrådets resolution af 24. januar 2011, som opfordrede til et regeringsskifte for på ny at få tilvejebragt ligestillingen, og dermed med klar opbakning fra mindretalsorganisationerne. Denne klare sammenhæng er siden blevet understreget af, at SSW kontinuerligt har orienteret Samrådet om det politiske arbejde i regeringen og desuden har givet de andre danske mindretalsorganisationer mulighed for løbende at fremkomme med forslag. Den hidtidige gruppeformand Anke Spoorendonk blev udpeget til justits-, kultur- og europaminister og

Advokat Silke Hinrichsen, mangeårig formand for SSW Flensborg, sad i Landdagen for SSW fra 2000 til 2005 og fra 2009 til hendes død i foråret 2012.

blev dermed den første dansksindede minister i Tyskland. Samtidig nedlagde hun sit landdagsmandat. SSW-gruppen kom således fra oktober 2012 til at bestå af Lars Harms (valgt og genvalgt siden år 2000), Flemming Meyer (valgt første gang i 2009) og Jette Waldinger-Thiering (indtrådt som suppleant for Silke Hinrichsen efter hendes død i foråret 2012 og igen som suppleant for Anke Spoorendonk, da hun blev udnævnt til minister).

Som regeringsparti måtte SSW imidlertid også sande, at det ikke kunne trænge igennem med alle sine politiske krav. Det var nødvendigt at gå på kompromis i sager, hvor SSW helst havde set en anden udvikling. Samtidig er der tale om et væsentligt politisk eksperiment, der indebærer risici for partiet og dets status. SSW vil komme til at stå last og brast med trekløverregeringens politiske resultater.

Initiativer i regeringen

Til den nye trekløverregerings første initiativer hørte udviklingen af Flensborg Universitet til et Europau-niversitet.

Her var ideen at oprette et grænseoverskridende universitet, hvilket universitetets danske samarbejdspartner, Syddansk Universitet,

dog ikke var interesseret i. SSW havde tit kritiseret forfordelingen af Flensborg Universitet i det slesvig-holstenske universitetslandskab og støttede derfor planerne. Samtidig blev Flensborg

Universitet støttet af regeringens reform af læreruddannelsen, der vil give det lov til også at uddanne gymnasielærere i fremtiden.

På justitsområdet blev planerne

SSW's første minister, Anke Spoorendonk, her sammen med sin grønne kollega, energiminister Robert Habeck, på et kabinetsmøde i november 2014.

Minister Anke Spoorendonk i fortrolig samtale med ministerpræsident Torsten Albig.

om at lukke fængslet i Flensburg droppet. Samtidigt forhandlede Anke Spoorendonk en aftale på plads, der muliggjorde strafafsoning for hårde voldsforbrydere, den såkaldte sikkerhedsforvaring efter afsonet regulær straf, i Hamborg. Det nyligste initiativ af det SSW-ledte justitsministerium er en sproglig revision af visse paragraffer i den tyske straffelov, der stadig er præget af nazisternes ordvalg. Selvom straffeloven i Tyskland principielt ikke hører under delstaterne, men forbundsdagen, satte Anke Spoorendonk et såkaldt ”Bundesratsinitiative” i gang – en mulighed for delstatsregeringerne at påvirke lovgivningen i det tyske parlaments andetkammer, Forbundsrådet. Initiativet befinder sig fortsat i forhandlingsfasen.

Kulturområdet i Slesvig-Holsten havde været præget af nedskæringer under de tidligere delstatsregeringer pga. delstatens og kommunernes vanskelige situation. Anke Spoorendonks ministerium gik i gang med at udarbejde en teaterplan, der skulle sikre delstatens teatre mere planlægningsikkerhed. Samtidigt blev der opfordret til mere samarbejde blandt delstatens teatre, fx gennem fælles iscenesættelser.

Samlet set har SSW’s to første år i en delstatsregering været præget af et godt, kollegialt samarbejde med SPD og De Grønne. Det positive indtryk skyldes imidlertid også, at skatteindtægterne har været stigende. Regeringen har endnu ikke været nødt til at træffe meget upopulære beslutninger. Desuden er de borgerlige oppositionspartier i dyb krise. CDU mangler politiske budskaber og profiler, mens FDP er hårdt ramt af partiets hidtil største krise, der kulminerede i nederlaget ved det tyske forbundsdagsvalg i 2013, hvor partiet for første gang i dets historie ikke klarede 5 %-spærregrensen.

Albig og Spoorendonk i København

Selve regeringsskiftet medførte omgående en forbedring af det dansk-tyske forhold. SSW’s aktive deltagelse i regeringssamarbejdet åbnede døre i Danmark. Da den ny ministerpræsident Torsten Albig i oktober 2012 ledsaget af bl.a. SSW’s minister Anke Spoorendonk og mindretalskommitteret Renate Schnack officielt besøgte

København, blev han modtaget af statsminister Thorning-Schmidt, holdt møder med en række ministre og var i audiens hos dronningen. Ud over symbolikken omkring mindretalspolitikken spillede økonomi og Femerforbindelsen en stor rolle under besøget.

I en tale til det dansk-tyske handelskammer den 10. oktober 2012 fremhævede Albig Danmarks store betydning for Slesvig-Holsten, og at der var tale om et historisk forhold, der rækker langt ud over et normalt naboskab: Det dansk-tyske forhold er præget af venskab, hvor man lever, arbejder og fester sammen. Han fremhævede bl.a., at SSW's deltagelse i regeringssamarbejdet ikke blot er symbolsk, men har konkret betydning, idet ligestillingen af skoleeleverne vil blive genindført, og fordi regeringen vil arbejde for at fremme det danske sprogs synlighed i offentligheden. Statsministeren fremhævede under Albigs besøg, at forholdet mellem de to lande var udmærket, og at Slesvig-Holsten var en relevant samarbejdspartner. Dermed blev krisen i mindretalspolitikken bilagt, og det gode forhold mellem Slesvig-Holsten og Danmark genskabt.

I selve Slesvig-Holsten var det vanskeligere at genskabe den mindretalspolitiske konsensus. FDP fastholdt også som oppositionsparti nedskæringspolitikken over for de danske skoler. Da CDU i marts 2013 valgte EU-parlamentsmedlemmet Reimer Böge til ny landsformand i Slesvig-Holsten, betegnede han nedskæringerne

i elevtilskuddet som en fejl, fordi besparelserne ikke stod i noget forhold til den irritation, de havde afstedkommet i det danske mindretal og Danmark. Det var et udsagn, der pegede i retning af en konsensus. Dette udsagn blev dog omgående heftigt kritiseret af den tidligere CDU-ministerpræsident Carstensen, som efter at være blevet udmærket med den tyske forbundsfortjenstorden kategorisk udtalte, at Böges vurdering var forkert, fordi eleverne på de danske skoler overvejende stammer fra tyske familier. Derfor skal de danske privatskoler heller ikke have større tilskud end andre private skoler i Slesvig-Holsten.

Ligestilling med kompromis

Den nye trekløverregering bestående af SPD, De Grønne og SSW besluttede i forbindelse med finansloven for 2013 at genindføre den tidligere tilskudsordning til de danske mindretalsskoler. Det betød, at de danske elever i 2013 igen fik det samme i tilskud, som delstaten Slesvig-Holsten afholdt af udgifter pr. elev i offentlige skoler. Dermed blev forgængerregeringens ensidige nedskæringer omgjort. I elevtilskuddet indgik som væsentlig post også pensionsudgifter, som grundet den demografiske udvikling havde været markant stigende i en årrække. I forbindelse med den dansk-tyske embedsmandsgruppes udredning af tilskudsordningerne for mindre-

talsskolerne i 2010 havde den slesvig-holstenske regering meddelt, at den arbejdede på en nyberegning af tilskudsgrundlaget: I stedet for pensionsudgifter skulle der i beregningsgrundlaget indgå et beløb svarende til udgifterne i den tyske socialforsikring. Fra slesvig-holstensk side blev det i responsummet fra embedsmandsgruppen konstateret, at Dansk Skoleforening for Sydslesvig ikke afholdt pensionsudgifter til dækning af de danske skolars drift. Dette blev dengang afvist af mindretallet, som krævede ligestilling i forhold til de faktiske udgifter pr. elev i offentlige skoler, inkl. pensionsudgifter.

I efteråret 2012 blev der ved det slesvig-holstenske undervisningsministerium nedsat en arbejdsgruppe, som skulle analysere grundlaget for tilskuddet til alle de fri skoler. Heri indgik også Skoleforeningen. Det skete på baggrund af en landdagsbeslutning, der ønskede et forslag til en nyberegning af tilskuddene på et grundlag af en "transparent, fair og dynamiseret" beregning af tilskudssatserne. I forbindelse med dette arbejde fastholdt ministeriet, at pensions- og sygdomsudgifterne ikke længere skulle indgå i taksameterberegningen, men skulle erstattes med et socialforsikringstilskud. Resultatet med overgangsordninger blev præsenteret i juni 2013. Forinden var der blevet fundet et kompromis vedrørende de danske skoler i forhandlinger, som SSW øvede aktiv indflydelse på. Dansk Skoleforening for Sydslesvig var aktivt inddraget i

disse forhandlinger og tilsluttede sig i lyset af en helhedsløsning kompromisforslaget, som betød, at flere andre principielle spørgsmål med hensyn til elevtransport, investeringer og administrationsudgifter ved samme lejlighed blev løst. Samlet set blev delstatens tilskud til Dansk Skoleforening fastholdt på 2013-niveau med en fast årlig stigning frem til 2017.

Det centrale punkt var beregningen af taksameteret, hvor landsregeringen fastholdt, at pensionsudgifterne var så stærkt stigende, at det ikke længere var holdbart at videreføre det hidtidige beregningsgrundlag. Pensions- og sygdomsudgifterne blev derfor i det nye beregningsgrundlag erstattet af et socialforsikringsbidrag. Det betød isoleret set et fald i det samlede elevtilskud til de danske skoler fra 35.547,5 mio. euro i 2014 til 31.251,8 mio. euro i 2014 – altså en nedgang på 12 %. Først fra 2017 ville tilskuddet nærme sig samme niveau som i 2013. Faldet i selve elevtaksameteret blev imidlertid opvejet af andre tilskud, som tilsammen sikrede det samme tilskudsvolumen. Som kompensation blev der aftalt en overgangsordning, som betød, at tilskudsniveauet i euro blev fastholdt til og med 2016.

Der blev samtidig fundet en principiel ordning med hensyn til tilskud til elevkørsel, taksameter-tilskud til investeringer og til skoleadministration. Dette var spørgsmål, som i en meget lang årrække har været rejst af SSW og det danske mindretal, men som der først kunne findes en løsning på,

efter at SSW var indtrådt i regeringen. Udtrykt i euro betød aftalen, at Dansk Skoleforening samlet set ville få det samme numeriske tilskud som i ligestillingsåret 2013 reguleret med en årlig stigning på 150.000 euro frem til 2017.

På denne måde opnåede de danske skoler ganske vist ikke ligestilling med hensyn til de faktiske samlede udgifter pr. elev i offentlige skoler.

De danske elevers tilskud fastlægges derimod

fremdeles ud fra et fælles beregningsgrundlag, som gælder for alle private skoler i Slesvig-Holsten. Ikke desto mindre lykkedes det at få en pakkeløsning, der omfattede andre væsentlige områder. I en fælles pressemeddelelse den 13. juni 2013 fastholdt uddannelsesministeriet i Kiel og Skoleforeningen, at der nu var fundet et beregningsgrundlag, som giver planlægningssikkerhed. SSW gav en optimistisk vurdering af nyordningen: Det fremhævede, at elevtilskuddet herefter ville være gennemskueligt, at delstaten overtager ansvar for elevtransporten og yder tilskud til administration. Desuden opnår Skoleforeningen planlægningssikkerhed.

Ydermere vil det herefter være vanskeligt for en ny regering at røre ved de danske skoler, ikke mindst fordi beregningsgrundlaget herefter er det samme som for de fri skoler. Endelig fastholdt SSW som regeringsparti, at delstaten vinder på aftalen, fordi bindingen til de offentlige pensionsudgifter ikke længere indgår i beregningen. Dette giver regeringen større økonomisk kontrol.

Slesvig-Holstens tilskud til de danske mindretalsskoler 2013-2017 i tusinde euro*

	2013	2014	2015	2016	2017
Elevtaksumetersum **	35.547,5	31.251,8	32.479,7	33.756,6	35.084,7
Investeringer 250 euro pr. elev	0	1.427,5	1.427,5	1.427,5	1.427,5
Hidtidige investeringstilskud	555,3	0	0	0	0
Elevtransporttilskud 200 euro pr. elev	0	1.142,0	1.142,0	1.142,0	1.142,0
Skoleadministrations-tilskud 30 euro pr. elev	0	171,3	171,3	171,3	171,3
I alt	36.685,8	33.437,3	34.665,2	35.942,1	37.270,2
Sum efter udlignings- og overgangsordning	36.685,8	36.835,8	36.985,8	37.135,8	37.270,2

* under forudsætning af et stabilt elevtal på 5.710 elever de pågældende år

**2013 ud fra det tidligere beregningsgrundlag; 2014-2017 ud fra det nye beregningsgrundlag

Resultatet blev således ligestilling med kompromis: SSW gik som regeringsparti i samråd med Skoleforeningen på kompromis på kravet om fuld ligestilling inkl. pensionsudgifter, således som tilskuddet tidligere var blevet beregnet. Skoleforeningen tilsluttede sig kompromisset for at sikre planlægningssikkerhed og samlet set fastholde det numeriske tilskud fra 2013. SSW's gruppeformand Lars Harms vurderede kompromisset i sin tale i landdagens finanslovsdebat den 11. december 2013 således: "De danske skoler får nu igen 100 % af det tilskud, de har krav på som mindretalsskolesystem". I oktober 2014 blev den nye ligestilling tilmed fastholdt i den nye landsforfatning. Der var således blevet fundet en mindelig og langsigtet løsning på skolesagen.

Skolelov med mindretalsforpligtelser

I januar 2014 vedtog landdagen en revideret skolelov for Slesvig-Holsten, som SSW også havde haft indflydelse på. Heri blev der bl.a. indføjet en række konkrete udsagn, der fremhæver det danske, frisiske og sinti/roma-mindretallet. Således blev det bestemt, at skolerne i Slesvig-Holsten skal beskytte og fremme friserens sprog og formidle viden om deres kultur og historie. Desuden skal skolerne fremme forståelsen for hjemstavns betydning, de nationale mindre-

tals og folkegrupperes bidrag til landets mangfoldighed samt respekt for mindretallet af sinti og roma. Desuden skal de pleje det nedertyske sprog. §124 vedrørende de danske mindretalsskoler og tilskud til samme fik en ny indledende bestemmelse: De danske mindretalsskoler sikrer mindretallets kulturelle selvbestemmelse i overensstemmelse med delstatsforfatningens artikel 5. Mens selve skoleloven blev voldsomt kritiseret af oppositionspartierne CDU og FDP, fandt de ingen anledning til kritik af udsagnene vedrørende mindretal.

Mindretalsforpligtelserne blev også forankret i den nye slesvig-holstenske læreruddannelseslov, som blev vedtaget i juli 2014. Heri fremhæves det danske, frisiske og sinti/roma-mindretallenes sprog, historie og kultur samt det nedertyske sprogs betydning for delstaten. Disse forhold skal inddrages i læreruddannelsen som særlig udfordring. Helt nede på læreplansniveau blev frisk og nedertysk i 2014 også fremhævet som et opgaveområde af særlig betydning: de offentlige skoler skal bidrage til at fremme og videreudvikle de to sprog. Derimod nævnes dansk og det danske mindretal ikke.

Retssag om SSW's mandater

Mens skolesagen således hurtigt kunne deeskaleres, var det efter landdagsvalget en anden grundpille i den dansk-tyske mindretalsmodel, som

igen kom i fokus: SSW's fritagelse fra 5 %-spærregrænsen ved landdagsvalg. Angrebet kom fra både konservativ og liberal side. I første omgang var det CDU's spidskandidat og landsformand Jost de Jager, der ikke havde opnået noget mandat ved landdagsvalget og derfor stod uden for landdagen, der kritiserede SSW's kurs. Det var de Jager, der havde lanceret "Dänenampel"-kampagnen i landdagsvalgekampens afsluttende fase, men som måtte sande, at det ikke kunne forhindre et sådant trekløver. Derfor udtalte han, at han ikke havde kendskab til nogen i Slesvig-Holsten, som betvivler det danske mindretals ret til politisk repræsentation og krav på visse særrettigheder; men, tilføjede han, det danske mindretal har nu opsagt en hidtil fremherskende konsensus om, at det koncentrerer sig om sit eget område og varetog disse interesser regionalt og tematisk. Denne påstand var ganske vist uden relation til SSW's hidtidige politiske kurs, men bekræftede de Jager i løsenet: Hvis "Dänenampel" vitterligt etableres, gælder mottoet angreb. Imidlertid ville han ikke rokke ved SSW's fritagelse fra spærregrænsen. Siden trak de Jager sig i begyndelsen af januar 2013 helt ud af det politiske liv. FDP's gruppeformand i landdagen Wolfgang Kubicki affærdigede i første omgang de Jagers udsagn som pjank fra nogle folk, som ikke kunne affinde sig med valgresultatet. Samtidig fremhævede han, at SSW's status er forfatningsmæssigt begrundet.

Junge Union gør indsigelse

Ligesom efter valget i 2005 blev der ikke blot rejst kritik, men også anlagt sag for at få ophævet denne særstatus, som blev aftalt i forbindelse med København-Bonn Erklæringerne i marts 1955. Ligesom i 2005 var det fra konservativ side, at angrebet blev startet. Allerede dengang havde CDU's ungdomsorganisation Junge Union uden effekt i en resolution krævet, at de danske mindretalspartiers fritagelser fra spærregrænsen skulle ophæves, og at der i stedet skulle indrettes en permanent repræsentation ved landdagen for det danske og frisiske mindretal, som kunne skulle høres i spørgsmål af snæver betydning for mindretallene.

Mens CDU efter valget i 2012 gentagne gange udtalte, at SSW's mandater er fuldgyltige, var det igen partiets ungdomsorganisation Junge Union, der tog initiativet. Junge Union i Slesvig-Holsten krævede umiddelbart efter valget, at fritagelsen fra spærregrænsen skulle ophæves og klagede efterfølgende

Plakataktion ved Junge Union i juni 2013 omkring Landdagen i Kiel.

til delstatens forfatningsdomstol over SSW's særstatus. Begrundelsen var, at SSW nu var et parti for hele Slesvig-Holsten og et almindeligt programmatisk regionalparti, som ikke længere havde krav på særregler. Den 10. maj 2012 besluttede Junge Unions Slesvig-Holsten-Råd, at SSW ikke længere var noget dansk mindretalsparti, og at særrettighederne i valgloven for det danske mindretal skulle afskaffes. Siden gjorde fire fremtrædende Junge Union-medlemmer indsigelse ved delstatens nye forfatningsdomstol i Slesvig. I deres argumentation blev de hjulpet på vej af en professor i statskundskab ved Kiels Universitet.

CDU er vægelsindet

CDU's talsmand udtalte derimod, at CDU ikke ville røkke ved SSW's mindretalsstatus og fritagelsen fra spærregrænsen – men tilføjede dernæst, at SSW selv havde afstedkommet den offentlige diskussion grundet partiets ny positionering. Den 24. november 2012 blev netop hovedklageren og formand for Junge Union Frederik Heinz valgt til en af fire næstformænd for CDU i Slesvig-Holsten. Dette fik den tyske avis Die Welt til at spørge, om han dermed skulle belønnes

for sin klage mod valgresultatet, hvilket CDU imidlertid afviste. Det dominerende tysksprogede avis-konglomerat Schleswig-Holsteinischer Zeitungsverlag betegnede derimod debatten i en kommentar som nødvendig og opfordrede til at gøre op med privilegier for mindretal, fordi situationen var blevet en ganske anden, siden fritagelsen blev indført i 1950'erne. Mens offentligheden især havde fokus på Junge Union-medlemmernes indsigelse, argumenterede det liberale FDP's landdagsgruppe med et responsum til delstatens forfatningsdomstol ligeledes for en begrænsning af særreglerne for SSW.

Forhandlinger ved landets forfatningsdomstol

Indsigelserne blev genstand for en række retsmøder ved den slesvig-holstenske forfatningsdomstol, hvor de involverede parter; SSW, landdagen og landsregeringen, fremlagde responsummer og juridiske vurderinger. Såvel landdagen som landsregeringen afviste klagen og fastholdt, at danske mindretalspartiers fritagelse fra spærregrænsen var forfatningskonform. I denne forbindelse henviste de til tidligere afgørelser truffet af forbundsforfatningsdomstolen i lignende sager vedrørende SSW. Den officielt ansvarlige leder af delstatsvalg, "Landeswahlleiterin", afviste ligeledes forsøg på at drage anerkendelse af SSW som dansk mindretalsparti i tvivl.

Paneldebat i Duborg-Skolens festsal om SSW's fritagelse for spærregrænsen med Tobias Loose og Lukas Kilian fra Junge Union og SSW's Martin Lorenzen og Malte de Gral i maj 2013.

SSW afviste i sin med et omfang af 2.000 sider særdeles omfattende og grundigt dokumenterede replik kategorisk klagerne. FDP's landdagsgruppe, som ligeledes havde gjort indsigelse imod valgresultatet, hævdede med udgangspunkt i et responsum udarbejdet af en juridisk professor ved Kiels Universitet (og som bl.a. postulerede, at SSW ikke længere kunne opfattes som dansk mindretalsparti), at SSW kun måtte få tildelt et enkelt mandat. Endelig talte Piratpartiets landdagsgruppe for helt at ophæve 5 %-spærregrænsen, og dermed ville særreglen for SSW samtidig blive afskaffet.

Forfatningsdomstolen bekræfter SSW's status

Den 13. september 2013 afsagde den slesvig-holstenske forfatningsdomstol dom over indsigelserne imod landdagsvalget 2012. Domstolen

afviste indsigelserne som ubegrundede og bekræftede dermed landdagsvalgets gyldighed. Den konstaterede, at SSW er det danske mindretals parti, at 5 %-spærregrænsen i sig selv og danske mindretalspartiers fritagelse fra samme er forfatningskonforme. Begrundelsen for dommen fastholder, at der fremdeles findes et dansk mindretal i Slesvig-Holsten, der manifesterer sig med egne skoler, kulturforening, institutioner, tilbud og en dansksproget avis. SSW er et mindretalsparti, fordi det er fremgået af mindretallet og for nærværende præges af personer i mindretallet samt er præget i programmatisk henseende af mindretallet. At partiet kan vælges af ikke-mindretalsmedlemmer og tager alle politiske emner op er en nødvendighed, som er knyttet til et parti i Tyskland.

Fritagelsen fra spærregrænsen anså forfatningsdomstolen som retfærdiggjort og legitimet ved landsforfatningens artikel 5, der påbyder Slesvig-Holsten at beskytte

mindretallets politiske participation. Denne forpligtelse er desuden knyttet til København-Bonn Erklæringerne fra 1955 og af Europarådets Rammekonvention om beskyttelsen af nationale mindretal fra 1995. Rammekonventionen gælder umiddelbart som forbundslov og skal tilgodeses ved udlægningen af national lov. Fritagelsen er både egnet og påbudt for at sikre det danske mindretals politiske participation. Derfor kan fritagelsen ikke begrænses til blot ét mandat, da det ville være i strid med konceptet om støtte og fremme af mindretallets politiske participation. En begrænsning af fritagelsen til Sydslesvig ville ej heller være egnet for at imødekomme en mindretalsstilling i Slesvig-Holsten som helhed, eftersom landdagen behandler og har ansvar for hele delstaten. Endelig er fastholdelsen af fritagelsen rimelig, fordi mindretallet har en ulempe i den politiske virkelighed, som ganske vist er blevet mildnet af tostemmevalgretten ved landdagsvalg, men ikke har ophævet den.

Dissens fra tre forfatningsdommere

Tre forfatningsdommere udtrykte dissens, idet de anså en fuldstændig fri-

tagelse fra spærregrænsen som forfatningsretlig ikke-retfærdiggjort. De var af den opfattelse, at repræsentationen ved ét mandat imødekommer mindretalsbeskyttelsen, og at spærregrænsen derfor burde gælde ved tildelingen af yderligere mandater. Dette skyldes, at der ved den nuværende ordning foretages en overkompensation ved tildelingen af mandater. Overprivilegeringen, som opstod som følge af indførelsen af tostemmereglen, dækkes ikke (længere) af formålet med mindretalsbeskyttelsen. Når vælgere uden tilhørsforhold til det danske mindretal stemmer på SSW, sker dette ud fra almindelige politiske motiver, og dette må underlægges den almindelige spærregrænse.

Konservative reaktioner

Mens SSW og regeringspartnerne SPD og De Grønne var særdeles tilfredse med afgørelsen, reagerede Junge Union i mods. Deres fire repræsentanter udtalte omgående, at domstolen modsiges sig selv, og at den knappe afgørelse truffet af 4 mod 3 dommere var en kindhest til delstatsregeringen, herunder Anke Spoorendonk. Samtidig kritiserede de domstolens henvisning til København-Bonn Erklæringerne som "eventyrlig", da en forbundsregerings erklæring dermed som noget nyt skulle begrænse elementære demokratiske principper i delstatsforfatningen. CDU's landsformand Reimer Böge og formanden for landdagsgruppen Johannes Callsen roste

Partiformand Flemming Meyer taler på SSW's stemningsfulde landsmøde den 14. september 2013 i Husumhus, dagen efter domsafsigelsen i Slesvig.

derimod, at domstolen enstemmigt havde anerkendt, at 5 %-spærregrensen i sig selv er forfatningskonform. Samtidig forsikrede de, at CDU som hidtil vil måle sig politisk med SSW. Den danske statsminister Helle Thorning-Schmidt hilste domstolens afgørelse velkommen og gav udtryk for et håb om, at der herefter vil kunne skabes ro omkring mindretalspolitikken efter de seneste års oprørte vande.

CDU ønsker tilnærmelse til SSW

På baggrund af mislydene i forbindelse med retssagen ved delstatens forfatningsdomstol

forsøgte den ny CDU-landsformand Reimer Böge i september 2013 en tilnærmelse til SSW. Udløseren var en opfordring fra SSW-landsformand Flemming Meyer, der på SSW's landsmøde i Hulum den 14. september opfordrede CDU og Junge Union til efter

mere end 60 år at acceptere det danske mindretals eksistens og til at affinde sig med, at der findes et dansk mindretal med rettigheder. Böge forsikrede, at CDU og Junge Union aldrig havde draget det danske mindretals eksistens i tvivl og beklagede det synspunkt, som Junge Unions sagfører havde ytret under forhandlingerne ved forfatningsdomstolen. Desuden foreslog han et møde mellem de to partiers landsstyrelser. Böge havde allerede tidligere på året erkendt, at CDU's nedskæringspolitik over for de danske skoler havde været uhensigtsmæssig. Hans kurs blev understreget, da han den 27. september 2013 umisforståeligt tog afstand fra en reso-

lu-

Landdagspræsidenten i Kiel, Klaus Schlie (CDU), sagde et par sætninger på dansk på årsmødepladsen den 28. maj 2014. - Det lovede jeg dig, Mogens Lykketoft, sidste gang, og nu er vel den bedste lejlighed til at vise, at jeg gerne vil holde ord, sagde han på gebrokkent dansk og høstede en del bifald for forsøget.

- At landdagspræsidenten taler dansk, vil jeg anse som officielt bevis på, at det danske mindretal eksisterer, sagde mødeleder Maike Lohse drillende.

Landdagspræsident Klaus Schlie understregede under et møde med mindretalsrepræsentanter på Flensborghus, at SSW's mandater er fuldgældige.

tion, hvori CDU's ungdomsorganisation Junge Union opfordrede til at ophæve SSW's særstatus ved en lovændring.

Den 28. december 2013 udtalte Böge i et interview med Kieler Nachrichten, at det ikke skader Slesvig-Holsten, når børn fra ikke-danske familier går i dansk skole, dermed forbedrer deres sproglige kompetencer og øger chancerne på arbejdsmarkedet. Samtidig fastslog han, at SSW's status er fastlagt, og at CDU ikke vil anfægte denne juridisk, men i stedet vil søge politiske diskussioner. Selv om disse udsagn var positivt ment og skulle understrege forsonligheden over for det danske mindretal, bekræftede hans første udtalelser dog CDU's syn på de danske mindretalsskoler: En stor del af eleverne har ifølge denne opfattelse ingen tilknytning til mindretallet. I foråret 2014 sendte CDU flere positive signaler til SSW og det danske mindretal. Det skete, da landdagens præsident Klaus Schlie (CDU) under et møde med SSF og SSW den 26. marts i Flensborg udtalte, at han anerkender SSW og

mindretallet, og at de fleste CDU-medlemmer bakker op om Böges kurs. Schlie understregede, at SSW's mandater er fuldgældige. Han påpegede, at CDU i forbindelse med vedtagelsen af finansloven for 2014 stemte for at reetablere 100 % i tilskud til de danske skoler. Samtidig fremhævede han, at CDU og SSW er på talefod omkring revideringen af landsforfatningen, hvor det fra SSW's side ønskes, at de danske skolars ligestilling skal forankres i delstatens forfatning.

SSW nedtoner den holstenske profil

På baggrund af delstatsforfatningsdomstolens dom nedsatte SSW's landsstyrelse en arbejdsgruppe, som skulle fremkomme med anbefalinger som konsekvens af dommen. Dens arbejde førte til, at landsstyrelsen den 15. januar 2014 vedtog en række principper, som skulle fremhæve partiets mindretalskarakter og forankring i Sydslesvig. Det skulle dels ske ved at gøre det mere eksplicit i optagelsesblanketter, at SSW er det danske og national-frisiske mindretals parti, og at medlemmerne skal identificere sig med partiets mindretalspolitiske mål; dels skulle valgaktiviteterne nedtones i Holsten, mens lokalafdelinger ikke vil kunne oprettes syd for Ejderen. Den nye kurs med hensyn til Holsten blev den 29. april 2014 tiltrådt af SSW's hovedudvalg. Dermed fremhævede SSW sin karakter og profil som mindretalsparti.

Mindretalsskoler i landsforfatningen

I april 2013 nedsatte landdagen et særligt udvalg, som skulle fremkomme med forslag til en revision af den slesvig-holstenske landsforfatning fra 1990. Den fremlagde sin beretning i juli 2014. Heri lykkedes det for SSW-forhandleren Lars Harms at få forankret ligestillingen af de danske mindretalsskoler og forpligtelsen til frisiskundervisning i forslaget til en ny forfatning: I den fremtidige artikel 12 om skolevæsenet fastslår stk. 5 vedr. de danske skoler: ”Det nationale danske mindretals skoler sikrer skoleundervisningen for dets medlemmer inden for lovgivningens rammer. Landets finansiering af skolerne sker i et omfang, der svarer til finansieringen af de offentlige skoler.” I det ny stk. 7 fastholdes det, at landet beskytter og støtter frisiskundervisning og undervisning i nedertysk på offentlige skoler. Alle partier bakkede i udvalgsarbejdet op om disse ny formuleringer. Dermed viste CDU også i denne sammenhæng ønsket om og viljen til at rette op på mislydene fra krisen i 2010-12. Det tydelige mindretalspolitiske signal blev fremhævet på et fælles møde mellem CDU’s og SSW’s spidser i juni 2014. Dette kunne ses som reset i CDU’s mindretalspolitik og et ønske om at genskabe konsensus.

De nye afsnit i forfatningen forankrer det danske mindretals skolevæsen og forpligter dermed del-

staten til at sikre mindretalsskolernes eksistens. Samtidig gives der en særlig anerkendelse af de danske mindretalsskoler.

I bemærkningerne til udvalgsberetningen defineres de danske mindretalsskoler konkret som skoler med dansk som undervisningssprog på modersmålsniveau og med en pædagogisk målsætning, der er knyttet til dansk sprog og kultur. Skolerne skal omsætte danskheden, som mindretallets medlemmer identificerer sig med, i undervisningen og i skolelivet. Tilskuddet skal ydes ”i et omfang, der svarer til”, men ikke ”på samme niveau” som de offentlige skoler, fordi pensionsudgifter ikke er de samme som for offentlige skolars vedkommende. Det betyder konkret, at ligestillingen med forbehold på skoletilskudsområdet omsættes i landsforfatningen.

Den reviderede landsforfatning blev vedtaget den 8. oktober 2014.

Midtvejsstatus: Lyse tider for mindretallene

Midtvejs i valgperioden gjorde den slesvig-holstenske trekløverregering status i landdagen den 12. november 2014. Mens ministerpræsidenten og regeringspartiernes talsmænd fremhævede succes og perspektiver, var oppositionspartierne overvejende negative i deres vurdering. På SSW’s vegne tegnede gruppeformand Lars

*Landdags-
gruppens
midtvejsstatus
dokumenterer de
store mindretals-
politiske for-
bedringer, man
har opnået som
regeringsparti.*

Harms et positivt billede af regeringens tiltag og resultater inden for en lang række satsningsområder såsom uddannelse, offentlige investeringer, infrastruktur, turisme, økonomi og erhvervs politik. Som særligt fokus fremhævede han mindretalspolitikken som SSW's hovedtema. Her fremhævede han, at forgængerregeringens nedskæringer var blevet omgjort, at uligebehandling af de danske skoleelever var blevet ophævet, og at de danske skolars betydning som "offentlige skoler for det danske mindretal" var blevet nedfældet i den nye delstatsforfatning: Ved tilskudsberegningen til de danske skoler tages der afsæt i de offentlige skoler, fordi disse ligesom de danske skole er et nødvendigt tilbud, for uden de danske skoler skulle delstaten tilvejebringe et tilsvarende

tilbud for det danske mindretal. Tilskudsgrundlaget betegnede han som gennemskueligt. Personaleudgifterne beregnes på en ny måde, og Skoleforeningen er blevet ligestillet med hensyn til tilskud til elevtransport fra delstatens side. Dertil kommer ligestilling med hensyn til investerings- og administrationsudgifter. Dette løser mange årtiers problemer – og alt dette er sket i fællig med Skoleforeningen. Desuden er de kulturelle tilskud til det danske mindretal blevet øget. Tilsvarende gælder det frisiske mindretal, hvor den tidligere regering's nedskæringer er blevet ophævet, og der er indgået en resultataftale med Nordfriisk Instituut for at styrke det frisiske sprog- og kulturarbejde. Frem til 2017 øges delstatens tilskud fra 200.000 til 440.000 euro, hvilket er et kvantespring for friserne. Samtidig konsolideres "Friesenstiftung" (fonden for friserne) med et årligt tilskud på 300.000 euro, og sinti/roma-mindretallet får samme beløb til socialrådgivning.

Harms fremhævede tillige delstatens sprogpolitik, som skal føre til større synlighed: Der er brug for flersproget skiltning, sprogkurser og skoleundervisning for alle hjemmehørende sprog. Desuden bør det være muligt for det danske mindretal at gøre brug af dansk over for forvaltningen i Sydslesvig. Også for frisk gælder, at der 10 år efter vedtagelsen af friskloven i 2004 er grund til at evaluere med henblik på forbedringer. Flersprogethed gælder også i for-

bindelse med tildelingen af licenser til nye lokalradioer. Han konkluderede, at mindretalspolitik aldrig vil være slut, men er en vedholdende proces. Næste trin er en ny sprogpolitik for landet. Set med SSW's øjne ligger der således lyse tider forude for de nationale mindretal i Slesvig-Holsten med hensyn til status, finansiering, synlighed og mulighed for at varetage sprogrettigheder. Dermed markerede SSW med de opnåede resultater endnu engang eftertrykkeligt, at det netop er et mindretalsparti.

Europapolitik – European Free Alliance – det grænseoverskridende samarbejde

SSW opstiller ikke til EU-parlamentet, selv om det som mindretalsparti også ville være fritaget fra spærregrænsen i Tyskland. Ikke desto mindre er EU en kendsgerning, som også SSW må forholde sig til. I 1980'erne og 1990'erne genspejlede SSW danskernes brogede og splittede holdning til den europæiske integrationsproces, der rummede både fortalere og modstandere mod en dybere integration. Karl Otto Meyer markerede sig også i Danmark som afgjort EF/EU-modstander og kæmpede aktivt imod etableringen af en euroregion i det dansk-tyske grænseland. Siden årtusindeskiftet er vægten dog blevet mere integrationsvenlig.

European Free Alliance

SSW kan i dag se mange muligheder for bl.a. at bruge EU til at fremme mindretalsanliggender i fælleskab med andre mindretal, som findes i betydeligt tal i alle EU-lande, især i de nye medlemslande i Central- og Østeuropa. Det var også grunden til, at SSW i 2008 valgte i første omgang som observatør at tilslutte sig European Free Alliance, der er et forbund af europæiske mindretals- og regionalpartier. Beslutningen var omstridt, eftersom EFA er en bred sammenslutning der også rummer separatistiske partier som Scottish National Party. En afgørende grund for tilslutningen var dog den direkte adgang til Europaparlamentet gennem EFA-partier, der har opnået valg dertil. På landsmødet i oktober 2009 besluttede SSW at blive fuldgældigt medlem af EFA fra 2010. Desuden deltager SSW i de årlige kongresser, som afholdes af den europæiske mindretalsunion FUEN.

Regional europapolitik

SSW's europapolitik er både europæisk og regional. I regionen var SSW og dets tysk-nord-slesvigske søsterparti Slesvigsk Parti de bærende politiske aktører i den i 2011 nedlagte regionalforsamling for euroregionen Region Sønderjylland-Schleswig. På kommunalt plan er SSW's politikere fortalere for et tættere samarbejde over grænsen og fungerer ofte som brobyggere. Dette

gælder ikke mindst SSW's flensborgske overborgmester Simon Faber, der, ofte i tæt samspil med Sønderborgs tyske byrådsmedlem Stephan Kleinschmidt, er fortaler for samarbejdet i den såkaldte Grænsetrekant Aabenraa-Sønderborg-Flensborg. Her bliver samarbejdet imidlertid delvis vanskeliggjort af en indbyrdes sønderjysk konkurrence om placeringer af sygehus og uddannelser. SSW støttede også fuldt ud projektet Kulturhovedstad Sønderborg 2017. Her var Stephan Kleinschmidt drivkraften til Sønderborgs ansøgning, der blev anlagt som grænseoverskridende projekt. I sidste ende tabte Sønderborg til Århus, men juryens afgørelse var efter sigende meget tæt.

Grænseoverskridende mærkesager

Den grænseoverskridende infrastruktur er også en af SSW's mærkesager. SSW's krav om en grænseoverskridende transport- og infrastrukturkommission blev indfriet i 2011 med nedsættelsen af den dansk-tyske trafikkommission, hidtil dog uden konkrete resultater. Derimod gjorde en togafsporing ved Vojens i november 2012, som spærrede jernbaneforbindelsen i 17 dage, samt spærringen af motorvejsbroen over Kieler Kanalen for tunge lastbiler i juli-novem-

ber 2013 politikerne nord og syd for grænsen bevidste om, at infrastrukturen er et grænseoverskridende anliggende af stor betydning for hele regionen. Mens Danmark er gået i gang med at udbygge jernbanen i Sønderjylland til dobbeltspor, er der endnu ingen afklaring på tysk side, hvordan flaskehalsen ved Rendsborg skal erstattes frem til 2025, når den nuværende motorvejsbro formentlig ikke længere vil kunne holde til belastningen. Tilsvarende er den fortsatte udbygning af den tværgående motorvej A20, som forløber gennem Holsten og skal tilsluttes den centrale trafikåre A7 af stor betydning for begge sider af grænsen. Her vises SSW's begrænsninger som regionalparti: det kan kræve kommissioner og handling, men beslutningskompetencen ligger andre steder.

"Minority safe pack"

SSW støttede også mindretalsorganisationen FUEN's (den føderalistiske union af europæiske mindretal med sæde i Flensborg) initiativ iværksat i 2011 for at sikre mindretalsrettigheder i den Europæiske Union. Formålet var som borgerinitiativ i henhold til Lissabon-traktaten at indsamle en million underskrifter i EU-landene med henblik på, at EU styrker nationale og sproglige mindretals rettigheder og status. SSW's minister Anke Spoorendonk var et af medlemmerne af den borgerkomité, der fremsendte initiativet til Bruxelles. Initiativet blev imidlertid den 13.

Kulturminister Anke Spoorendonk på Flensborg Søfartsmuseum den 10. april 2013, hvor den historisk-kulturelle, regionalt dansk-tyske samarbejdsaftale omkring Kulturregionen Sønderjylland-Schleswig blev underskrevet.

september 2013 afvist af EU-kommissionen, da den hævdede, at mindretalsspørgsmål ikke er omfattet af EU-traktaterne, selv om mindretalsrettigheder faktisk fremhæves i Lissabon-traktatens borgerrettighedskapitel. Derfor anlagde medlemmerne af initiativgruppen støttet af bl.a. Anke Spoorendonk i december 2013 sag mod EU-kommissionen ved EU-domstolen i Luxembourg. I landdagen stillede SSW sammen med SPD og De Grønne i september 2013 et andragende om, at landsregeringen på europæisk niveau støtter FUEN's initiativ. Dette tilsluttede landdagen sig i enighed bortset fra en enkelt modstemme på sit møde den 26. september 2013.

SSW er desuden i tæt dialog med det Europæiske Center for Mindretalsspørgsmål (ECMI) i Flensborg og følger dets arbejde med mindretalskonflikter i Europa tæt. På denne måde er SSW i løbet af de seneste 10 år blevet sig stadig mere bevidst om den europæiske dimensions betydning for mindretalsspørgsmål. Mens SSW i Karl Otto Meyers periode fremstod som særdeles EF/EU-skeptisk, selv om der fandtes andre holdninger i mindretallet, har SSW i dag et andet, betydeligt mere positivt syn på Europa.

Jubilæumsåret 2014

I 2014 blev 150året for den dansk-tyske krig i 1864, som førte til, at Slesvig og Holsten siden

blev en del af Tyskland, markeret med en lang række grænseoverskridende projekter og begivenheder. Det danske mindretal var aktivt involveret i mange programpunkter. Anke Spoorendonk som justits-, kultur- og europaminister deltog i en række begivenheder, herunder som officiel slesvig-holstensk repræsentant samt med ministerpræsident Albig i mindehøjtideligheden på Dybbøl Banke den 18. april, hvor bl.a. Dronning Margrethe II. og statsminister Helle Thorning-Schmidt deltog. Albig fremhævede i denne sammenhæng Spoorendonks tilstedeværelse på tysk side og det tyske mindretals deltagelse i Region Syddanmarks delegation som udtryk for venskabet mellem dansk og tysk: I dag vokser Danmark og Slesvig-Holsten hinanden vedvarende i møde, på en ny måde uden at smelte sammen – fra ven-fjende-modsætningen er forholdet igen nået frem til et dansk-tysk fællesskab.

Den særlige symbolik, der lå i, at en dansk minister 150 år efter krigen repræsenterede Slesvig-Holsten som officiel gæst, kunne tolkes som endnu et udtryk for den lange udvikling fra konflikt til ønsket om symbiotisk sameksistens, som overordnet set har præget udviklingen i forholdet mellem det danske mindretal og flertal, mellem dansk og tysk, Danmark og Tyskland.

Ilse-Johanna Christiansen og Anke Joldrichsen viste de frisiske farver på valgaftenen den 6. maj 2012 i Landdagen i Kiel.

Friserne i SSW

SSW er ikke kun det danske mindretals politiske repræsentant, men repræsenterer også en del af friserne i landsdelen. Den frisiske folkegruppe er siden 1920'erne delt i de såkaldte tyske friser og de nationale friser. De tyske friser ser sig selv som en stamme af det tyske folk, mens de nationale friser på grund af deres eget sprog og kultur ser sig selv som et selvstændigt folk og dermed som et nationalt mindretal i Tyskland. I Weimar-republikken deltog de nationale friser med en Liste Friesland ved de politiske valg. Det lykkedes dengang at vælge formanden for den

Frisisk-slesvigske Forening, Johannes Oldsen, ind i Sydtønder kreds dag i 1925. Han blev siddende indtil 1933 og var det eneste kredsmedlem, der modsatte sig nazisternes ensretning og den faktiske opløsning af kredsdagen i 1933.

1945: også friserne vil til Danmark

Efter 1945 gik også de nationale friser en tid lang ind for Sydslesvigs tilslutning til Danmark. Ikke fordi de ville være danskere; men de fandt, at den frisiske kultur og det frisiske folk kun kunne overleve i det frisindede danske demokrati. Johannes Oldsen, de nationale frisers leder, sendte kort efter kapitulationen et brev til samlingsregeringens udenrigsminister Christmas Møller, hvori han udtrykte sine forhåbninger om, at også Nordfrisland ville blive tilsluttet Danmark. Den danske bevægelses og frisers fælles mål, nemlig Sydslesvigs tilslutning til Danmark, førte til et tæt politisk samarbejde mellem de dansksindede og friserne i efterkrigstiden.

Bevarelse af hjemstavns særpræg og en højere prioritering af den nære hjemstavns interesser var hovedmotiv for frisers medvirken i SSW.

Tosproget skilt i Nordfrisland

Ledende nationale frisere øvede især i det første årti efter 1945 en vigtig indflydelse på den hjemstavnsprægede linje i SSW. Halvdelen af medlemmerne i SSW's første landsstyrelse var således frisere: ud over Johannes Oldsen var det Carsten Boysen og Berthold Bahnsen. Sidstnævnte repræsenterede desuden SSW i landdagen fra 1947 til sin død i 1971. Ved landdagsvalget i 2000 blev med valget af Lars Harms igen en national friser indvalgt i landdagen som SSW-repræsentant. Han blev gruppeformand efter landdagsvalget i 2012, da SSW gik med i koalitionsregeringen sammen med SPD og De Grønne.

SSW - også friseres advokat

SSW er således også i dag de nationale friseres politiske repræsentant. SSW har f. eks. gjort en stor indsats for oprettelsen og bevarelsen af det nordfrisisk institut i Bredsted og for professoratet i frisisk ved Flensborgs universitet. Den første landdagsdebat om det frisiske sprogs vilkår i 1987 blev foranlediget af SSW, og det samme gælder oprettelsen af et udvalg for frisiske spørgsmål. SSW sørgede tillige for, at den frisiske folkegruppe udtrykkeligt blev nævnt i delstatsforfatningens nye mindretalsartikel fra 1990. På kredsplan støtter SSW bestræbelserne for en mere tydelig markering af flersprogetheden i Nordfrisland. Fra 1997 blev det muligt at opsætte tosprogede byskilte på tysk og frisisk.

Traditionen følges af Lars Harms, der siden 2000 repræsenterer SSW i Landdagen, fra 2012 som gruppeformand.

Frisisklov

I december 2004 vedtog den slesvigholstenske landdag en særlig lov til fremme af frisisk sprog og kultur i offentligheden, som SSW havde taget initiativ til. Dette skete under henvisning til landsforfatningen, men også til Europarådets mindretalsaftaler. Det førte bl.a. i 2005 til opsættelsen af tosprogede skilte på tysk og frisisk på perronerne i Nordfrisland. Selve loven blev endog offentliggjort på tysk og frisisk.

Johannes Oldsen (venstre) og Berthold Bahnsen var to af de fremtrædende nationale frisere i SSW.

Tiltag til gavn for friserne

I forbindelse med regeringsdannelsen i 2012 blev der også lagt vægt på at forbedre friserens vilkår. Således lovede de tre regeringspartier at øge mulighederne for at lære frisisk i børnehaver og skoler i Nordfrisland og på Helgoland. Desuden lovede de at støtte udarbejdelsen af frisisksproget undervisningsmateriale. Tilskuddene til Nordfriisk Instituut blev hævet efter mange år med nulvækst. Desuden blev delstatens forpligtelse til at støtte og fremme frisisk sprog og kultur optaget i den nye skolelov, som blev vedtaget i januar 2014. Samtidig blev det fastholdt, at de offentlige skoler skal formidle viden om friserens kultur og deres historie. Forankringen af undervisning i frisisk og om frisisk kultur blev også omsat i den nye læreruddannelseslov fra juli 2014, læreplaner for klassetrinnene 5-13 fra sensommeren 2014 samt i forslaget til en ny landsforfatning, som blev fremlagt i juli 2014 og vedtaget i oktober 2014. Dette skyldtes frem for alle SSW's indsats, hvor friseren Lars Harms som formand for landdagsgruppen har spillet en afgørende rolle i forhandlingerne.

Efter at SSW indgik i regeringssamarbejdet i Kiel, er tilskuddene til de tre anerkendte nationale mindretal i Slesvig-Holsten steget. Ligestillingen på skoleområdet for de danske mindretalsskoler slog igennem i 2013, mens nedskæringerne i tilskud til kulturelle mindretalsaktiviteter blev ophævet. Tilskuddene til de frisiske kulturelle aktiviteter fik et markant løft, som overvejende skyldes større tilskud til Nordfriisk Instituuts virke. Tabellen viser, at SSW's deltagelse i delstatsregeringen har gjort en afgørende positiv forskel for mindretallene på tilskudsområdet. I opstillingen mangler tilskud til de danske børnehaver i Sydslesvig samt kommunale og kredstilskud til mindretalsaktiviteter. I 2013 lå det samlede tilskud fra tysk side til Dansk Skoleforening for Sydslesvig på 44 mio. euro. Det svarede til 42,6 % af Skoleforeningens samlede driftsvolumen på 103,4 mio. euro. I tidsrummet 2006-2013 steg det samlede tyske tilskud til Skoleforeningens aktiviteter fra 32,69 til 44 mio. euro.

Tilskud fra Slesvig-Holsten til mindretalsorganisationer 2010-2015 i euro

	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Danske kulturelle aktiviteter	679.400	554.400	552.200	632.000	701.600	704.300
Danske skoler	32.251.600	28.056.100	27.942.300	36.100.400	37.595.800	37.750.000
Friske kulturelle aktiviteter	298.600	257.900	257.900	448.600	508.600	428.600**
Frisisk-undervisning	162.964	155.556	151.853	151.853	164.816	***
Sinti & roma-aktiviteter	198.400	195.500	195.500	198.400	198.400	234.400
FUEV	20.000	20.000	20.000	20.000	26.000	20.000
Mindretallenes Hus	0	0	0	0	75.000	94.500
JEV	0	0	0	10.000	4.000	10.000
SSW-Ungdom	470	470	470	470	470	3.176
I alt	33.611.434	29.239.926	29.120.223	37.561.723	39.274.686	39.244.976

* Budgetterede beløb.

** Heri mangler et tilskud til Friisk Stifting, som i 2013 og 2014 var på 150.000 euro årligt. Det endelige beløb skal lægges til oversigten. I november 2014 blev det oplyst, at fonden fremover støttes med 300.000 euro årligt i tilskud fra lottoindtægter.

*** Beløbet er ukendt, men skal lægges til oversigten.

SSW's symbol siden 1970'erne er påskeblomsten, sammen med mottoet "det kan du stole på".

og dennes konflikter og problemer, ligesom de genspejler SSW's politiske udvikling gennem over 50 år.

1948: Håbet på en ,genfor- ening' med Danmark

Det første program fra juni 1948 blev faktisk skrevet, før partiet var oprettet, fordi der skulle afleveres et parti-program sammen med andragendet om licens. Programmet er udtryk for specielle vilkår: bevægelsens egentlige mål var Sydslesvigs tilslutning til Danmark. Dette måtte imidlertid ikke stå i programmet. Derfor fik det karakter af et hjemstavnsprogram. Forordet betegnede SSW som et hjemstavnsforbund, der repræsenterede alle befolkningskredse. Første programpunkt var adskillelsen af

Sydslesvig fra Holsten gennem oprettelsen af et forbundsland Sydslesvig. De andre programpunkter hang umiddelbart sammen med forholdene i Tyskland efter krigen. De handlede om opbygningen af et demokratisk samfund, om økonomisk genopbygning og om en besindelse på hjemstavnen. Enhver centralisme blev afvist. Det ,danske' kom til udtryk i kravet om ligeberettigelse af Sydslesvigs tre kulturer (dansk, frisisk, tysk). Anvendelsen af selvbestemmelsesretten, den danske bevægelses hovedkrav, blev

SSW's politiske udvikling: Programmer og princippapirer

I februar 1999 vedtog et ekstraordinært landsmøde SSW's fjerde partiprogram. Alle SSW's hidtil fire programmer siden 1948 er fælles om, at SSW er forankret i Sydslesvigs dansksindede og frisisksindede befolkning, og at SSW knytter sig til den danske samfundsmodel. Samtidig er de dog tillige hver for sig præget af deres samtid

SSW's første program
fra 1948 var et
hjemstavnsprogram.

Til landdagsvalget i 1950
og til kommunalvalget i
1951 dominerede flygt-
ningeproblemet SSW's
valgkamp. SSW's forsøg
på ad denne vej at samle
alle hjemmehørende Syd-
slesvigere var imidlertid
forgæves.

Klare Fronten

Die Heimatvertriebenen haben sich
zusammengeschlossen im **BHE**

Die Südschleswiger vereinen sich
im **SSW**

Einheimische wählt **SSW**
für die Heimat!

www.ssw.dk

Programm des Südschleswigschen Wählerverbandes

Der Südschleswigsche Wählerverband ist ein Heimatverband, in dem alle Bevölkerungskreise vertreten sind. Der Verband setzt sich für Frieden und Freiheit und für die schleswigsche Heimat ein.

Eine wahre Demokratie hängt von der Charakterbildung der Bürger ab. Ein jeder muß lernen, Verständnis und Toleranz zu üben. Er muß verstehen, daß mit freiheitlichen Rechten auch Pflichten und Verantwortlichkeit verbunden sind.

Hand in Hand mit der Charakterbildung muß eine Gesundung des täglichen Lebens auf kulturellem und wirtschaftlichem Gebiet erstrebt werden.

Nur dadurch kann man erhoffen, daß die Menschen besser und glücklicher werden.

Diese allgemeinen Grundsätze müssen auch in unserer schleswigschen Heimat gelten. Neben dieser allgemeinen Zielsetzung muß beachtet werden, daß die Entwicklung und Lage Südschleswigs diesem Gebiete eine besondere Eigenart und Aufgabe gegeben haben.

Wir Schleswiger haben das Recht und die Pflicht, unseren Kindern ein menschenwürdiges Leben zu sichern und sie der Eigenart des Landes entsprechend zu erziehen.

Es ist ein Gebot der Zeit, daß wir Schleswiger uns zusammenfinden, um unsere Heimat einer besseren Zukunft entgegenzuführen.

Daher ist das folgende Programm aufgestellt worden:

1. Um die Eigenart unserer Heimat zu bewahren, um den Südschleswigern die Möglichkeit zu geben, ihr Land wieder aufzubauen und zu verwalten, muß Südschleswig von Holstein getrennt und ein besonderes Land Südschleswig mit eigenem Landtage innerhalb der britischen Besatzungszone errichtet werden.
2. Der einzelne Bürger im Lande muß frei sein. Die Freiheitsrechte umfassen Redefreiheit, Pressefreiheit, Versammlungsfreiheit, Vereinsfreiheit und Religionsfreiheit.

Alle Bürger haben gleiche Rechte und gleiche Pflichten ohne Unterscheidung des Geschlechts, der Rasse, der nationalen Gesinnung oder der Religion. Die Gedanken der Massenlenkung und des blinden Gehorsams müssen energisch bekämpft werden.

3. Im Justizwesen muß besonders gewährleistet werden: Unabhängigkeit des Richterstandes und der Rechtsprechung, vor allem seitens der Verwaltung.

Verwendung von Laienrichtern der Tradition des Landes entsprechend. Haussuchung nur auf richterliche Anordnung.

Vorführung jedes Festgenommenen vor den Richter innerhalb 24 Stunden.

4. Bei jeder Wahl muß Gleichheit und Geheimhaltung gesichert sein. In den Vertretungen muß bei der Wahlordnung auch auf die berechtigten Interessen kleiner Gruppen Rücksicht genommen werden.

Der Südschleswigsche Wählerverband (SSW) ist die politischer Vertretung der dänischen und national-friesischen Bevölkerung im Landesteil Schleswig.

Die volkliche, kulturelle und politische Eigenständigkeit dieser Bevölkerung ist in der Geschichte Schleswigs begründet. Die rechtlichen Grundlagen für ihre Arbeit sind das Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland, die Bonner Erklärung von 1955 und das im Völkerrecht verankerte Prinzip des Selbstbestimmungsrechtes.

Der SSW bekennt sich zur Verwirklichung einer demokratischen Lebens- und Gesellschaftsform nach nordischem Vorbild. Hierin sieht er eine dauerhafte Garantie für Frieden, Freiheit, Gerechtigkeit und Wohlstand. Er

wendet sich gegen jede Art von Totalitarismus und Zwang. Die Wahrung der Belange der dänischen und national-friesischen Südschleswiger ist nur in einer lebendigen Demokratie auf der Grundlage von Verständnis und Toleranz gewährleistet.

Im Bewußtsein staatsbürgerlicher Mitverantwortung will der SSW an der Gestaltung des Landes konstruktiv mitarbeiten. Ziel seiner Bestrebungen ist es, entsprechend der Eigenart des Grenzlandes den Bewohnern dieses Landesteils ein freies und glückliches Leben in ihrer Heimat zu sichern.

Der SSW bekennt sich zu einer europäischen Zusammenarbeit und ist bereit, für die Verständigung zwischen den Völkern zu arbeiten.

1966: SSW indstiller sig på realiteterne

Selvom programmet fra 1948 var møntet på efterkrigstidens specielle forhold, varede det til midten af 1960'erne, før programmet blev revideret. SSW havde svært ved at indstille sig på realiteterne. Partiet blev aldrig til det hjemstavnsforbund af hele eller dog det overvældende flertal af den hjemmehørende befolkning, som man havde drømt om. Derimod blev det snart til et mindretalsparti for den danske og den national-frisiske del af befolkningen. Disse ændrede realiteter tog det i januar 1966 vedtagne program til sidst højde for.

1966-programmet var bevidst formuleret som et rammepro-

gram. Det formulerede almene ideer om det samfund, SSW ville arbejde for i stedet for konkrete politiske mål. I forordet blev SSW betegnet som politisk repræsentant for den dansksindede og for den national-frisiske befolkning i Sydslesvig. Hjemstavnsforbundet, der ville repræsentere alle dele af befolkningen, var blevet til et mindretalsparti. SSW tilstræbte virkeliggørelse af en demokratisk livs- og samfundsform efter nordisk

I 1966 blev SSW også i partiets program til et mindretalsparti for det danske mindretal og de nationale frisere.

SSW-valgkamp i Flensborg

kun nævnt mellem linjerne: Sydslesvigs nutid og fremtid skulle afgøres efter den sydslesvigske befolknings vilje. Dette var især møntet på de talrige flygtninge i landsdelen: de skulle i hvert fald ikke bestemme over Sydslesvigs nutid og fremtid. Tilmed krævede programmet en omplacering af flygtningene, da det ellers var udelukket at forbedre de menneskelige, sociale og økonomiske forhold i landsdelen.

forbillede som garant for fred, frihed, retfærdighed og velfærd. En genforening af Sydslesvig med Danmark optrådte ikke mere i programmet, end ikke gemt mellem linjerne. SSW ville i stedet konstruktivt medvirke ved landets (Slesvig-Holstens) udvikling. Derudover krævede programmet et åbent, tolerant samfund og mindretalsbeskyttelse. Konkret blev der krævet initiativer til økonomisk støtte for Sydslesvig og til udvidelse af velfærdsstaten efter nordisk forbillede. SSW havde indrettet sig efter de statspolitiske realiteter. Det politiske arbejde i de følgende år tog udgangspunkt i den politiske konsensus i Danmark. Danske samfundsprincipper skulle så vidt som muligt overføres til Slesvig-Holsten. 1966-programmet skulle, så vidt det stod til formanden Karl Otto Meyer, forvandle SSW's tilbagegang ved valgene til ny fremgang.

1981: Miljøets og samfundets udformning

I 1981 gjorde SSW et skridt hen imod at blive et „program-parti“. Rammeprogrammet fra 1981 havde et omfang der var 2-3 gange så stort som 1966-programmet. Det indeholdt talrige konkrete politiske mål og gjorde det muligt at indordne SSW i det tyske parti-spektrum. Ikke desto mindre stod 1981-programmet i traditionen fra 1966-programmet. I forordet blev SSW stadigvæk betegnet som Sydslesvigs danske og national-frisiske befolknings politiske repræsen-

tant. Samfundspolitiske mål var stadigvæk en demokratisk livs- og samfundsform efter nordisk forbillede som garant for fred, frihed, retfærdighed, menneskeværdighed og social sikkerhed. Enhver stats- eller systemideologi blev afvist af SSW.

Gennem praktiske og saglige forslag ville SSW virke for den stadige videreudvikling af demokratiske livsformer.

Efter forordet blev der imidlertid i højere grad end i 1966 formuleret konkrete politiske mål: SSW udtalte sig imod ekstremistforordningen („ingen måtte nægtes adgang til offentlige embeder på grund af sin [politiske] overbevisning“), og det krævede at staten førte en aktiv fredspolitik, der skulle føre til nedrustning og afkald på atom-, biologiske og kemiske våben. Afsnit om turisme, energi og miljø indeholdt „grønne“ punkter så som et klart nej til a-kraft, så længe der var sikkerhedsproblemer og affaldsproblemet ikke var løst, en prioritering af miljøbeskyttelse og

Beskyttelse af miljøet og nej til a-kraft var afgørende punkter i 1981-programmet

Der Südschleswigsche Wählerverband ist die politische Vertretung der dänischen und national-friesischen Bevölkerung im Landesteil Schleswig.

Die nationale, kulturelle und politische Eigenständigkeit dieser Bevölkerung, sowie das Recht auf Selbstbestimmung sind in der Geschichte Schleswigs begründet. Das Grundgesetz, die Bonner Erklärung, die Landesverfassung und das Völkerrecht bilden die rechtlichen Grundlagen für ihr Leben und Wirken.

Nur in einer lebendigen Demokratie, in gegenseitiger Achtung und Toleranz, mit dem Willen zur Verständigung, ist das friedliche Nebeneinander zwischen Mehrheiten und Minderheiten gesichert.

Der SSW wirkt für eine demokratische Lebens- und Gesellschaftsform nach nordischem Vorbild. Sie bildet die dauerhafte Garantie für Frieden, Freiheit, Gerechtigkeit, Menschenwürde und soziale Sicherheit. Sie verhindert totalitäre Macht und Gewalt.

Im Bewußtsein staatsbürgerlicher Mitverantwortung will der SSW an der Meinungsbildung und Entwicklung im Lande konstruktiv mitarbeiten. Ziel seines Wirkens ist es, entsprechend der Eigenart des Grenzlandes den Menschen dieses Landesteils ein freies und friedliches Leben zu sichern.

Der SSW will mitwirken an der Verständigung zwischen den Völkern und an der Zusammenarbeit in ganz Europa. SSW-Politik ist frei und unabhängig. SSW-Politik beruht nicht auf Staats- und Systemideologien, sondern will der ständigen Fortentwicklung demokratischer Lebensformen durch praktische und sachbezogene Vorschläge dienen.

Aus diesem Selbstverständnis und mit dieser Zielsetzung bestimmt der SSW die Leitgedanken für sein Mitwirken am politischen Geschehen.

en afvisning af storprojekter i turistbranchen. Afsnittene om erhvervslivet og „et humant samfund“ var af socialdemokratisk karakter med deres krav om retten til en arbejdsplads med rimelig løn, statens pligt til indgreb og kontrol i tilfælde af forstyrrelser af den samfundsøkonomiske ligevægt samt kravet om at virkeliggøre ligestilling og lige muligheder for alle. Der blev krævet en udvidelse af velfærdsstaten og retten til en „sund bolig“ uanset indkomst. På nær kravet om fremme af middelstanden findes

der ingen udpræget „borgerlige“ politiske mål i programmet. Med 1981-programmet blev SSW til et velkomment alternativ for folk på den tyske venstrefløj. Programmatisk kom SSW et skridt nærmere til at blive et normalt politisk parti.

1999: Det næste årtusinds udfordringer

Udviklingen hen imod et fuldgældigt programparti fortsatte i 1999-programmet. „SSW - landodelens advokat siden 1948“ lyder overskriften. „SSW er siden 1948 den politiske repræsentant for det danske mindretal og de nationale frisere i Sydslesvig. SSW medvirker konstruktivt

BÜRGER UND STAAT

Der Staat dient dem Menschen. Das Volk bestimmt alles staatliche Handeln durch die Gesetzgebung in seinen gewählten Vertretungen auf allen Ebenen, sowie durch die Ausgestaltung und die Kontrolle von Regierung und Verwaltung. Wesentliche Grundlage aktiver Bürgermitbestimmung ist der föderative Aufbau der staatlichen Verfassung. Durch das Verhältniswahlssystem wird das Mitwirkungsrecht politischer Minderheiten gewährleistet. Die besonderen Belange nationaler Volksteile sind sicherzustellen. Ausländischen Bürgern sind Mitbestimmungsmöglichkeiten einzuräumen.

Der Staat hat das Leben, die Würde und die Gewissensfreiheit des einzelnen Menschen zu schützen. Jeder Bürger hat das Recht, in politischen, religiösen, kulturellen, nationalen und persönlichen Bereichen frei zu entscheiden. Niemandem darf der Zugang zu öffentlichen Ämtern wegen seiner Überzeugung versagt werden. Niemand darf wegen seiner Zugehörigkeit zu einem nationalen Volksteil benachteiligt oder verfolgt werden.

Die Gemeinschaft hat das Recht und die Pflicht, die in freier Entscheidung geformte gesellschaftliche Ordnung gegen Angriffe von außen und innen zu verteidigen. Oberstes Gebot ist dabei die Rechtsstaatlichkeit. Der Dienst für die Gemeinschaft ohne Waffen ist dem Dienst mit der Waffe gleichwertig. Der Staat hat eine aktive Friedenspolitik nach außen und innen zu führen. Sie hat Vorrang vor der bloßen Sicherung der vorhandenen staatlichen Ordnung. Sie muß der Abrüstung dienen und insbesondere dem Verzicht auf nukleare, bakterielle und chemische Waffensysteme.

Alles staatliche Handeln wird bestimmt durch die Prinzipien der Rechtsstaatlichkeit, die es zu sichern und fortzuentwickeln gilt.

ved meningsdannelsen og udviklingen i staten. Dets opmærksomhed gælder herunder landsdelen Sydslesvig, som SSW er særlig forpligtet overfor. Derfor er SSW også regionens parti og ser sin opgave i ansvaret for alle mennesker boende i regionen.“ Dette forord prioriterer anderledes end SSW hidtil havde gjort. De afsnit i de to foregående programmer, der henviste til mindretallets historiske rødder og til deres nationale, politiske og kulturelle egenart blev streget. Hovedvægten ligger nu på SSW's konstruktive medvirken i meningsdannelsen og udviklingen i hele staten (Forbundsrepublikken Tyskland) og partiets specielle forpligtelse overfor landsdelen Sydslesvig såvel som repræsentationen af alle dens indbyggere. Forordet åbner derved for forbundspolitiske aktiviteter og tager højde for valghbarheden i hele Slesvig-Holsten. Samtidig åbner programmet SSW for medlemstilgang fra flertalsbefolkningen. De konkrete politiske mål i programmet er mere omfattende end i 1981-programmet, men kontinuiteten kan ses. SSW's mål er stadigvæk et åbent, frisindet samfund efter nordisk forbillede. Et nyt hovedpunkt er mindretalsbeskyttelse, der ikke kun skal omfatte nationale og etniske mindretal, men også sociale mindretal. Der er omfattende afsnit om økonomi og erhverv, der behandler alt fra landbrug over

Eine gesunde und leistungsfähige Wirtschaft trägt dazu bei, daß Wohlergehen und soziale Sicherheit dem Einzelnen ein menschenwürdiges Leben sichert. Jeder Mensch hat das Recht auf Arbeit an einem humanen Arbeitsplatz bei angemessener Entlohnung. Deshalb kommt es in Zukunft mehr denn je darauf an, bestehende Arbeitsplätze zu sichern und neue Arbeitsplätze bereitzustellen.

Die Wirtschaftspolitik muß ein gesundes Gleichgewicht und eine sozial gerechte Gleichwertigkeit aller am Wirtschaftsprozeß Beteiligten ermöglichen. Arbeitnehmermitbestimmung und -vermögensbeteiligung sind dafür wesentliche Voraussetzungen. Private Initiative und die persönliche Leistungsbereitschaft sind zu fördern. Privateigentum ist im Rahmen seiner sozialen Bindung zu schützen. Bei Störungen des gesamtwirtschaftlichen Gleichgewichts hat der Staat aus einer gesellschaftspolitischen Verantwortung heraus das Recht und die Pflicht zur Kontrolle und zielkonformen Lenkung des Wirtschaftsgeschehens.

Uddrag af 1981-programmet, der gjorde SSW til et velkomment alternativ for vælgere fra den tyske venstrefløj.

SSW-partimøde i 1990'erne

mellemstore virksomheder til højteknologi. Den erhvervspolitiske linje er socialdemokratisk: en økonomisk aktiv stat skal fremme erhvervslivet og i tilfældet af skibsbyggeri også direkte støtte virksomheder for at sikre deres overlevelse. Udtrykkeligt kræver SSW en erhvervspolitik, der ikke kun er orienteret efter bedriftsøkonomiske, men også socialpolitiske kriterier. SSW tager også stilling til „nye“ emner som genteknologi og medie- og informationssamfundet. Herved prøver 1999-programmet at finde svar på alle ved årtusindeskiftet relevante politiske spørgsmål.

SSW har ikke fået et nyt program siden, men har dog i de seneste ti år har SSW foretaget en modernisering af sine politiske programmer og målsætninger:

Europapolitik

Som konsekvens af den tiltagende europæisering vedtog partiets landsmøde den 9. september 2006 et **europapolitisk princippapir**. Heri kræver SSW kulturel mangfoldighed og samarbejde, hvor borgerne skal kunne se fordelene ved europæisk samarbejde. Mindretallene skal tilgodeses i Europa, ligesom Københavnskriterierne, der i 1993 blev opstillet i forbindelse med udvidelsen af EU, og som fastholder mindretalsbeskyttelse, skal gælde for alle medlemslande. SSW fastholder princippet om subsidiaritet og en klar fordeling af europæiske og nationale ansvarsområder. Regionalpolitikken for svagt udviklede regioner skal videreføres. Desuden skal EU have en stærk social dagsorden, og der skal indføres folkeafstemninger om afgørende europæiske spørgsmål. Dette skal bidrage til at styrke borgernes indflydelse på EU's virke. Endelig fastslår SSW, at Europa er andet og mere end EU og bl.a. omfatter Nord- og Østersøsamarbejdet samt Europarådet, der spiller en central rolle for en fremadrettet europæisk mindretalspolitik.

Selv om SSW dermed tager stilling til en række centrale politikområ-

der, herunder med stor vægt på mindretalspolitikken, som reelt kun spiller en underordnet rolle for EU, forholder partiet sig slet ikke til så centrale spørgsmål som fælles forsvars-, sikkerheds- og udenrigspolitik eller EU's stilling i en globaliseret verden. Det monetære samarbejde i euro'en, som Tyskland indgår i, mens Danmark står uden for, er heller ikke genstand for SSW's overvejelser. Som sådan udmærker SSW's europapolitiske principper sig ved at nøjes med at fastholde områder, hvor der også internt i mindretallet findes en generel konsensus, og med udsagn, der reelt ikke er kontroversielle. Forud for Europaparlamentsvalget den 25. maj 2014 vedtog SSW's hovedstyrelse en række krav, som fokuserede på større EU-ansvar over for mindretal, et mere demokratiske regionernes Europa samt et socialt Europa. SSW anbefalede sine vælgere at stemme på et parti, hvis kandidater vil arbejde for disse tre mål.

Grænseoverskridende visioner

I 2007 fulgte et princippapir vedr. det **grænseoverskridende samarbejde**. På

baggrund af etableringen af en ny regionalfor-

Anke Spoorendonk som europaminister, her med Carl Holst, Dieter Harrsen og Steen Bach Nielsen arbejder på at sætte flere grænseoverskridende projekter i gang med økonomisk støtte fra EU.

Skiltningen i Flensborg bør være gennemgående tosproget, siger SSF og SSW i en rapport om mindretalspolitikken i byen. Desuden bør flere på rådhuset kunne dansk.

samling for Region Sønderjylland-Slesvig, landsregeringen forslag om grænseoverskridende fyrtårnsprojekter samt undertegnelsen af en partnerskabsaftale mellem Slesvig-Holsten og Sønderjylland i juni 2007 ville SSW ikke blot være positiv ledsager, men fremkomme med konkrete forslag til samarbejdsområder. SSW definerede sig selv som brobygger mellem Tyskland og Danmark og understregede mindretallets interesse i et øget grænseoverskridende samarbejde. Konkret krævede SSW, at den dansk-tyske udviklingsstrategi, som blev besluttet i 2006, skulle omsættes. Desuden skal EU's Interreg-programmer fortsat omfatte landegrænseregionen, regionens videregående uddannelsesinstitutioner skal videreudvikles til et dansk-tysk universitetscentrum, de grænseoverskridende uddannelser skal udbygges, mens rådgivning for virksomheder skal etableres, bl.a. også for at videreudvikle netværk på tværs af grænsen. Uddannelsesområdet inden for handel og håndværk skal styrkes, og formidling af arbejdskraft og pendlerrådgivning skal intensiveres. Grænseregionens infrastruktur skal forbedres for at fremme mobiliteten. Inden for turisme og sygepleje skal samarbejdet udvikles. Endelig skal sprog- og kulturbarrierer overvindes bl.a. ved at danskundervisning bliver obligatorisk i Sydslesvig på alle offentlige skoler samtidig med, at dansklærerruddannelsen skal styrkes, og det kulturelle samarbejde skal støttes med tilskud.

Sprogpolitik til fordel for dansk

På SSW's landsmøde den 30. oktober 2009 blev partiets målsætning for en **aktiv sprogpolitik** for det danske i Slesvig-Holsten vedtaget. Papiret var blevet udarbejdet på SSW-landdagsmedlem Anke Spoorendonks initiativ og havde forinden været til drøftelse i brede dele af det danske mindretal. I papiret kræves det, at Slesvig-Holsten fører en aktiv sprogpolitik, idet delstaten skal anerkende, at flersprogethed ikke blot er en kulturel, men tillige en økonomisk berigelse. Udgangspunkt er en konstatering af, at reel flersprogethed forudsætter, at det danske mindretal har krav på, at dansk er til stede og anvendeligt i hverdagen. Derfor kræver SSW en eksplicit sprogpolitik, flersprogethed i forvaltningen,

SSW-valgplakat om fracking fra kommunalvalget 2013.

herunder skiltning, anerkendelse af dokumenter på dansk, flersprogede hjemmesider, tilbud af danskurser, fastholdelse og udbygning af dansk som universitetsfag samt flersproget information i kultursammenhæng såsom museer og institutioner.

På kommunalt plan kræves mindretalspolitikken forankret i kommunalforfatningen, der skal jævnligt aflægges rapporter om implementeringen af mindretalspolitik, forvaltningen og kommunale hjemmesider skal være flersprogede, antallet af tosprogede byskilte skal øges ud over det hidtil eneste, der er blevet opsat ved Flensborgs bygrænser. Desuden skal der opstilles vejvisere til danske institutioner, gadenavne skal også fremgå på dansk, nytilflyttere og nybagte

forældre skal orienteres om flersprogetheden, og delstaten bør uddele præmier som anerkendelse af flersprogede kommuner.

Det danske sprog skal ifølge SSW også indtage en mere fremtrædende og synlig rolle i medierne, og modtageforhold for danske tv- og radioprogrammer skal sikres. Ligesom banegårdene i Nordfrisland i en årrække har haft tosprogede stationsskilte på perronerne, bør der på banegårdene i den østlige del af Sydslesvig opsættes danske skilte samt dansk tekst på billetautomater og vejvisere. Arbejdsformidlingen bør ligeledes opsætte flersproget skiltning. Sprogpolitikken indgik i regeringsgrundlaget, da SSW valgte at indgå i en koalitionsregering med SPD og De Grønne i 2012.

Mens SSW således er sig meget bevidst om betydningen af at kunne anvende dansk, kræver partiet ikke, at denne ret skal optages i delstatens og forbundets forvaltningslove. Heri fastslås det nemlig, at forvaltningssproget er tysk. Derfor kan myndigheder, når velviljen eller sprogkunderskaberne ikke slår til, kræve, at dokumenter og afgørelser skal udfærdiges på tysk. Tilsvarende kan mindretalsmedlemmer ganske vist i henhold til Europarådets Sprogpagt fra 1992 fremlægge dokumenter ved domstolene på dansk; men domstolene kræver som regel, at de skal oversættes til tysk – på mindretalsprogbrugerens bekostning og regning. I 2014 var der reelt endnu ikke sket nogen væsentlig udbyg-

ning af det danske sprogs status i det offentlige rum i Sydslesvig.

Energipolitik

I 2011 udarbejdede SSW en række **energi-politiske principper** for tidsrummet frem til 2017 med henblik på, at Slesvig-Holsten skal afvikle a-kraft og i stedet satse på vedvarende energikilder såsom vindkraft og biomasse. Dertil hører afsked med fossile brændstoffer og afstandtagen fra etableringen af et såkaldt CO2-slutlager i delstaten. Sidstnævnte spillede en stor rolle i SSW's valgkamp op til landdagsvalget i 2009. SSW udtaler sig for at lægge et undersøisk el-kabel til Norge for at transportere vandkraftenergi til Slesvig-Holsten. I forlængelse heraf skal der

ske en udbygning af el-net. Desuden skal der ske besparelser i elforbruget, og selve elforsyningen skal igen overtages af kommunerne.

Valgprogram for hele Slesvig-Holsten

Valgprogrammet op til landdagsvalget i 2012, som blev besluttet den 3. februar 2012, gav på 59 sider en systematisk redegørelse for SSW's politiske målsætninger for årene 2012-2017. Det skete under løsenet "For os i norden" og med mottoet "SSW – fremstillet og afprøvet i Slesvig-Holsten". I første afsnit defineres SSW klart og entydigt som det danske mindretals og de nationale friseres parti, som er opstået i Slesvig-Holsten og fast forankret

*„Plakatholdet“
rykker ud for at
hænge plakater
op i hele
Sydslesvig under
landdagsvalg-
kampen 2012*

Partiformand Flemming Meyer og spidskandidat Anke Spoorendonk på det ekstraordinære landsmøde i Idrætshallen den 9. juni 2012.

i delstaten. Derfor fastholdes det, at det er vigtigt, at der i regionen findes tilstrækkeligt med arbejdspladser, social sikring på højt niveau og et højt uddannelsesniveau, som kan matche de internationale krav, netop fordi dette er livsgrundlaget for mindretallene. Af samme grund varetager SSW ikke kun danskernes og friseres kulturelle interesser, men gør sig samtidig gældende inden for regionalpolitiske og almene samfundspolitiske emner.

Ud over målsætningen for det forestående valg: mindst 5 % af andenstemmerne, en ny landsregering, der vil virke for at alle mennesker og regioner i delstaten er ligeværdige, samt SSW's vilje til aktivt at tage et medansvar for delstaten,

fastlægges der i programmet en lang række konkrete målsætninger inden for ni centrale politikområder:

- Bæredygtig offentlig økonomi med krav om bl.a. både øgede indtægter ved en skattereform og reducerede udgifter ved bl.a. at fjerne dobbeltstrukturer i den offentlige forvaltning.
- Perspektiver for hele Slesvig-Holsten med bl.a. støtte til virksomheder, universiteter, turisme og udbygning af internet samt øget samarbejde med Hamborg og Danmark.
- Et mere socialt Slesvig-Holsten med bekæmpelse af fattigdom, forbedring af vuggestuer og børnehaver, sikring af bistandshjælp, integration af migranter og en lang række yderligere tiltag.
- Et klogere Slesvig-Holsten med bl.a. krav om videreudvikling af skolerne, sikring af elevtransport, forbedret læreruddannelse, støtte til erhvervsskoler samt til universiteterne.
- Et mere lige Slesvig-Holsten: Heri indgår ligestilling af mænd og kvinder som første punkt og ligestillingen samt øget støtte til de nationale mindretal: danskerne, friserne og sinti og roma samt fokus på den europæiske minoritetsdimension som andet punkt. Heri indgår kravet om ligestilling af de danske mindretalsskoler, hvor en ændring af beregningsgrundlaget til ulempe for Dansk Skoleforening for Sydslesvig afvises kategorisk.

- Et mere broget Slesvig-Holsten med fokus på kultur, kulturarv og mindesmærker.
- Et rent Slesvig-Holsten, der bygger på klimabeskyttelse, en klimapagt, afvikling af a-kraft og brug af fossile brændstoffer samt udvikling af vedvarende energiformer.
- Et naturligt Slesvig-Holsten med øget fokus på økologi og naturbeskyttelse, afvisning af en såkaldt CO2-slutlager, fremme af den kollektive trafik, forbedring af landbrug og fiskeri og forbrugerinteresser.
- Et borgervenligt Slesvig-Holsten med bl.a. værn om private data, åbenhed i forvaltningen, nærpolti, en reform af strafafsoningen, en kommunal strukturreform og sikring af hospitaler i hele delstaten.

Valgprogrammet viste, at SSW nu opfattede sig selv som et parti for hele Slesvig-Holsten. Selv om mindretalsaspektet fortsat spillede en central rolle - skønt afsnittet om det danske og frisiske mindretal hver blot fyldte en side og hele mindretalskapitlet kun udgjorde 5 ud af 59 sider - lagde partiet en politisk kurs for hele delstaten - Slesvig og Holsten. Dermed tog SSW for alvor konsekvensen af, at det siden 2000 havde været valgbart i og reelt blev valgt i hele delstaten. For at kunne gøre sig endnu mere attraktiv for vælgere uden tilknytning til mindretallet eller Sydslesvig var det nødvendigt med et omnibusprogram, som definerede målsætninger og ambitioner til gavn for hele delstaten.

Det danske mindretals politiske historie 1945-2014

I denne bog er det danske mindretals politiske historie siden Anden Verdenskrigs afslutning og frem til i dag blevet beskrevet. Det er en udvikling, som i begyndelsen var præget af et absolut modsætningsforhold mellem dansk og tysk. Det danske mindretal og siden dets grundlæggelse i 1948 dets og de nationale friseres parti SSW - Sydslesvigsk Vælgerforening ønskede i mange år at få løsrevet Sydslesvig fra Holsten og at få fjernet de mange tyske flygtninge og fordrevne, der ved krigens afslutning og i de følgende år ankom til regionen. Målet var en genforening med Danmark; men dette politiske hovedmål måtte ikke formuleres i partiprogrammet. SSW blev grundlagt som en hjemstavnsbevægelse, der arbejdede til gavn for det danske og national-frisiske mindretal, men som samtidig opfattede sig selv som hele Sydslesvigs legitime talerør. Først da den sydslesvigiske hjemstavnsbevægelse

fra slutningen af 1940'erne blev reduceret til et mindretal, blev også SSW for alvor et mindretalsparti. Ikke desto mindre fastholdt det ufortøvet regionalpolitiske målsætninger ud fra det standpunkt, at det danske og frisiske mindretal er hjemmehørende i regionen og derfor står last og brast med regionens udvikling. Dette prægede partiets konkrete initiativer på såvel lokalt som delstatsniveau. SSW har som sådan aldrig begrænset sin politik til mindretalspolitiske emner. Selv om mindretalsinteresser altid har stået centralt, har SSW kontinuerligt lagt vægt på alle de tiltag, som kunne udvikle regionen. SSW har altid både været mindretals- og regionalparti, fordi det udgår fra Sydslesvig.

Disse to hovedstrømninger kendetegner SSW's politik frem til i dag – såvel på kommunalt plan som i landdagen og siden 2012 som regeringsparti. Der skulle dog gå mange år, førend SSW og det danske mindretal blev endegyldigt anerkendt som fuldgældige parthavere i Slesvig-Holsten. Frem til København-Bonn Erklæringernes fremsættelse den 29. marts 1955 fandtes der en overordnet dansk-tysk frontstilling, hvor SSW som mindretalsparti ikke blev accepteret alle vegne. I årtierne efter 1955 blev mindretallet og dets parti i stigende grad anerkendt og set som del af Slesvig-Holsten. Det skete ikke uden konflikter og tilbageslag; men samlet set var der tale om en inkluderende udvikling med gensidig anerkendelse, skønt mindretallet fortsat levede

inden for egne organisationer og institutioner. Disse blev dog fra begyndelsen af 1970'erne i stadig højere grad benyttet af andre end mindretallet, hvilket igen fremmede interaktionen mellem dansk og tysk. Det var dog ikke så meget mindretallet, der blev en del af flertallet, som omvendt flertallet, der tilnærmede sig mindretallet og begyndte at gøre brug af dets mange forskellige tilbud, herunder det politiske. Det betød, at SSW siden 1980'erne kunne tiltrække et betydeligt antal sympatistemmer og i perioder også protestvælgere, hvilket styrkede mindretallets mulighed for politisk interessevaretagelse. Samtidig kunne denne udvikling, der af politiske modstandere blev set som en udvanding af mindretalsbegrebet og derfor førte til en italesættelse af de politiske særregler, tolkes som udtryk for integration. Dette var essensen i den tyske forbundsforfatningsdomstols afgørelser i 2004 og 2005 i forbindelse med klagesager vedrørende SSW's fritagelse fra spærregrænsen.

Alligevel måtte det danske mindretal så sent som i 2013 sande, at der findes politiske aktører med tilknytning til det konservative parti CDU, som ikke uden forbehold ville anerkende mindretallet – hverken SSW's historisk begrundede særstatus med undtagelse fra spærregrænsen ved landdagsvalg eller i et febrilsk argument ved delstatens forfatningsdomstol selve mindretallets eksistens. I CDU og FDP findes der fortsat stær-

ke strømninger, som åbent betvivler oprigtigheden i de danske skoleelevers tilhørsforhold til det danske mindretal. Dette spillede en afgørende rolle, da CDU/FDP-delstatsregeringen i 2010 besluttede at gennemføre ensidige og asymmetriske besparelser i tilskuddet til de danske mindretalsskoler. Dette udløste den største krise i det dansk-tyske mindretalsforhold siden 1955. Samtidig var denne mindretalspolitiske koven- ding afgørende for, at SSW i 2012 besluttede sig for aktivt at indgå i delstatsregeringen sammen med SPD og De Grønne.

Med regeringssamarbejdet var SSW for alvor blevet integreret i det politiske landskab. SSW tog aktivt medansvar for hele delstaten. Derfor var det næppe noget tilfælde, at Anke Spooren- donk blev minister for porteføljerne justits, kul- tur og europæisk samarbejde. Samtidig udsatte SSW sig for voldsomme politiske og juridiske angreb. CDU bebudede omgående at ville be- handle SSW som en ”almindelig politisk kon- kurrent”, underforstået at det hidtil ikke havde været tilfældet. SSW havde dog næppe indtil da været i tvivl om, at det blev opfattet som poli- tisk konkurrent igennem alle årene. Ledende medlemmer af CDU's ungdomsorganisation Junge Union anlagde omgående sag ved delsta- tens forfatningsdomstol for at få underkendt SSW's undtagelse fra 5 %-spærregrensen ved landdagsvalg. Selv om forfatningsdomstolen den 13. september 2013 afviste søgsmålet, og

i denne forbindelse stadfæstede, at det danske mindretal vitterligt findes, fastholdt Junge Uni- on ufortøvet sin målsætning. Først da tog CDU åbent afstand fra de unge konservatives aktioner. Som regeringsparti har SSW bevæget sig ud på et ukendt terræn. Det måtte hurtigt sande, at der i en koalitionsregering måtte indgås kompromis- ser. Selv om trekloverregeringen hurtigt genind- førte ligestillingen på skoletilskudsområdet med virkning fra 2013, blev der allerede samme år fundet en nyordning med hensyn til beregnin- gen af elevtilskuddet for de private skoler, her- under de danske mindretalsskoler, med virkning fra og med 2014. Det resulterede i en ligestilling med forbehold, fordi pensionsudgifterne, som indgår i udgifterne pr. elev i offentlige skoler, for de private skolars vedkommende blev erstattet med et socialforsikringsbeløb. Tilskuddet til de danske elever blev således reelt mindsket, fordi omlægningen var et brud med en beregnings- praksis, som havde været brugt uafbrudt siden efter-

krigstiden. Til gengæld blev der fundet en ordning for tilskud til elevtransport, og det blev ved en overgangsordning sikret, at det samlede tilskud til Dansk Skoleforening for Sydslesvig ikke blev reduceret. Hensynet til den helhedsøkonomiske situation i Slesvig-Holsten spillede en væsentlig rolle for SSW i denne sammenhæng. På den anden side lykkedes det for SSW at få bevilget øgede tilskud til det danske og frisiske kulturelle arbejde. Trekloverregeringen har desuden sat mindretals- og regionalsprogpolitik på sin dagsorden, hvor ministerpræsidentens mindretalskommitterede i sensommeren 2013 iværksatte en udredningsproces. Set i en europæisk sammenhæng er mindretalspartiers deltagelse i regeringssamarbejde på lokalt, regionalt og nationalt plan ikke nogen undtagelse. I den dansk-tyske kontekst kan der ligeledes peges på en række ”koalitioner” på kommunalt plan, hvor mindretalsmandater spiller en væsentlig rolle. Fra 2012 er det dog første

gang, at SSW og dermed det danske mindretal er en del af delstatsregeringen. Dette har føjet et helt nyt kapitel til mindretallets politiske historie. Samtidig har SSW som regeringsparti fået en forbundspolitisk dimension i kraft af Slesvig-Holstens medvirken i det tyske andetkammer: Forbundsrådet. Anke Spoorendonk samarbejder med ministre inden for hendes porteføljer fra de andre 15 forbundsdelstater i Tyskland. Dermed skabes der kontinuerligt opmærksomhed omkring partiet og mindretallet. I forhold til Danmark har SSW også fået en anden status. Nu optræder det som slesvig-holstensk regeringsparti. Når Anke Spoorendonk deltager i politiske og ceremonielle møder i Danmark og med danske politikere, sker det som Slesvig-Holstens officielle repræsentant. Det betyder igen, at SSW i nogle sammenhæng må gøre sig til talerør for andre politiske interesser end Danmarks. Samtidig letter SSW's deltagelse i regeringen dog kontakten hen over grænsen, der i 2014 er så god som ingensinde tidligere.

Ministerpræsident Torsten Albig
er sig bevidst om

I en europæisk kontekst er det ikke udsædvanligt, at mindretalspartier overtager en regeringsrolle. Her er repræsentanter for det hollandsk-frisiske regeringsparti FNP (Region Fryslan) på informationsbesøg i Friisk Hüs i Bredsted.

Minister Anke Spoorendonk og ministerpræsident Torsten Albig deltog, da Flensborgs Universitet den 30. juni 2014 blev omdøbt til "Europa-Universität Flensburg". Mellem dem ses viceminister i det tyske udenrigsministerium Michael Roth.

SSW's evner og funktion som kontaktskaber og brobygger til gavn for Slesvig-Holsten. Netop derfor ledsages han ofte af Anke Spoorendonk i forbindelse med officielle dansk-slesvig-holstenske møder i København eller for at mindes 150året for den dansk-tyske krig i 1864. 2014 er slutpunktet for denne fremstilling af det danske mindretals politiske historie siden 1945. Det er ikke i sig selv noget skelsættende år, selv om eller netop fordi det er et vigtigt jubilæumsår. Begivenhederne i 2010 og 2012 var nøgternt set langt mere skelsættende end 150året for den dansk-tyske krig eller 60året for København-Bonn Erklæringerne i 2015. 2014 er således vilkårligt valgt, skønt jubilæumsåret giver anledning til et tilbageblik "in medias res".

SSW er nu nået halvvejs gennem det store politiske eksperiment, som regeringssamarbejdet med Socialdemokraterne og De Grønne er. Hidtil synes det ikke, som om SSW har taget skade af regeringssamarbejdet. Bortset fra enkelte småsager har Anke Spoorendonk som minister ikke været ude i noget politisk stormvejr. Hendes arbejde respekteres, lige som SSW-landdagsgruppens arbejde gør det. Mindretallet bakker solidarisk og entydigt op om SSW. Omvendt holder SSW en tæt kontakt til de øvrige danske mindretalsorganisationer. SSW nyder som koalitionspartner godt af, at ministerpræsident Albig er populær, og at CDU ikke har kunnet finde nogen delstatspolitikere, der kan hamle op med hans

popularitet. Dette smitter af på hele regeringen. Den aktuelle økonomiske vækst og arbejdsmarkedssituation i Tyskland gør det lettere at føre finanspolitik og kræver ikke helt så dybtgående nedskæringer, som forgængerregeringen foretog. De nærmeste år vil vise, om denne samlet set positive statusvurdering af SSW's regeringsdeltagelse vil kunne fastholdes. Det næste landdagsvalg vil vise, om regeringsdeltagelsen blot var et temporært eksperiment født ud af en mandatkonstellation efter landdagsvalget i 2012, som betød, at ingen kunne regere uden mindretalspartiet. Det vil især være afgørende, om det næste landdagsvalgresultat igen vil skabe en mandatfordeling, hvor SSW vil være uundværlig.

Ministerpræsident Albig var dog så tilfreds med SSW's konstruktive rolle i regeringssamarbejdet, at han i efteråret 2014 bebudede, at han gerne ville have mindretalspartiet med i regering igen efter næste valg, selv om SPD og De Grønne til sammen måtte opnå et flertal. Dette var en klar cadeau til SSW og dets rolle i delstatsregeringen.

Politiske valg 1946-2013

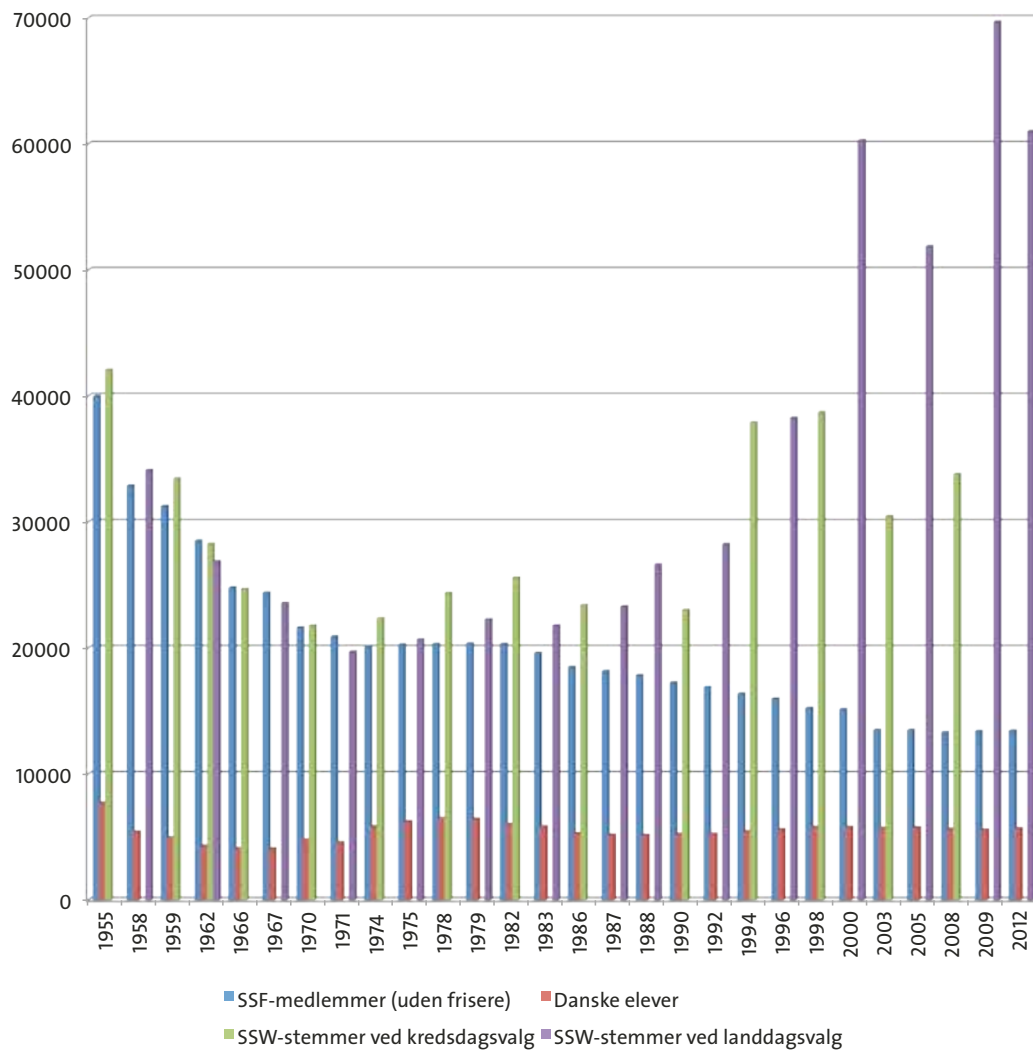
I 1946 og 1947 deltog SSF med egne og uafhængige kandidater i de politiske valg. Med partistiftelsen i 1948 overtog SSW denne opgave. SSW deltog i samtlige kommune- og landdagsvalg siden 1948. Desuden deltog SSW i forbundsvalgene 1949, 1953, 1957 og 1961. Da der senest efter det dundrende nederlag i 1961 ikke længere var udsigt til succes ved forbundsvalg, besluttede partiet i 1965 at undlade at gå til valg. Det skete i lyset af, at der var ved at blive fundet en erstatningsordning i form af Kontaktudvalget i Bonn. I 1968 bekræftede SSW's landsmøde beslutningen om ikke at deltage i forbundsvalg. Først efter de gode stemmetal på godt 38.000 ved kommunevalgene i 1994 og 1998 og ved landdagsvalget i 1996 blev det igen drøftet, om SSW skulle deltage i forbundsvalg. I juni 1998 blev det besluttet ikke at deltage i forbundsvalg i september samme år. Efter at stemmetallet ved landdagsvalget i 2000 øgedes til 62.000, blev emnet taget op igen i 2002. Det

gentog sig efter landdagsvalget i 2005, da SSW gik klart tilbage. Begge gange afviste SSW's landsmøde dog at opstille til forbundsvalg. Siden blev spørgsmålet ikke rejst igen.

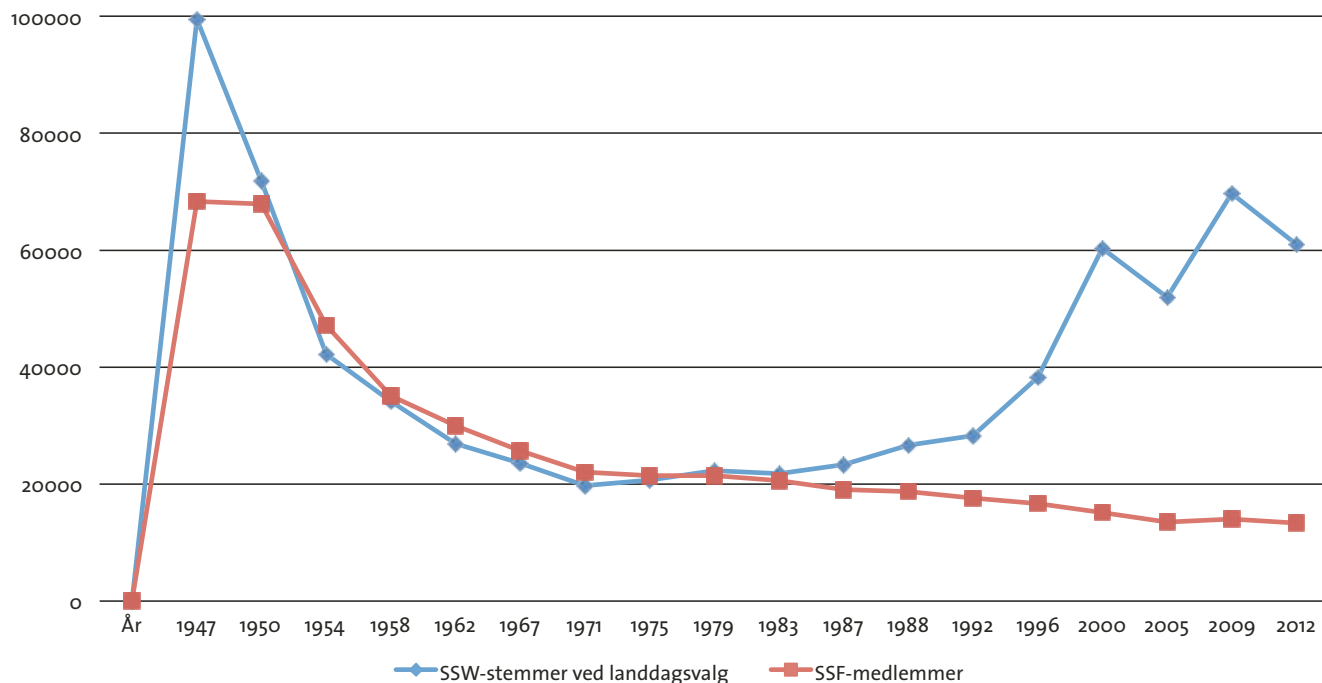
SSW har altid defineret sig selv som de danske sydslesvigeres og nationale friseres politiske repræsentant. Derudover har partiet fra første færd også været hjemsted for regionalistiske strømninger, der først og fremmest havde en sydslesvigsk målsætning, men med en positiv opfattelse af det danske. Dog havde SSW lige til 1970erne en væsentlig del af sit vælgergrundlag i det danske mindretals kulturelle bagland. Sammenlignes SSW's stemmetal ved landdagsvalgene i Slesvig-Holsten siden 1947 med den kulturelle organisation SSF's medlemstal i de samme år, fremgår det, at der siden midten af 1980erne har været tale om to modsatrettede udviklingstendenser for hhv. det politiske partis og den store kulturelle forenings vedkommende. Mens politisk stemme- og kulturelt medlemstal nogenlunde fulgte ad fra 1950 og frem til landdagsvalget i 1983, skete der en markant opsplitting af de politiske og kulturelle konjunkturer i midten af 1980erne.

I 1987 kunne SSW øge sit stemmetal ved landdagsvalget sammenlignet med det foregående valg. SSF måtte derimod notere et fald i medlemstallet. Ved de følgende landdagsvalg fortsatte SSW's stemmefremgang, mens SSF i de samme år hver gang måtte registrere en nedgang

Stemme-, medlems- og elevtal 1955-2012

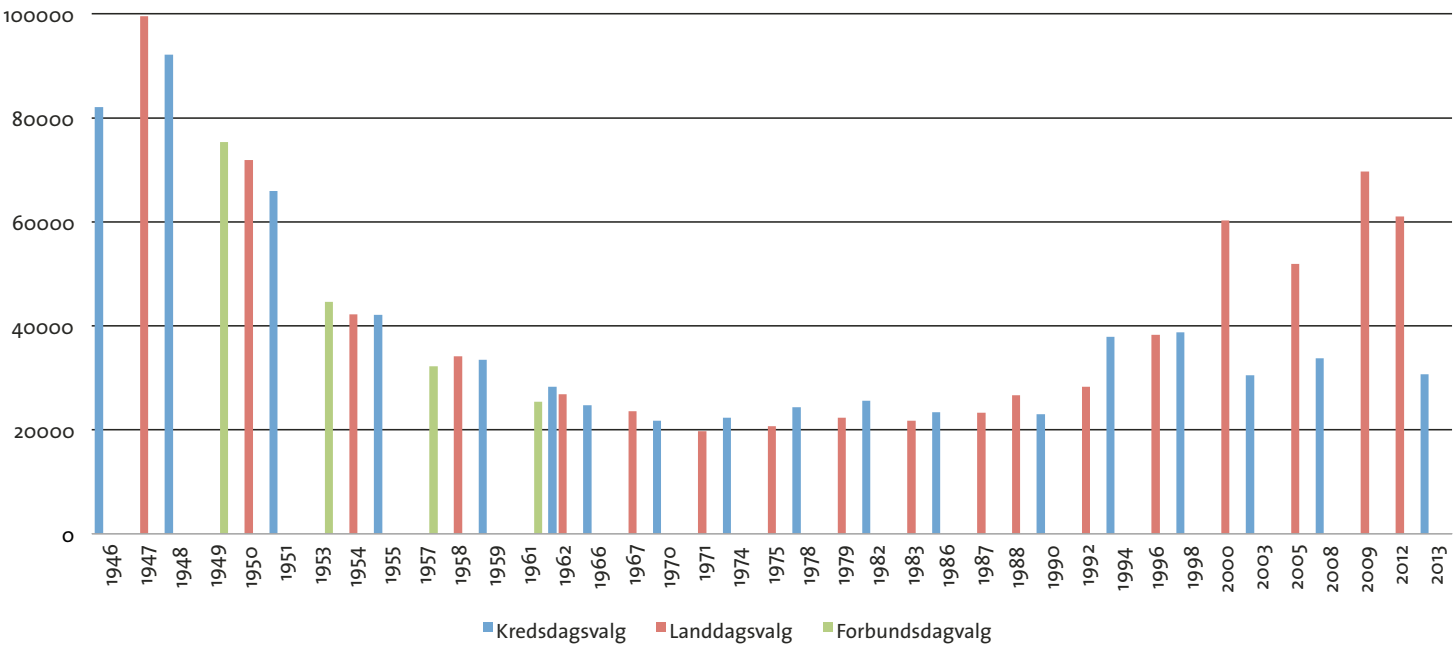
SSW's stemmetal og SSF's medlemstal 1947-2012

i medlemstallet. Den grafiske fremstilling ovenfor giver et klart indtryk af dynamikken i denne udvikling. I 1996 lå SSW's stemmetal på mere end det dobbelte af SSF's medlemstal. I 2005 var det næsten fire gange så stort.

I 2012 stemte 61.025 vælgere på SSW, mens SSF samme år havde 13.562 medlemmer. Det betød, at 4,5 gange flere stemte på partiet, end SSF havde medlemmer.

SSW´s stemmetal ved kredsdays-, landdags- og forbundsvalg 1946-2013

Centrale personligheder i mindretallets politiske historie

For os i Sydslesvig.

Formænd

Svend Johannsen • 1948-49
Samuel Münchow • 1949-50
Hermann Clausen • 1950-56
Friedrich Mommsen • 1956-60
Karl Otto Meyer • 1960-75
Gerhard Wehlitz • 1975-89
Wilhelm Klüver • 1989-97
Gerda Eichhorn • 1997-2005
Flemming Meyer • siden 2005

Landssekretærer

W. L. Christiansen • 1948-50
Hermann Bornholdt • 1950-66
Paul Hertrampf • 1966-84
Rolf Lehfeldt • 1984-95
Dieter Lenz • 1995-2008
Martin Lorenzen • siden 2008

Landdagsmedlemmer

Willi Johannsen • 1946
Hermann Clausen • 1946-50

Victor grev Reventlow-Criminil • 1946-50
Johannes Oldsen • 1946-47
Hermann Olson • 1946-54
Samuel Münchow • 1946-54 • 1958-62
Berthold Bahnsen • 1947-54 • 1958-71
Christian Mahler • 1947-50
Waldemar Reeder • 1950
Jørgen Andersen • 1950-54
Iver Callø • 1954
Karl Otto Meyer • 1971-96
Anke Spoorendonk • 1996-2012
Peter Gerckens • 1996-2000
Silke Hinrichsen • 2000-2005 og 2009-2012
Lars Harms • siden 2000
Flemming Meyer • 2009
Jette Waldinger-Thiering • siden 2012

SSW-minister

Anke Spoorendonk • siden 2012

Formænd

Samuel Münchow • 1945-46
Cornelius Hansen • 1946-49
Niels Bøgh Andersen • 1949-57
Hermann Tychsen • 1957-64
Niels Bøgh Andersen • 1964-65
Ernst Meyer • 1965-77
Ernst Vollertsen • 1977-87
Heinrich Schultz • 1987-2003
Dieter Paul Küssner • 2003-2013
Jon Hardon Hansen • siden 2013

Generalsekretærer

Frants Thygesen • 1945-56
Hans Ronald Jørgensen • 1956-82
Karl Kring • 1982-89
Ernst Ballowitz • 1989-90
Marianne Wulff • konst.1990
Gert Wiencke • 1990-2000
Jens A. Christiansen • siden 2001

Forbundsdaysmedlem

Hermann Clausen • 1949-53

Repræsentanter i Bonn

Jacob Kronika • 1959-60
Karl Christiansen • 1960-63

Mindretalssekretær i Berlin

Thede Boysen • 2005-2012

Litteratur

Denne publikation bygger især på

- Lars N. Henningsen/Martin Klatt/Jørgen Kühl: SSW - *Dansksindet politik i Sydslesvig 1945-1998*, Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, Flensborg 1998
- Martin Klatt/Jørgen Kühl: SSW. *Mindretals- og regionalparti Sydslesvig 1945-2005*, Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, Flensborg 2005
- Jørgen Kühl: *Mindretalsmodel i krise*, Dansk Skoleforening for Sydslesvig, Flensborg 2012
- Lars N. Henningsen (red.): *Sydslesvigs danske historie*, 3. udgave, Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, Flensborg 2013

Forfatterne

Martin Klatt (*1964), Ph.D.,
Lektor ved Institut for Grænseregionsforskning -
Syddansk Universitet, Sønderborg

Jørgen Kühl (*1965), Ph.D.,
Rektor for A. P. Møller Skolen, Slesvig

I denne bog fortælles det danske mindretal i Sydslesvigs politiske historie i det 70 år lange tidsrum fra Anden Verdenskrigs afslutning og frem til slutningen af 2014. Det er et tidsrum præget af brud og nybrud, fremskridt og tilbageskridt, men samlet set af en positiv udvikling i forholdet mellem mindretal og flertal i Slesvig-Holsten. Udviklingen er med mange små skridt og undertiden ad omveje gået fra afgrænsning til aktivt medborgerskab. Den politiske del af mindretallets historie har været præget af en tilsvarende udvikling fra uglese mindretalsrepræsentanter til respekteret regeringsparti.

Det dansk-friske mindretalsparti SSW – Sydslesvigsk Vælgerforening blev grundlagt på de britiske besættelsesmyndigheders foranledning i 1948. Allerede forinden havde mindretallet været politisk aktivt med medlemmer af landdagen i Kiel og kommunale råd. I årene 1949-53 var SSW repræsenteret i den første valgte forbundsdag i Bonn. Da SSW i 1954 mistede sine mandater i landdagen, førte en politisk proces mellem Danmark og Forbundsrepublikken Tyskland under indtryk af den Kolde Krig til fremsættelsen af København-Bonn Erklæringerne i 1955 og fritagelsen fra 5 %-spærregrænsen ved landdagsvalg. I 1958 kunne SSW atter indtage sin plads i landdagen og har kunnet fastholde repræsentation lige siden. På det kommunale niveau har partiet ligeledes været meget aktivt igennem alle årene og varetaget mindretallets og lokalsamfundenes interesser.

SSW har fra første færd været både mindretals- og regionalparti. Det har virket til gavn for såvel det danske og friske mindretal som for regionen som helhed, hvor mindretallene hører hjemme. Dette gjaldt i opgangs- og i krisetider. Den mest tungtvejende krise i det dansk-tyske mindretalsforhold i de seneste 60 år udspillede sig i årene 2010-12 og omhandlede tilskuddet til de danske mindretalsskoler. Ensidige, asymmetriske nedskæringer gennemført af CDU/FDP-landsregeringen, som blev opfattet som diskriminerende af det danske mindretal, førte til, at SSW med Det Sydslesvigske Samråds fulde opbakning valgte at satse på et regeringsskifte.

Efter landdagsvalget i 2012 indgik SSW for første gang i en landsregering sammen med SPD og De Grønne. Kort tid efter blev ligestillingen reetableret, tilskuddene til mindretalsarbejde blev hævet, og i 2014 blev de danske skolars status fastholdt i den ny slesvig-holstenske forfatning. En retssag ved delstatens forfatningsdomstol, anlagt af politiske modstandere, resulterede i 2013 i en klar dommerkendelse om, at SSW's mandater er fuldgyldige, og at partiets fritagelse fra spærregrænsen er berettiget. I dag spiller SSW som regeringsparti tillige en væsentlig rolle for hele Slesvig-Holstens udvikling.

